

LJUBLJANSKI ZVON

Izhaja 12krat na leto in stane 70 K, za pol leta 35 K,
za četrť leta 17 K 50 v, posamezna številka 7 K.

Uredništvo in upravnništvo je v Sodni ulici št. 6.

Odgovorni urednik: Dr. Joža Glonar.

≡ Vsebina osme številke: ≡

Ivan Ačorčič: *Meditacija*. — A. Gračnik: *O ti življenja črnopni vir*. — Ivo Šorli: *Gospa Silvoja*. Povest. (Dalje.) — Dr. Avgust Žigon: *Korytkova pogodba z Blaznikom iz leta 1838*. (Dalje.) — Miran Jarc: *V noči*. — France Veber: *Bergsonova teorija smešnega*. (Dalje.) — Stano Kesoveč: *Brez besede*. — Ivan Zorec: *Mana*. (Iz zbirke „Pomeniki“.) (Konec prihodnjic.) — Franjo Roš: *Iz polnih čas*. — Dr. France Goršič: *O samorastnem pravu*. (Konec prih.) — Igo Gruden: *Narahlo, tiho*. — Ivan Albrecht: *Tomijeve Tine mlada leta*. (Dalje.) — Miran Jarc: *V rokah hlad*. — Marija Kmetova: *Večerna*. — A. Gradnik: *Na goriškem gradu*. — Književna poročila: Šorli Ivo: *Sorodstvo v prvem členu*. (J. A. G.) — Melik Anton: *Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev II*. (Milko Kos.) — F. M. Dostojevskij: *Bele noči. Mli junak*. (Josip Vidmar.) — Markić Mihael: *Izpopolnjena in izenostavljena silogistika*. (Fr. Veber.) (Dalje.) — Lazarevič L.: *Beleške iz okupiranog Beograda 1915—1918*. (Ivan Zorec.) — Kronika: *Prešerer in Zupančič v angleščini*. — Društvo prijateljev humanistične gimnazije. — Nasi prevodi. — Nove knjige.

(Uredništvo ne vrača rokopisov, ki jih ni naročilo.)

Last in založba „Tiskovne zadruge“, z. z. o. z. v Ljubljani.

Tiska Delniške tiskarna, d. o. v Ljubljani.

Delniška tiskarna, d. d. **v Ljubljani**

(PREJ TISKARNA IG. PL. KLEINMAYR & FED. BAMBERG)

Miklošičeva cesta šte. 16

**se priporoča za izdelovanje
vseh tiskovin od posetnic
do najumetnejšega barv-
nega tiska, kakor tudi za
natiskovanje listov, časo-
pisov, trgovinskih in urad-
nih tiskovin. Vsa ta dela iz-
vršuje kar najhitreje in po
strogo strokovnih pravilih.**

♦♦♦♦♦

**Obezem priporoča svojo naj-
bolje urejeno knjigoveznico, ki
izvršuje knjigoveška dela od naj-
preprostejše do najfinejše vrste.**

LJUBLJANSKI ZVON

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST IN PROSVETO.

LETNIK XL.

1920.

ŠTEVILKA 8.

IVAN ALBREHT:

MEDITACIJA.

I.

Nekoč prispe in se razgrne
nad vsem prostranstvom še neznani soj,
in takrat vzdihne src stokrat stotero:
— O Bog, daj, da sem tvoj!

Tako v nemiru sluti duša
in vendar v dvomu vedno trepeta,
gradi in ruši, zida, spet podira
in kolne vrata, kž jih ne pozna.

Ničesar vedeti, — o sen nedosegljivi! —
in znati vse — življenja bežni up;
mejnika dva, — med njima tava duša,
kot slepec pije iz nebrojnih kup.

II.

Kako so strašne tiste temne sile,
ki v igri svoji vrgle so nas v svet,
da zakovani v prah modrujemo o zvezdah
z refrenom vednim: Človek je preklet.

Preklet v iskanju: Tik pred ciljem,
pred razrešitvijo mu vstane sto ugank.
In rešiš eno, pade ti v račune
naenkrat tisoč novih spet neznank.

Vendar je vera kakor gora,
vabljive lučke v dalji se bleste —
O Bog, kako je težka pot do tebe, —
četudi vem, da si nekje.

III.

In še: Ko zgrnejo se pred očmi mrakovi
ter bitje zastrmi v neznani čar,
kdo ve, kaj nosi h koncu koncev
človeku smrt v poslednji dar?

A. GRADNIK:

O TI ŽIVLJENJA ČRNOPENI VIR...

O ti življenja črnopeni vir,
ti težko in opojnogrenko vino,
ki daš za zdravje samo bolečino
in za preprosto vero sto nevé —

mladosti neukróčene nemir
je tudi mene v tvojo gnal bližino
iskat bežechim sanjam domovino,
ki nisem mogel najti je nikjer.

Pri tebi našel sem že dolge vrste.
Točili eni v čaše so te, drugi
pa v vrče, vedra, sode pregloboke.

Jaz sem imel le svoje prazne róke.
V nje sem lovil te, in ko v tihi tugi
sem srebal te, si teklo mi skoz prste.

IVO ŠORLI:

GOSPA SILVIJA.

POVEST. (Dalje.)

3.

Še nekoliko časa je gledala predse, potem je naglo vstala; spotoma v svojo sobo je vrgla domačo obleko s sebe in se tam naglo opravila.

— Ako pridejo gospod in otroka pred menoj domov, recite jim, naj večerjajo, ako me nočejo čakati. Ob osmih sem spet doma, je naročila kuharici in hitro odšla.

Čutila je potrebo po družbi, po raztresenju. Zakaj na srcu ji je ležala velika potrtnost in vznemirjenost. Ne da bi jo bile preplašile moževne resnobne besede — ž njim bo že še opravila... Bilo ji je temveč tako, da se je pod temi njegovimi besedami tista njena prejšnja užaljenost zaradi njegovega omalovaževanja, ki ga ji je bil zbudil Stanza, umaknila nekakemu drugačnemu, manj določenemu, a zato naravnost tesnobnemu čustvu, ki se je je polotilo vselej, ako je padla nanjo senca temnejših strani življenja, ako ji kaj ni šlo tako, kakor si je sama želela, proti čemur se pa vsaj v prvem hipu ni vedela kako braniti in boriti.

Namenila se je naravnost na promenado. Tam si že dobi koga, kako prijateljico ali znanca. Poreče, da išče moža in se pridruži prvemu, ki ji bo po godu.

Spomnila se je, da bo zdaj gotovo tudi Stanza tam. A njega vsaj za danes ni več marala. Naposled je bil on kriv, da je prišel nad njo ta zoperni občutek. Da ni začel modrovati in filozofirati namreč... Ampak v tem so si vsi ti ljudje vendar drug drugemu podobni... Namreč ti „višje izobraženi ljudje“... Nikdar ni človek prav varen, da ne zaidejo nekam, kjer človeku ž njimi ni več prijetno, in ostane še jelek občutek v srcu po takem pogovoru... Dà, celo kak Stanza, ki je vendar vzor spretnega in ljubeznivega zabavnika!...

In vendar je človek navezan ravno na te ljudi... Ne samo zaradi moža, po katerem je v zvezi seveda z ljudmi te vrste. Nego sploh — tudi zaradi sebe. Poslušati namreč neprestano tisto več ali manj bedasto klepetanje onih moških iz drugih krogov, domišljavih in plehkkih, dokler so mladi, predrznih in lascivnih, ko so starejši — to je lahko

za katero teh dam, katere imajo kakih šest razredov ali malo samostanske omike za sabo. Ne, stvar je kakor s čtivom: one „globokoumne“ romane s „problemi“ človek kmalu zàpre in se jim lepo zahvali, ravno tako lepa hvala pa tudi za kako „Grofico-beračico“! Samo spretno, prijetno in z lahko eleganco, dà, tudi z lahko modrostjo pisana knjiga je naslada; in edino z družabnikom, ki ga je mogoče ž njo primerjati, ni škoda časa in pljuč... Ampak, koliko jih je, ki to razumejo — tako pisati in tako govoriti?...

Dospela je do vhoda pod dolg, raven, pestre množice poln drevored, ko je začula za seboj sonoren pozdrav.

— Vi, gospod doktor? se ga je razveselila. Zakaj komaj da bi ji bil kdo v tem hipu bolj dobrodošel. In z veseljem mu je dovolila, da jo spremlja, „dokler ne najdeta gospoda soproga“. Bil je njih hišni zdravnik, dr. Kopar, po sreči bolj po imenu, ko se je kvečjemu po enkrat na leto kak otrok malo prehladil; a rad je prihajal na skodelico črne kave ali čaja, kadar se je hotel res prijetno odpočiti od dela. In celo tvegajoč, da se drugje zameri, je bil javno povedal, da mu je gospa Zevnikova najsimpatičnejša dama v mestu.

Kako gospod soprog, mala Zdenka in Ciril? je odpravil formalna prašanja. — Kar se tiče vas samih, seveda ni treba zdravniškega poizvedovanja, se je nasmehnil.

— Na tako resno prašanje vam odgovorim šele tam gori na koncu drevoreda, ko prideva malo izven ljudi, je rekla in je res podvzala korake.

— Oho! je vzkliknil. Toda ona ga je že prekinila:

— Kaka pasma je pa to zopet?

— To so ulanci v popravljeni obliki, je odgovoril.

Proti njima je prihajala gruča oficirjev vseh starosti in stopinj. Ko so ugledali njo, je Silvija zapazila na njih isto, kar na vseh moških, ki so jo srečali: ne samo pogledi, skoro koraki so se jim ustavili presenečenja. Ona pa je nekoliko nagnila glavo in je šla mimo kakor vedno. Vsakega posebe je videla, vsak bi bil trdil, da je posebe ujel njen pogled. „Tako so res mikavni“, si je rekla, spomnivši se svojih prejšnjih misli, „toda čim se spoznaš ž njimi in govoriš pet minut, je vsa iluzija pri kraju. In vendar ne misli vsaka tako, niti ne vsaka deseta. In če katera misli, mora vsaj njen mož znati to primerno ceniti!...“

Prišlo je mimo še mnogo tujcev, vsi z istimi pogledi, prišlo mnogo znancev. V njih pogledih ni bilo tega lačnega presenečenja, a jasno so govorili, kako jim je vedno iznova ljuba in nova njena prikazen.

— Torej rajši tod? je vprašal Kopar, ko sta prehodila drevored in je pokazal stransko pot, kjer je bilo najmanj ljudi. Ako se mi imate namreč res kaj potožiti radi svojega zdravja?

— Kaj mislite, da bi storila to res tu, ako bi... ako bi namreč šlo za telesne bolezni?

— Vi da imate druge... torej srčne ali dušne bolezni ali kako bi rekel? se je zasmejal.

— O, kako ste laskavi! Zakaj bi jih jaz ne imela takih bolezni?

— Ker v zdravem telesu zdrava duša prebiva!

— Bum! je storila, in oba sta se zasmejala. In ona je že občutila, kako popolnoma ji je bila slaba volja že prešla.

— In zdaj odprite srce! se je ustavil pred njo.

— Hvala, ni treba več — ste me že ozdravili! se je zasmejala.

— Škoda! Toda nič ne de: povejte, kaj je bilo, mogoče, da je le še treba malo popravila. Ne morem si pa prav razlagati, kdo bi bil mogel na vas zagrešiti kaj, iz česar se lahko izcimi srčna ali dušna bolezen.

— Doktor, vi pozabljate, da sem žena poročena.

— Grozni mož torej? Zakaj otroci, posebno tako majhni, gredo še samo na živce. Nočem ga sicer braniti ne vašega moža ne drugega. In naj vam o ti priliki izdam, da sem ravno zato ostal samec, to je: da ne bo treba komu drugemu braniti mene. Toda, ako bi bil že pri drugem prestopku, pri vašem možu bi bil zločin, ako bi hoté in vedé žalil vaše žlahtno srce.

— O srcu v zakonu tudi glede moža ni govora. Gre vedno le za živce.

— No, in ob rahlo harfo vaših živcev je zadel medved s tem, da...?

— Joj, kako nežno! se je zasmejala. Ne, govoriva rajši v poštenu kranjščini in povejte mi — toda brez vaših večnih poklonov in drugih ljubeznivosti, da, naravnost resno in odkritosrčno: Ali mislite, da se z mano da živeti, kot soprogo namreč?

— Oprostite, gospa — to je predebel kaliber, na to ne morem odgovoriti.

— Tako? No, recimo tako: Ali lahko mislite, da bi bili vi z menoj kot ženo zadovoljni?

— Tudi na to ne morem odgovoriti. Ako namreč zahtevate od mene resen in pošten odgovor brez mojih večnih poklonov in ljubeznivosti.

— Zdi se, da jih v tem vašem odgovoru res ni.

Ali tudi ne nasprotnega, prosim! Nego samo zato vam ne morem odgovoriti, ker vas premalo poznam.

— Vi me premalo poznate? Vi, ki ste rekli, da — — —

— Da ste mi najsimpatičnejša dama v mestu? Da, to sem rekel in to vnovič podpišem. Toda to velja le za ono plat medalje, katero ste mi kazali kot... kot — nesoprogu. Dasi sem samec, imam vendar toliko izkušenj, da vem, kako vsaka žena, menda res brez izjeme, kaže drugemu svetu drugo lice, nego... no, nego svojcem...

— In torej —... torej samo na ono lice nam delate vse tiste poklone, ki nam jih delate?

— Dà, recimo... Kaj pa nas tudi ono drugo briga? Nas kavalirje namreč...

— Toda... toda, ali se ne zavedate, kaj s tem delate? Ali se ne zavedate, da nas s tem kvarite, da nas — — —

— Da delamo s tem vašim soprogom in morda celo otrokom težje, ako ne celo težko življenje? Smo, ki se tega celo jako dobro zavedamo. Toda zopet — kaj nas to briga?

— Ali to je vendar od sile! se je zasmejala.

— Nikakor ne! Vsaj nič bolj nego je življenje samo. In to ravno je življenje. Zakaj se pa potem ne zgražate, ko greste vsa šumeča v svili in sita in zadovoljna mimo siromaka, ki mu gleda smrt iz oči in ki bi mu morda z desetino tega, kar na mesec brez potrebe porabite, pomagali do boljšega življenja? In kar se tiče nas — čemu naj bi imeli mi več usmiljenja z vašimi rejenimi soprogi nego s takim siromakom? Mi namreč siromaku tudi ne damo tiste desetine... Così va il mondo, bimba mia, c' est la vie, madame, in kar je takih lepih pregovorov!

— Gospa Silvija je dalje časa molče stopala dalje. Naenkrat je nervozno stresla z glavo:

— Danes ja pa res vražji dan! Vse mi le pridiga! Najprej komisar Stanza, potem moj mož, zdaj še vi!

— Najbrže ste se danes lotili prašanja, gospa! Pustite rajši to! Ali pa prašujte take, ki odgovore: „He — he — he...mge.. Wie meinen Sie das, gnädige Frau?...“

Postala je zelo zamišljena in dolgo je gledala nemo v tla. Potem je počasi povzela:

— Pa obrniva vprašanje in povejte mi, ali mislite, da sem jaz lahko zadovoljna s svojim možem?

— Tudi na to mi glede na subtilnost, s katero stvar razpravljava, ni tako lahko odgovoriti, je odgovoril Kopar po kratkem molku. Zakaj, so tudi soprogi, kateri kažejo svetu drugo lice nego ženi. No, kolikor bi mogel soditi, bi rekel, da za vašega to ne velja in da ste po vsem, kar ga vsi poznamo, lahko celo zelo zadovoljni z njim. Vaš mož spada

namreč med tiste pametne moške, kateri računajo z vso posebnostjo ženske narave — namreč take, kakor je vaša: z vso vašo vero v romantičnost življenja in potrebo po ti romantičnosti; in si niti ne prizadevajo, da bi vas izpreobrnili, to je pokazali življenje v vsej njegovi treznosti in vsakdanjosti. Seve, ako nimajo sredstev, vas ne morejo voziti po svetu in vam kazati njegovih bajk. Toda v skromnem okviru domačega mesta vam nočejo delati napotja. Med te skromne domače bajke pa spadamo med drugim tudi mi skromni domači kavalirji ... mi, ki puščamo nase vplivati očarljivost vaše lepote in dražestnosti v tisti sladki luči, ki jo sijete na svojo okolico — mogoče tudi samo izven svojega najožjega kroga — in ki vam mi dajamo za to z lepimi besedami, z veselimi in brezskrbnimi šalami in pokloni in ljubeznivostmi ono vero v lepoto življenja in vam zbujamo one iluzije, ki so vam potrebne, kakor cveticam rosa, da predčasno ne ovenete ... In prav to je v takih slučajih naš visoki poklic, nas pravih in poštenih kavalirjev ... In pametnemu možu moramo biti celo dobrodošli ...

Da, kar se tiče vas, gospa, velja še nekaj prav posebnega in upam, da mi ne boste krivo umeli poštene besede: Ako bi se ne bilo samo od sebe tako lepo napravilo, da vas obdaja lepa vrsta pravih kavalirjev, bi jih bil vaš mož moral iti naravnost iskat. Ako namreč dobro razume vašo naravo. To je ne samo one domače, hišne, nego i ono drugo, ki je za svet namenjena.

— Ne razumem. Ali hočete reči, da mi je ta vrsta kavalirjev naravnost potrebna?

— Brezpogojno! Da bi namreč živeli v kakem malem kraju in imeli na razpolago samo enega kavalirja, bi stvar nemara postala še nevarna. Tako pa se drug drugega lepo izpopolnjujemo in — izpodrivamo. Ne smete pa nikdar pozabiti, da spada med koristne domače živali v prvi vrsti tudi soprog. To se pravi: to ve itak vsaka žena. Nego v vašem posebnem slučaju, glede na kakovost vašega moža namreč, ne smete pozabiti, kako lepo nas kavalirje izpopolnjuje tudi vaš soprog. On je enojka pred tolikimi ničlami takorekoč; to je: brez njega bi bili mi drugi vsi skupaj vendar le same ničle, ki dobivamo šele po zaslugi enojke tem večjo veljavo, čim več nas je. Do neke meje seveda, zakaj tudi vrsta teh ničel ne sme prekoračiti one meje, kjer neha intimnost, ki je prvi pogoj za srečo dame, katere ob vsi potrebi po družabnosti le ni plitva mondenka. In to vi niste, hvala Bogu. In zato je nam, ki smo kavalirji, a ne bebci, tako dobro ob vas.

— To je celo velik poklon, ako prav razumem? je zardela.

— Največji, ki jih imam jaz poklanjati!

— Potemtakem sem vam naravnost ideal prave dame?

— D.. da! Ali le pod pogojem, da je vam lastni mož — enojka. Poglejte, kako sem plemenit in nesebičen... v imenu vseh drugih celo...

— Kaj pa, če enojka tudi mene samo stavi med ničle?...

— Nič zato. Ako vas namreč stavi za svojo enojko. Ako pa pred njo... no, potem se sama od sebe med vašo ničlo in njegovo enojko vrine decimalna pika in mož je na mestu sam — decimiran.

Dolgo časa se je veselo smejala. Naenkrat se je ustavila in je rekla:

— Čujte, gospod doktor: Povejte to enkrat mojemu možu, ta računski eksempel. Zdi se mi, da je sam od sebe slab računar. Seveda pa ne sme slutiti, da imam jaz prste vmes...

Gledal jo je nekoliko časa, potem se je tudi sam zasmejal.

— Veste, da misel ni slaba? Bilo bi res zanimivo, da bi kavalir možu pokazal v pravi luči njegovo lastno ženo... In potem njegovi odgovori — ti bi bili že celo zanimivi... Mogoče, da o priliki to res storim. In potem vam povem uspeh.

Z veselim nasmehom na ustnicah se je vračala domov.

4.

V stranski sobi hotela „Central“ se je zbirala zvečer družba naj-ožjih Zevnikovih prijateljev, večinoma še šolskih vrstnikov. Še troje drugih poročenih je prihajalo bolj poredkoma, on sam največ po dva-krat na teden. Na ostalih šest pa je gostilničar lahko stalno računal.

Nocoj so sedeli razen Zevnika sami ti okrog mize: dr. Kopar, bančni ravnatelj Seliškar, trgovec Samsa, odvetnik dr. Kljun, živinozdravnik Jesen in inženir Kuščar.

In ko je gledal Kopar Zevnika, kako mirno puši svojo cigareto, mu je prišla hudomušna misel, da bi kar tu pognal zajca iz grma. Bili so si tako intimni, da radi tega ni imel pomislekov. Sicer pa je bila Zevnikova stvar, kako se izvije. Čakal je samo še prilike. In ko je Zevnik zavzdihnil, da se bo treba ob ti draginji vsaj poročenim moškim kmalu odvaditi alkoholu in tobaku, ako ne celo črni kavi, je rekel Kopar:

— To bi bilo le pravilno. Ako nam samcem prete s posebnim davkom, naj tudi vam za vse vaše sladkosti kaka prileti.

— Po te sladkosti in izpod takih davčnih nevarnosti vendar nimaš daleč.

— Bi se tudi mnogo ne pomišljal, ako bi vedel, da zadenem terno kakor ti, je nedolžno odgovoril Kopar.

— Kako terno?

No, tako ženo. Ali ste zakonski ljudje počasni!

Zevnik je nekoliko časa gledal svojo smotko. Potem se je počasi nasmehnil:

— Oprosti, to menda ni gostilniški tema.

— Oho, zakaj pa ne? Ako imaš svojo ženo enkrat javno pohvaliti, se ti ni treba obotavljati: med prijatelji sediš. Ako nasprotno, velja isto: stvar ostane med nami. Vrh tega smo tudi vsi gospenji prijatelji in bomo pravično razsodili. Naposled se še mi, stari samci, kaj koristnega naučimo.

— Hvala! Zato se nisem niti ženil, niti prišel nocoj tu sem, se je zasmel Zevnik.

Kopar pa čisto resno:

— Evo, taki so vsi. Tišči, tišči doma, ako pa ga človek hoče zavdati, se stisne.

— Jaz ne tiščim doma. Vsak lahko pride in si ogleda, oziroma vzame... seveda kolikor se spodobi! je rekel Zevnik vedno z nasmeškom, a videlo se mu je, da mu prihaja pogovor čim bolj neprijeten.

— Skratka tudi ti in med najboljšimi prijatelji nočeš priznati, da si zadovoljen. To spada menda pod pojem časti poročenega človeka!

— To spada pod pojem diskretnosti, ako dovoliš, je odvrnil Zevnik skoro resno.

— Ne boš! se je zasmel Kopar. O tem tudi jaz nekaj razumem. In verjemi, da bi niti od daleč ne bil načel takega pogovora, ako bi ne bil naravnost gotov, da ima vsak izmed nas, kar nas tu sedi, isto trdno prepričanje, da si vsaj ti eden, kateri bi bil lahko zadovoljen in bi se mu ne bilo treba sramovati, da to tudi pove.

Pogledal je čez družbo, kakor da jo kliče na pričo. Vsi so se natihoma pa že čudili, čemu Kopar tako rine v ta neprijeten predmet. In kakor bi se bal, da bi mogel Zevnik njih očitno zadrego krivo umeti, je izpregovoril Kušcar:

— O tem ni dvoma. Ali, da ti odkrito povem, o tem bi tudi jaz ne maral razpravljati niti ne pred najboljšim prijateljem, še manj prijatelji.

— In zakaj ne? V takem slučaju namreč? Zato pač, ker spada tudi to prašanje med ono tolikih takozvanih družabnih laži! In vendar moraš tudi ti priznati, kako bi ti dobro delo, ako bi vsaj en človek, ki mu želiš res iz vsega srca vso srečo, našel poguma in rekel: Da, hvala Bogu — tudi ako je na svetu toliko nesrečnih zakonov, o svojem vsaj lahko trdim, da je srečen; ako tudi je toliko ničvrednih žensk na svetu, moja ženka je prava ženica, zvesta, marljiva, in ne vem še kaj.

— A propos: kar se na primer zvestobe tiče, se je nasmešnil Zevnik. Na to polje že ne spelješ nobenega poročenega moža, ko je le preveč znano, da čivkajo prej vsi vrabci na strehah, nego mož izve...

— Dà, toda ako ni prav nobenega dvoma? Vraga, saj govorim vendar akademično in — — —

— Oprosti — preveč akademično sicer ni, ako govoriš o navzočem Zevniku in njegovi gospe! se je zasmejal Seliškar.

— Hudič pa je! se je navidezno razsrdil Kopar. Ko se namreč o absolutni nedotakljivosti gospe Zevnikove ne drzne dvomiti niti njena najboljša prijateljica.

— Hvala za to! se je Zevnik očito zadovoljen priklonil. Toda v tem prašanju je še toliko podprašanj, da... skratka, da prašanje sploh ni „razpravljivo“.

— Evo, tu te imamo! In da preidemo res na akademično polje, pustimo tebe in tvojo gospo in recimo: Tu vas imamo vse poročene dedce. Ako je žena še tako zvesta, lepa — no, lepoto pustimo, ker to ni zasluga, in se držimo le dobrih lastnosti — še tako varčna, prijetna, veselega značaja in bogve še kaj — da ima le eno pego, pa že gospod seprog rači biti — nezadovoljen! Ampak postaviti bi se morali ravno na nasprotno stališče in biti hvaležni za vsako lastnost, ki ni naravnost slaba!

— Bravo! To je pa res krasno stališče! se je glasno zasmejal Zevnik. Zadnja pičica te logike bi bila, da mora biti zakonski mož celo hvaležen, ako mu žena ne zavdaja?

— Tudi! Posebno, ko bi slučajni ne bili niti za petdesetino tako redki, ako bi si bilo strupe z neopazljivimi posledicami laže priskrbeti in bi zdravniki potem še ne brskali po kadavrih. Ako je mož prepričan, da bi žena tega sama od sebe ne storila, ji mora biti hvaležen!

Zdaj so se vsi zasmejali. In Samsa je rekel:

— Ti nas menda vlečeš, prijatelj?

— Nič vas ne vlečem. Toda v ti zadnji besedi, glede strupa, sem se zaletel morda predaleč. Smisel vsega pa je ta, da bi morali biti soprogi sprogam hvaležni za vsako dobro svojstvo in vsako dobro dejanje. Vpoštevati bi morali, da je ženska slabotna in tudi slaba stvar in da je od nje pričakovati vsega vraga. Kar je nasprotnega, je treba vzeti kot dar božji in v tem smislu priznati. Da, tudi hvaliti in pohvaliti bi morali svoje ženice za vsako dobroto, ki jo prejmejo iz njihovih rok. Sploh: kazati jim neprestano svoje veliko občudovanje, da reve ne opešajo na svoji poti do popolnosti.

— Ampak, oprosti: za občudovanje ste vendar vi tu, vi — kavalirji. Ali naj še mi? se je rogala Zevnik.

— O tem, o nalogi kavalirjev namreč, sem nedavno imel priliko govoriti z zelo bistro osebo. V temelju si jo tudi ti dobro pogodil to nalogo. Toda mi ne zmoremo vsega. Tudi vas je treba. In to sem povedal ti bistri osebi tako: Soprog, kateri sam izraža ženi spodobno spoštovanje, se postavi pred vse kavalirje, kakor enojka pred ničle. Ako pa tega ne razume, se lahko dogodi, da prevzame vlogo enojke kdo drugi in pride soprog sam med ničle, seveda na zadnje mesto; pa še dobro, ako ni decimalne pike vmes, ali takoj za prvim kavalirjem ali pa vsaj za zadnjim.

Vsi drugi so se zopet zasmeli, Zevnik pa se je naenkrat resen oglasil:

— Jaz pa ti bom povedal drugo historijo o enojki in ničlah, ki sem jo nekoč čital pri enem največjih filozofov, čeprav ne vem več kje: Vse druge lastnosti ženske z lepoto, eleganco, duhovitostjo in še bogastvom vred so ničle, ako ne stoji pred njimi enojka — dobro in razumno srce. To je obenem tudi moj nauk, ki si si ga zaželel prej: Ako se boš kdaj ženil, glej v prvi vrsti na to!

— Tudi ako je ženska na primer bedasta kakor ovca?

— Ako ima razumno srce, ni bedasta, tudi če ne zna ne pisati ne brati. Ampak o tem ni treba govoriti, ko danes zna brati in pisati že vsaka ovca, pa še vse mogoče drugo.

— Kaj pa bom ž njo, ako nimam kaj ž njo govoriti?

— Ako ima razumno srce, boš imel. Ako ga imaš namreč sam. Toda ako bi tudi ne imel kaj govoriti — grela te bo. Ne sme se — stvar mislim resno. To je kakor dobra peč v sobi pozimi — in življenje je mrzlo kakor zima —: kaj ti pomaga vse razkošje in najlepša oprema, če te zebe? In ako nimaš tega: dobrega srca ob sebi, te bo zeblo vse življenje. Tem bolj, ko boš vedel, da je bila enkrat prilika in da ne bo nikdar, nikdar več gorko . . . do groba, ki je tudi hladan, pravijo . . . To, vidiš, je moje mnenje o zakonski sreči. In zdaj res že dovolj o tem!

Treba je bilo precej časa, da so nekoliko pozabili, in so prišli novi pogovori zopet v neprisiljen tek. Zevnik se je najbolj trudil za to.

(Dalje prihodnjič.)

Dr. AVGUST ŽIGON:

KORYTKOVA POGODBA Z BLAZNIKOM IZ LETA 1838. (Prispevek k Prešernovi literarni zapuščini.)

(Dalje.)

Toda, ni bilo li res nič bogastva ali vsaj premoženja, ter li res le sama revščina v tej hiši in zgolj mizerija? Rad, o kako rad bi človek hvalil, hvalil in samo hvalil vse, kar je domačega! „Pa peti jaz moram in deti, — kako bo umrl nekdo.“

Bleiweis je bil po svojem talentu — organizator. Prevdaren in hladen. Oprezen ko maček, preden se je polotil podjetja; pa tudi neizprosno ter brezobzirno trd, ko se ga je lotil. In delaven, železno vztrajen, nepopustljiv. Toda zgodovinski resnici bi v obraz bil, kdor bi rekel: Bil je Bleiweis organizator z devizo na svoji zastavi: „Boj krivici, neresnici, korupciji!“ Bil je dober, dokler mu ni bilo treba, da bi bil slab; bil je etičen, dokler mu ni bilo sile, da bi bil korupten. Od 1843. pa do 1848. je ob svojih „Novicah“ modro in ponižno vladal pet let takratni ozki in tesnosrčni naš svet, ki ni v njem po takratni dunajski volji smelo biti — ni sledú politike, ter je ob črkah srečno opeharil nižjo in višjo policijo z literarnim ujedinjenjem vseh Slovencev v novi abecedi, ki jih je prav natihoma brez vsega hrupa s tem znatno približal sosedu Hrvatú „bratu“; bil je to uspeh hladnega in prevdarnega organizatorja, ki je umel v tej dobi osredotočiti si ob svojih „Novicah“ vse slovenske dežele; vendar pa ga je leto 1848. zalotilo povsem nepripravljenega! Od 1848. pa do 1863. je zagodel in godel na drugo struno, ki si jo je bil napel na gosli svojih „Novic“: češ, da „domači jezik v šole in urade naše“ — v „Sloveniji“; in dalo se je tudi v tej dobi s prevdarnim, politično že oblastnim možem izprva še izhajati, dasi od l. 1858., od „Glasnika“ nadalje, že nič več ne v literaturi, čeprav trdi še l. 1865. Bleiweisov udani biograf „Lomski“, češ, da „Bleiweis in Bezug auf beabsichtigte literarische Unternehmungen Jedermann ein wohlwollender, sachkundiger Rathgeber stets war und ist.“ Od l. 1863., od slavlja dvajsetletnice „Novic“ nadalje do svoje smrti pa je Bleiweis imel tisto, recimo dvajsetletno dobo, ko mu je

¹ Slavische Blätter. I. Jahrg., Wien 1865. Pg. 101.

pričel razvoj stopati trdó na prste, — tako trdó, da je Bleiweisov sodobnik, udani njegov biograf „Lomski“ že l. 1865. zastokal: „Wer immer nun diese rastlose, allseitige, mehr denn zwei Decennien ausfüllende Thätigkeit im Dienste des Volkswohls (!) und der Volksbildung (!) vorurtheilsfrei (!) überblickt, ... wird zugeben müssen, dass sich Bleiweis seltene, ja unsterbliche Verdienste erworben habe; er (čitatelj!) dürfte (!!)) sich aber auch kaum des Staunens und gerechten Unwillens erwehren können, wenn er vernimmt, daß sich in unseren Tagen die leidige Bekrittelungs- und Verdächtigungssucht einer kurz-sichtigen, erfahrungsbahnen Coterie aus dem Ultralager der Slovenen auch an diesen gefeierten Namen heranwagt. Es frommt (!!)) indess darüber hinwegzueilen mit dem Ausrufe: Herr! verzeihe ihnen, denn sie wissen nicht, was sie thun!“² Ta močna opozicija zoper Bleiweisa, ki jo je tu „Lomski“ ovajal vladi, je — čast tiste dobe naše! In v tej dobi, ki so jo že vodili pravzaprav drugi ter le še vladal on, je Bleiweis pokazal ter razvil vse sile in globine svojega organizatoričnega talenta, da se je vzdržal; tisti Bleiweis, ki je v tej dobi o njem po pravici vzrastla beseda: „Trava več ne raste, kamor pade senca Bleiweisova.“ Doba se je širila in poglobljala, Bleiweis pa je bil močan le v ozko omejenem in dogledno plitvem svetu, kakršnega je bil našel v tistih, poštenim močem njegovega duhá takó primerno pristriženih, takó pokornih letih od 1843. do 1848. ob „Novicah“ in njihovih takratnih nalogah — za dni avstrijskega absolutizma; zató si je Bleiweis poslej naravnost nasilno prizadeval, da je zadrževal in oviral vsak tak razmah in razvoj dobe, ki bi ga več ne obvladal on, v tistih poslednjih dvajsetih letih svojih. In tu ga je v svojih „Spominih na očeta“ sodila Ernestina povsem pravilno: „Talent ima dr. Bleiweis vsekakor, kajti vedno dela ovire, kadar se rodi kaj novega, naprednega. Če pa sprevidi, da vse upiranje nič ne pomaga, zasuče in obrne stvar tako, da se vidi, kakor da bi bil on vedno za njo in proti njej! In tako se mu posreči, da ‚novotarijo‘ po svoje v lasten prid prikroji. Če se mu pa ne posreči, je ne prizna nikoli. Vse, kar se zgodi na Kranjskem, se ne sme zgoditi brez njega.“³ Bilo je to tistih dvajset let Bleiweisovih v našem razvoju, ko je Bleiweis vžgal našemu javnemu življenju, posebej Ljubljani pečat svojega duhá; tistega zločestega duhá, ki od njega še danes bolehamo in boleha posebej Ljubljana; — tistega duhá, ki je bil oče slednjič duhá

² Slavische Blätter. I. 1865. Pg. 102. — „Lomski“ = M. Cigale, iz Loma pri Črnem Vrhu nad Idrijo. (ZMS XI., 1909., str. XXVIII. in 140).

³ Na str. 133.

Šusteršičevega med nami, in ki sta ga nas dosedaj šele deloma rešila — resnični oče ker ustanovitelj našega naroda Prešeren, in pa prvi resnični organizator našega naroda Krek. In ta pečat, ta zapuščina njegova, je največje hudodelstvo Bleiweisovo. Uvedel te je in odprl ti vrata med nami, — korupcija!

Ta veljak, ta „duh“ je torej v tisti tretji, poslednji dobi svoji objavil leta 1875. „literarno zapuščino Prešernovo“ in leta 1877. „Prešernova pisma Vrazu“, a pisal med tema objavama leta 1876. o Prešernu gorenje pismo svoje Cimpermanu, — podobno pismo, kakor pet mesecev kasneje, 1. junija 1876., po poročilih Ernestininih tudi na Dunaj drju. Pogazhniku.⁴

Obesil se je bil ob ime in delo Prešernovo po smrti njegovi, glej, nevaren polip, ki je zapustil za nekaj desetletij na njih svojo nečistost, — pristranski mož brez vsake objektivnosti, ki ni bil ni zdaleč kompetenten ker posebej ne nikakor usposobljen, da bi bil v čemerkoli sodnik Prešernu!

Gotovo dejstvo je namreč, da je bil Bleiweis pravzaprav neverjetno velik — ignorant. Obsežnega, recimo univerzalističnega znanja, kakor so ga imeli možje Čopove dobe, ni imel; a tudi globokega strokovnjaškega znanja ne — o ničemer. Niti ne o svoji povsem materialni živinozdravniški stroki, ki ni v njej napredoval korakoma z razvojem in napredkom njenim ter se ni v njej ž njo vred razvojem poglabljaj, ampak gospodoval v Ljubljani kot profesor prav dobro s tem, kar je bil prinesel s seboj z Dunaja kot nemški doktor; Prešeren pa je n. pr. slovel, da je najboljši jurist vse Ljubljanec. V svetu humanističnih znanosti, ki je v njih bil n. pr. Čop — „Krez“, „velikan učenosti“; v svetu filozofije (da o filologiji še govorimo ne), ter posebej v svetu estetike in literature, zlasti poezije in umetnosti njene pa je bil in ostal do smrti, če si dovolimo Prešernovo označbo kakor gori ob Čopu, Bleiweis — „kmetávs“. Pa je šel soditi Prešerna s priučeno frazo, da je „velik pesnik, vzgled vsem drugim — v oblikah“! Da bi bil le količkaj objektivni duh, bi bil moral vsaj tu ob svojem rudimentarnem in zelo primitivnem znanju ter povsem neizobraženem grobem čutu Bleiweis pošteno edinole reči: „Ne umem nič o tej stvari, brez pojma o tem svetu mi ne pristojta tu nikaka sodba, — ta svet ni moj svet“. Pa ne, — mož se je delal ter si dajal videz, ko da vse vé, ko da vse umé, vse zna, ter je sodil brez vse skrupuloznosti z najsamozavestnejšo impertinenco; hvalo in grajo je delil po svoji milosti, kakor Blaž Potočnik solnce in točo v pratiki njegovi, zdaj „slavnim“, zdaj

⁴ Spomini na očeta, str. 136.

„nadebudnim“ starim in mladim „rodoljubnim“ pesmarjem svojih „Novic“, z „velečastvom“ nebeškim pa okronal svojega oficijelnega „pesnika“, izvoljenega Koseskega, ki se mu je dal razpasti v našem slovstvu — do smešnosti. A da bi stvar bila le smešna! Toda kaj, ko je s tem zblodil v mladem našem slovstvu zdrave naravne instinkte, zabrisal in z grobljo zasul v njem vse veliko delo ter zdravo smer Čopove dobe, zastrl tisto veliko umetnost, ubil čut za tisto globoko poezijo, otopil živce ob Koseskega bobnu za tisto pristno, eterično lepoto, ki so bile zapuščina Čopove svetovnoliterarne dobe — v poezijah Prešernovega genija. Diktaturo si je bil pač prilastil mogočnjak — ignorant z majhnim, tesnim obzorjem, ki ni imel sam ne prirojenega čuta za svet lepote, ne pridobljenega znanja o sferah, ki sta v njih kraljevala ter v njih dvignila Čop in Prešeren nele našo literaturo v svetovno slovstvo, ampak naravnost šele vstvarila iz nas — narod, tisti narod, ki je poslej za njima Bleiweis od njega živel. A kar je glavno: mož si v svoji veliki impertinenci pa tudi ni prizadeval, da, še poizkusil ne si prizadevati, da bi si topi čut za ta svet odprl in poostril ter pridobil si kako znanje o teh sferah vsaj s pridnostjo! Toda gospodaril pa je na tem polju, diktator, kakor nihče ne, kdor je bil kdaj na tem polju — strokovnjak. Gospodaril posebej v drugi dobi svoji, od leta 1848. nadalje po smrti Prešernovi, a tudi še potem do leta 1870.; in s kakšno brezobzirnostjo, in s kakšno reakcionarsko tendenco gospodaril, o tem nam priča pač dovolj jasno Janežičev „Glasnik“, Levstikov boj za dobro slovensko prozo („Bog živi kritiko!“), pesnik „pregrešne ljubezni“ Simon Jenko, mladi pregrešno nadahnjeni romanopisec Jurčič, ter slednjič Stritarjev „Zvon“! Vse le, da mu razvoj ne prehití preljubih „Novic“, ki bi brez njih bil — to je vedel Bleiweis sam prav dobro! — le senca, ter nič več ne „voditelj“, če mu ne ostanejo — vseobče, univerzalno, edino glasilo vseh Slovencev.

A kolo časa je šlo po zaslugi triumviror Levstika, Stritarja, Jurčiča prav tu najpoprej preko Bleiweisa in njegovih „Novic“: vrglo mu je „nebeškega“ Koseskega v staro šaro navzlic vsem njegovim naporom, a postavilo pa zatajevanega Prešerna spet v ospredje navzlic vsem ugovorom Bleiweisovim, češ: „Ali njega cultus ne sme pristransk biti, da ne postane — pretiran“; in navzlic temu, da se je šele po daljšem prevdarjanju ločil Prešeren od bohoričice, sam, samostojno, a ne na besedo Bleiweisovo; ter navzlic temu, da je leta 1848., jurist-veščak in veščak jezika, ugovarjal Bleiweisu, novincu in šolarčku še slovenske besede, da jezik naš še ni bil takrat zrel kar za vse uradno poslovanje.

Čopova svetovna literarna

*Janežič
Levstik
Simon Jenko
Jurčič
Stritar*

*Prešeren
ločit od
bohoričice*

Razvoj življenja našega je z dokazom ker z izkušnjo pritrdil Prešernu; a razvoj duha našega nam dokazuje vedno iznova, da še danes ni in da še ~~sta~~ ^{bo} let ne bo nevarnosti gledé pretiranega kulta Prešernovega: saj ga Prešeren sploh ne potrebuje „kulta“ — to je bila tista perfidna odiozna beseda tiste dobe s posilnim kultom Koseskega! — ampak zahteva le študija in doznanja. In če je bil res voditelj, naj bi bil Bleiweis tu zastavil, ne pa oviral vsak poizkus te smeri! Vse to pa se je zboljšalo ter obrnilo v pravo smer šele, ko smo srečno premagali — korupcijo, ki jo je bil uvedel literarni puhlež — „dieser Mann versteht keine Sache gründlich“, je rekel o njem Razlag — ter jo gojil, se jej dal razpasti v našem slovstvu politik Bleiweis, ki je vdinjal slovstvo svoji politiki, organizator, ki je hlepel za prvaštvom svojim in svojih „Novic“; tisto korupcijo, ki se je v boju zoper njo ubil in otopel silni Levstik, in ki je kesneje vsled nje v obnovljeni njeni pristno Bleiweisovski fazi zakrjavel mehki Gregorčič.

Gotovo dejstvo pa je nadalje, da je bil Bleiweis — oportunist; hladen špekulant, ki je izrabljaj — konjunkturo. In imel je Bleiweis za to velik talent. Dà, izreden talent. In ta talent je bil pravzaprav vsa njegova moč. Ne znanje, ne značaj, — ampak ta talent za izrabljanje situacije. Instinkti mase in njihovo teženje, prevladujoče dnevno mnenje in hotenje najveljavnejše stranke, sodobno naziranje in stremljenje, ki je imelo največ glasov zase, — to so bili faktorji, ki so določali Bleiweisovo politiko, uravnavali njegovo prepričanje in delo. Gajeve (odn. češke) črke, čisti slovenski jezik zoper „ilirščino“, slovenščina v šolah in uradih, „združena Slovenija“, konkordat, „nedolžna“ beletristika, — vse to in še več enakega so bile že stare, deloma tradicionalne, deloma dolgoletne želje takratne tesne sodobnosti Bleiweisove. In Bleiweis? Glasniku le takih vseobčih takratnih želj naših je bil uspeh, je bila moč in zmaga zajamčena, ker zajamčena odločujoča — večina pristašev, večina glasov. A kot tak glasnik ni Bleiweis vodil, ampak se dal voditi, — „voditelj naroda“. Pa je končno bila ta politika pri nas še dobra za tiste naše čase do leta 1848. A potem? Bila je taka politika pravilna za kmete in njihovo obzorje, — kakor sploh vse Bleiweisovo delo, dokler je ostalo v tej sferi v mejah kmetovih potreb. A ko je segel v svet *intelligence*, ko je zavojeval njeno življenje, silil se „voditi“ njeno pot in njen razvoj, določati *njej* mišljenje in hotenje, — ni Bleiweis bil nič več „učitelj, buditelj in voditelj“, ni bil nič več „ljubeznivi oče in največji dobrotnik“. Glasnik starih in rad tudi zastarelih, če so le bile pri nas udomačene ter imele dosti ali vsaj „veljavnih“, odločujočih pristašev,

se je Bleiweis oprezno ogibal vsake borbe za nove ideje, ki bi merile v bodočnost ter silile k novemu razvoju; tu je resnico izrekla tista beseda, da „dr. Bleiweis vedno dela ovire, kadar se rodi kaj novega, naprednega“. In takó ni narodu vzgojil inteligence ter ni razširil tesnih mejnikov in odprl sfer duhá on, — ampak opozicija zoper Bleiweisa in njegovo dobo. „Prvoboritelj naroda“ ni nikoli mislil sam iz sebe tja preko svoje dobe, ter nikoli ne delal, a tudi ne podpiral dela za bodočnost. Odtod, da je Bleiweisovo delo takó ubogo idej; in odtod, da je z Bleiweisovim nagrobnikom bilo Bleiweisove dobe kraj in konec — brez organizirane inteligence ter brez vsakega pozitivnega smerca za sabo! In tak mož, sin in učenec absolutističnega duhá stare Avstrije in njegovih zvijač pred letom 1848., vstvarjen in zmožen za „učitelja, buditelja, voditelja“, za „očeta in dobrotnika“ vaškemu obzorju našega poljedelca in živinorejca; mož, kot politik le glasnik, zastopnik, prisluskovalc teženju stare struje in starikavih, deloma že preperelih načel, ves izgubljen le v svoji sodobnosti in njenih enodnevnih željah, potrebah, skrbah, koristih, v politiki svoji umetnik plašča po vetru; mož, brez smisla za višji svet in za korak tja v bodočnost, — ta naj je li bil sposoben in poklican, da bodi pošten in pravičen sodnik sinu univerzalistične dobe Čopove, boritelju zoper starodobni duh absolutistične stare Avstrije pred letom 1848., do brezobzirnosti nesebično poštenemu geniju Prešernu, ki je zrl in mislil za sto let pred svojo, a za dvesto let pred Bleiweisovo dobo tja v progresivnost, v bodoči individualni razvoj narodov in človeštva „po božji volji“, a ne „po svoji glavi“ Valjhuna, ki je z mečem zastopal politiko, posejano s korupcijo!

Gotovo dejstvo pa je slednjič posebej eno: da je bil Bleiweis — izrazit egoist. Glavna ljubezen je bila Bleiweisu — Bleiweis! Sam in edini Bleiweis. Njegova lastna sreča ali nesreča; njegova lastna pot navzgor; njegova lastna slava in čast nad vsemi vsenaokoli: to je pri njem brez pomislov odločalo o vsem in povsod. Navzlic drugačnemu videzu je pospeševal le, kar je pospeševalo in obveljavljalo njega; vse pa, kar je bilo ali bi utegnilo biti zoper njega, je trl in oviral z izredno spretnostjo in dobro prekalkulirano taktiko, in če ni šlo drugače, z odkrito silo in brezmejno zvijačnostjo. Ljubil pa je pri vsem tem in znal imenitno uporabljati — videz, krinko. Prvak vseh prvakov, prvi gospod Ljubljane in vse Slovenije biti in ostati, je bilo Bleiweisu posebej od tistega slavlja z dne 5. julija 1863. cilj vseh ciljev sedanjosti in bodočnosti. Da sebe vzdrži, je stremil in umel si spraviti druge v odvisnost od sebe, pa bodi izlepa ali zgrdoma. Da sebe

dvigne, znal si je organizirati udane klike. In da ga ne izpodmakne
 kje kdo ter mu ne zraste nad glavo, vedel si je despotno zatirati in
 tlačiti ter se ubraniti vsakega — rivala. Zató ima Bleiweis Levstikovo
bedo na vesti, in zató „odpadnika“ Deshmanna, ki pa sta bila oba
 bolj vstvarjena nam v tisti dobi za voditelja ter bi bila vsaj od leta
 1860. nadalje neprimerno več storila od Bleiweisa za resnični razvoj
 naroda: Levstik v slovstvu in Deshmann s svojo izredno nadarje-
 nostjo v politiki, — če bi ne bil Bleiweis pognal prvega v politiko in
 bedo, a drugega, genialnega moža, da ne utone, v sovražni tabor, v
 odpadništvo. Zakaj se je zbral „voditelj naroda“, ves vnet le za
 narodov blagor, — s Costo in Koseskim, a ne z Levstikom in z Desh-
 mannem, ki je bil vsaj trikrat tolik Slovenec v svojem srcu kot Costa,
 in ki bi ga nam bil on, Bleiweis, prav zlahka ohranil! Vse le iz ljubezni
 Bleiweisove — do Bleiweisa. In iz te ljubezni tudi globoka ljubezen do
 „Novic“, ter boj, da ostanejo „Novice“ prve in edine, ker je jasno
 prevdarila „kristalizirana pamet“, da brez „Novic“ kot poveljujočega
 lista v lastnih rokah ni več Bleiweisa. Odtod Bleiweisov navidezni
 protektorat leta 1865. za ustanovitev novega političnega lista sloven-
 skega, a pri tem pa v resnici jezero nakan in ukrepov, ki naj bi ter
 so tudi res zavrle in onemogočile politični list slovenski za nekaj let
 ter za dolgo dobo v Ljubljani! Vse le, da ostane — Bleiweis sam in
 edini gospod v Ljubljani in Sloveniji s svojimi „Novicami“, ne pa
 „im Dienste des Volkswohls und der Volksbildung“. Bil je Bleiweis
 vsled te glavne ljubezni svoje, vsled ljubezni svoje do Bleiweisa,
izredno — nevaren človek, ker je imel mož vso oblast, vso moč sam
v svoji roki ter se ni udajal nikakim očitkom vesti, naj jo li uporabi ali
ne. Mignil je, in Levstik je umiral od lakote: „Krepieren soll der
Hund!“ je bil klic iz Bleiweisovega ozračja; zinil je in Levstikovo
pošteno ime je bilo piškavo: od vlade podkupljen, od Conrada plačan
je izdajal Slovence; zagromel je, in Dežman je bil proklet v narodu
na vse veke. Pri tem pa je resnico vedel vso le ravno on, Bleiweis.
Kaj bi bil mož s tako močjo, s toliko oblastjo v narodu lahko storil in
zasejal, mož takó pravičen — kakor Prešeren! A — takó pa? Človeku
 in stvári, osebni časti in občji ideji, politiki in slovstvu, narodu in
 zdravemu razvoju njegovemu je bil nevaren Bleiweis, silni organi-
 zator — despot brez skrupuloznosti, mirni in hladni špekulant —
 terorizator v tisti glavni in prvi ljubezni svoji — do samega sebe.
 In tu ni mož poznal ne šale, ne usmiljenja, ne kunktatorstva ne par-
 dona, če si je tu kdo nakopal Bleiweisov oblak nad glavo svojo;
 vsakdo tak si je moral biti svest persekucije Bleiweisove, — pa naj

je bil še kaj drugega ko Levstik ali Deshmänn. Kaj to, če je s tem sejal med nas — korupcijo? Bleiweis sme to brez graje! Škof Widmer je bil moder škof, to spoznavamo bolj in bolj; le žal, da je njegovo moško modrost izpodjedala ženska ničemerna nespamet, — sestra njegova Urška. Pa se je bil zameril škof leta 1868. Bleiweisu, ko ga je modro pahnili z Levstikom vred — od slovenskega slovarja; in glej, ko je škof Widmer 10. julija 1875. odstopil, je Bleiweis leta 1876. v svojih „Novicah“ udaril, in žalostna slava je šla za škofa Widmerja imenom. In naslednik Widmerjev je bil národní škof Pogačar. Pa je Bleiweis pričakoval, da bo ob njem zavladal; a stegnil je škof roko, — in Bleiweisu odkazal gotovo oddaljenost. Ni si dal do sebe sicer škof Pogačar kakor Widmer; a vemo, da je Bleiweis bil pristaš njegove opozicije ter da ni imel zanj prijazne besede v „Novicah“. Kaj bi potem že davno mrtva reva Prešeren smel neki pričakovati od njega, če mu je kje kdaj pot zastavil z gesto, ki ni priznavala Bleiweisa!

In zoper Prešerna je imel Bleiweis vzroka za *osebno* in *politično* mržnjo!

(Dalje prihodnjič.)

MIRAN JARC:

V NOČI.

Vi vsi, ki ste žejno upirali v to skrivnostno nebo
oči vprašujoče ob plapolajočih slutnjah srcá,
že davno zamrli rodovi, ki ste z bolešno slastjo
si brali bodočnost iz večno zagonetnih zvezdâ,

o, vi samotarji, sanjarji vseh vekov, ki v vas je spomin
podzavesten zaplul... odkod... že je izzvenel... le drhtenje
vam lije prek duš preplašenih... brezbrežno hrepenenje
vam bil je neviden car skozi dalje nočnih temin.

Vi — bratje mi tu pod obokom zvezdâ ob tej uri pretihi,
ko v mehko omamo me vpredajo dihi veseljstva in sni:
Svetove objeti, zdrhteti v pretajnem središču noči! — —
O, sladostrastja iskanj! Živeti, živeti, živeti!

FRANCE VEBER:

BERGSONOVA TEORIJA SMEŠNEGA.

(Dalje.)

B. Komika v situaciji in besedah.

Gledišče nam predočuje življenje v povečani in izenostavljeni obliki, radi česar nas tudi o komiki more najboljše poučiti komedija. Morda pa je glede enostavnosti smešnega treba iti še dalje nazaj do prvih mladostnih spominov in jo iskati pri igrar, ki smo se jim smejali kot otroci. Brezdvomno: „zveza med otroškim veseljem nad igro in istim veseljem odraslega ne more biti nikjer pretrgana. In v resnici je tudi komedija igra, igra, ki posnema življenje“. Iste odnošaje, ki vežejo med seboj lutke in plesalce otroka, najdemo v subtilnejši obliki pri situacijah veseloiger. Torej pa nam treba le slediti nevidnemu procesu, na podlagi katerega postajajo za otroka lutke vedno večje, žive in prehajajo končno v ono srednje stanje, „kjer niso prenehale biti lutke in vendar postale osebe“. Nous aurons ainsi des personnages de comédie. Tedaj stojimo že pred figurami veseloiger, ki nas bodo torej tudi glede situacijske komike vedle do sledečega zakona: Est comique tout arrangement d'actes et d'événements qui nous donne, insérées l'une dans l'autre, l'illusion de la vie et la sensation nette d'un arrangement mécanique. Komična je vsaka vrsta dejanj in dogodkov, v kolikor zbuja v nas iluzijo življenja in obenem jasen občutek neke mehanske naprave.

Kakor vidimo, išče Bergson zopet v mehaniki življenja zadnji razlog tudi za situacijsko komiko. Tukaj pa mora osupniti vsakega na prvi pogled že njegovo tozadevno izhodišče. V otroških igrar se gotovo posnema življenje (odraslega), lutka otroka igra gotovo vlogo „osebe“ in vendar ne preneha biti le — lutka: življenje, ki ga kažejo otroške igre, je torej po vseh Bergsonovih premisah smatrati v resnici za „mehanizirano“ življenje. Je pa to življenje le radi tega že tip komičnega ali smešnega življenja? Znano je, da so otroku ravno take igre, s katerimi se posnema življenje odraslih, n. pr. vojaške, svatbene, rodbinske, mašne igre itd. neka prav resna zadeva; to ve najboljše ceniti dober vzgojitelj, ki se ne smeje takim igrar, dobro vedoč, da bi mu vsak tak smeh otroško dušo le odtujil. In če se mi sami večkrat smejemo nad takimi igrar, ali se smejemo nad njimi kot „igrar“, ker in v kolikor

se ž njimi *sploh posnema* življenje? Zakaj sledi narobe n. pr. mati, želeča si, da postane njen otrok kdaj mašnik, s toliko resnostjo „maši“, „pridigi“ tega otroka itd.? Zato, ker ji je življenje samo, *ki ga* ta otroška igra posnema, nad vse vredno in resno. Takih in nasprotnih, t. j. smešnega življenja tičočih se primerov je nešteta obilica, ki jasno kaže, da morejo otroške igre za nas (in za otroka samega) biti smešne *in resne* in da je zadnja alternativa vsaj povsod tam, kjer gre v resnici le za vpliv dotične igre kot take in ne za kake slučajne stranske pojave, odvisna od tega, ali je življenje samo, *ki ga* igra posnema, za nas (in za otroka) smešno ali resno, komično ali tragično itd. Vse to pa bi bilo naravnost izključeno, da so lutke otroka, kakor misli Bergson, *kot take* prve figure — veseloiger, da so otroške igre prve — komedije, ker se s temi lutkami in igrami — posnema, t. j. mehanizira življenje. O tem posnemanju sam ne dvomim; trdim le, da to posnemanje kot tako še daleko ne zadostuje za eventualno smešnost dotične igre. Razen tega pa nasprotuje temu Bergsonovemu pojmovanju otroških iger najodločneje dandanes splošno priznana pedagoška vrednost teh iger: iz tega razloga so tudi na mestu trgovine z lutkami, z vojaki iz svinca, z lesenimi puškami, sploh z otroškimi igračami. Vse to bi ne bilo mogoče, da so otroške igre kot take najenostavnejši pojavi komike v Bergsonovem smislu. Da je smešno le *mehanizirano* (otopelo) življenje kot tako, ki zahteva, kar razvija Bergson dosledno tudi tekom tega odstavka, neposredno „korekturo“, ležečo ravno v našem smehu nad tem življenjem, in da pripada *ta* komika otroškim igram kot takim, tedaj bi izginil pač vsak povod, da sploh puščamo otroka pri njegovi igri, da, tedaj bi bila naša socialna dolžnost, da otroka od igre sploh odvrčamo, ker bi tedaj tudi ves naš smeh nad temi igrami bil le neka „socialna gesta“, naperjena kot svojevrstna družabna „kazen“ (!) napram protizivljenjskemu posnemanju življenja. Kako nasprotje med Bergsonovo teorijo in faktičnim življenjem, ki si ga ravno ta teorija lasti kot svoj edini in neposredni vir! Napačna je Bergsonova trditev, da so otroške igre kot take istovetne z najenostavnejšimi smešnimi situacijami — „smešnimi“ v Bergsonovem smislu besede —, s tem pa tudi napačno njegovo sklepanje, da mora metodično raziskovanje situacijske komike izhajati iz nekih pojavov, stoječih v najtesnejši zvezi z otroškimi igrami. V to svrho služi Bergsonu troje takih pojavov: 1.) *skočimož* (Le diable à ressort), 2.) *lutka* (Le pantin à ficelles) in 3.) *snežena kepa* (La boule de neige). Dosedaj Bergson ni dokazal zgorajšnjega zakona komike dejanj in dogodkov; ta zakon sloni narobe na njegovem dose-danem pojmovanju komike. Verjetnost naknadnega dokaza je pa že

zdaj prav majhna, ker izhaja zdaj poleg istih znanih še, kakor smo videli, iz posebe napačnih premis.

1.) *Skočimož*: če ga potisneš k tlom, skoči zopet kvišku, čim globlje ga potisneš dol, tem više skoči kvišku. „To je boj dvojih protivnosti (obstinations), izmed katerih se pa navadno mora ena, čisto mehanska namreč, umakniti onemu, ki ga to veseli“. Na ta način se zabava mačka, igrajoča se z miško. Isto se ponavlja v gledišču, začeti je treba le pri gašperčku. Kakor hitro si upa mož postave na oder, ga že podere, „kakor da bi to moralo biti“, udarec na tla. „Vzravna se, zadene ga drug udarec. Zopetnemu povratku sledi zopetni udarec“. Mož vstaja in pada ritmično kakor pero, ki se napne in odneha, in ravno temu velja vedno večji smeh gledavcev. Mislimo si zdaj neko bolj duševno pero (un ressort plutôt moral), misel, ki se izraža in katere izraževanje se zabranjuje, nekoga, čigar besedičenje se prekinja in ki vedno iznova pričenja. „Tukaj imamo zopet sliko moči, ki se trdovratno protivi, in druge, ki jo istotako pobija“. Ne nahajamo se več pred gašperčkom, temveč spričo prave veseloigre. Semkaj spada mnogo komičnih prizorov. Le tako je interpretirati n. pr. komiko prizora med Sganarello in Pankracijem v Molièrovi „Mariage forcé“: boj med Sganarellovo mislijo, ki hoče prisiliti filozofa, da ga posluša, in trdovratnostjo filozofa, pravcatega avtomatično poslujočega stroja. Slika skočimoža postaja vedno jasnejša. Sganarelle tiši nasprotnika za kulise, ta pride vedno iznova na oder in ko ga prvi srečno potisne v hišo, se Pankracijeva glava pokaže pri oknu. Kot zadnje bistveno jedro naše slike peresa, ki se napne, spusti in spet napne, pa nam preostane „neko uzuelno postopanje v klasični komediji, namreč *ponavljanje* (le répétition)“. Odkod komika ponavljajočih se govorov na odru? Ponavljanje samo ne dela govora smešnega. „Smejemo se mu le, v kolikor je simbol za izvestno igro duševnih elementov, ki je zopet simbol za neko čisto materijelno igro. Igra mačke z miško je“, igra otroka s skočimožem. Iz tega pa sledi ta-le „zakon“ komike ponavljajočih se govorov: Dans une répétition comique de mots il y a généralement deux termes en présence, un sentiment comprimé qui se détend comme un ressort et une idée qui s'amuse à comprimer de nouveau le sentiment. Pri takih govoricah se torej nahajata splošno dva člena, neki stisnjeni občutek, ki poskoči kakor pero, in neka ideja, ki potisne igrajoč ta občutek zopet nazaj. Semkaj spada na prvi pogled komika raznih vedno ponavljajočih se vprašanj in vzklikov, ki zbujajo v nas vtis nekih vedno poskakujočih peres; tako pero je v Molièreovih komedijah n. pr. Orgonovo prašanje: „In Tartuffe?“ napram Dorininemu pripovedovanju o

bolezni njegove žene, Harpagonovo vzklikanje: „Brez dote!“ napram Valèrovemu očitaniu, zakaj daje svojo hčer možu, ki ga ne ljubi itd. Tako pa moremo tudi v drugih težjih slučajih zaslediti isti „mehanizem ponavljanja“ (*mécanisme à répétition*), isto „mehaniko v življenju“ (. . . *du mécanique dans du vivant* . . .), ki se nam je bila že dosedaj izkazala kot bistvo komike. Od materialnega mehanizma skočimoža smo dospeli do duševnega mehanizma.

2.) *Lutka*: v veseloigrah nastopa nešteto oseb, ki mislijo, da govore in ravna prosto, v katerem slučaju obdrže bistvene znake življenja, dočim se vendar izkažejo kmalu kot igrače v rokah koga drugega. Od lutke otroka do takih komičnih junakov ni dolga pot. Semkaj spada Geronte in Argante, ti igrači v Scapinovih rokah, ki sam pravi: „Stroj je docela gotov“ in „Nebo samo ju pelje v moje mreže“ itd. Za to komiko zadostuje že, če vidi gledavec sam v dotičnih osebah le neke lutke, kar se dogaja n. pr. tedaj, če kdo neprestano koleba med dvema nasprotnima sklepoma: junak te vrste je Panurge, povprašujoč vsekrog pri Petru in Pavlu, ali se naj oženi. „Vsa resnoba življenja izvira iz naše prostosti“. Naša čustva, strasti in dejanja delajo življenje resno in tu pa tam dramatično, v kolikor izhajajo iz nas in spadajo popolnoma k nam. „Na kak način se da vse to pretvoriti v komedijo? Treba si le misliti, da se za dozdevno prostostjo skriva mehanska igra, da nismo tukaj, kakor pravi pesnik, ničesar drugega nego le . . . uboge lutke . . .“. Pod tem vidikom more postati vsak resen, dramatičen prizor — komičen.

3.) *Snežena kepa*: tudi tukaj je važna vloga, ki gre našim mladostnim spominom pri tehniki veseloiger. Pri tem ne gre toliko za neko posamezno otroško igro, temveč v prvi vrsti za mehansko napravo, ki tiči za vsako tako igro. Prehod preko otroških iger do iger moža se vrši le v smislu neke abstraktne, shematične formule, veljavne za vse te igre. Tako pa spada semkaj tudi navzdol podeča se snežena kepa, ki postaja vedno večja in večja. Misliti moremo tudi na vojake iz svinca stoječe v eni vrsti: če podereš prvega, pade na drugega, ta na tretjega itd., dokler vsi ne leže, — ali na s trudom sezidano poslopje iz kart: prva, ki jo pomakneš, se še pomišlja, prihodnja se odloči hitreje in razdor se nujno bliža z vedno večjo brzino končni katastrofi. Isto kažejo razne slike za otroke, pri čemer se vedno ista mehanska naprava razvija že v smislu komičnih prizorov: obisk strmoglavi v salon in trči na damo, ki razlije čašo čaja na starčka, ta se umakne nazaj in zlomi šipo, ki pade zunaj stražniku na glavo, ta spravi na noge vso policijo itd. Isto se ponavlja pri najraznejših veseloigrskih prizorih, kjer sledi

n. pr. procesu procesu v smislu nekega vedno hitreje poslujočega mehanizma, kjer pretepe prvi drugega, ta tretjega itd., kjer hoče nekdo na vsak način priti do posesti nekega predmeta (n. pr. pisma), ki mu pa vedno zdrči iz rok, ki misli, da ga že ima, podeč se skozi vso igro in zapuščajoč za seboj vedno bolj zapletene prizore. „Vse to kaže mnogo večjo sličnost z otroško igro, nego bi kdo na prvi pogled mogel misliti. To je vselej posledica snežene kepe“. — Vsaka mehanska kombinacija se pa v splošnem da tudi obrniti. Otrok se smeje, če napravi potočena krogla vedno večji nered med kegeljčki; še močnejše se pa smeje, če pride pri tem krogla po vseh ovinkih in stranskih potih zopet nazaj na svoje izhodno mesto. Naš mehanizem zbuja že smeh, če se vrši v premi črti; še smešnejši pa je, če postane vijugast in dovede vsled usodepolnega izmenjavanja vzrokov in učinkov vse napore človeka zopet na prvotno, izhodno mesto. Ta motiv se najde pri mnogih veseloigrah: Dva znanca, neoženjenec in stara devica, dnevno kvartata; oba sta se skrivoma obrnila do iste posredovalnice za ženitve. Skozi tisoč težkoč hodita tekom vse igre drug mimo drugega oni bodočnosti naproti, kjer se osupnjena zopet najmeta. V stiski pride neki oženjen mož na misel, da uteče svoji ženi in svoji tašči morda potom ločitve. Zopet se oženi. Toda ta ženitev mu donese še groznejšo taščo v obliki njegove prejšnje žene.

Krivo bi pa bilo, na podlagi teh zadnjih primerov s Spencerjem, oziroma Kantom, izvajati komiko iz duševnega napora, oziroma napetega pričakovanja, ki se spremeni naenkrat v prazen nič. Razen tega, da mnogo takih brezuspešnih naporov ne zbuja nobenega smeha, se ta definicija ne strinja s prejšnjimi primeri majhnih vzrokov in velikih učinkov (n. pr. obisk — policija). Mi se smejemo le neki mehanski razporedbi (arrangement mécanique spécial), ki seva iz neke vrste vzrokov in učinkov. „Zakaj pa se smejemo tej mehanski razporedbi?“ Topi mehanizem, na katerega trčimo tu pa tam v živem stiku človeških pojavov, nas mora zanimati, „ker izgleda kakor neka *raztresenost* življenja (distraktion de la vie)“. Če bi mi vselej pazili na življenje, če bi ostali v neprestanem stiku z drugimi in s seboj, tedaj bi se v nas nič ne moglo vršiti kakor po peresu ali po nitih. Smešnost je ona stran človeka, ki ga dela sličnega stvari (choses), posnemajoča mehanizem, avtomatizem, sploh neživo gibanje (mouvement sans la vie). Smešnost „izraža torej neko individualno ali kolektivno nepopolnost, ki zahteva takoj korekturo. Smeh je ravno ta korektura. Smeh je izvestna socialna poteza, ki neko določeno raztresenost ljudi in dogodkov kot tako označuje in zavrača (souligner et reprime)“.

Dosedaj smo skušali najti v igrah odraslih mehanizem, ki se mu smeje že otrok. Naše postopanje je bilo empirično. Zdaj pa je čas, da se poslužimo neke metodično popolne dedukcije, ki nam bo omogočala da premotrimo vsa sredstva, ki stoje na razpolago komediji, le pod vidikom enega samega in enostavnega načela. Komedija razvršča dogodke tako, da spravi v zunanji tok življenja neke vrste mehanizem. Če hočemo torej dospeti do neke splošno veljavne abstraktne formule, nam je treba le določiti vse bistvene znake, ki ločijo za nas življenje od prostega mehanizma, in se potem držati ravno vseh nasprotnih znakov. Življenje se nam nudi kot izvesten razvoj v času in kot izvestna zapletenost v prostoru. Z ozirom na čas pomenja nepretrgan napredek v svojem bistvu, ki postaja vedno starejše: „to se pravi, da ne pride nikdar nazaj in da se nikdar ne ponavlja“. Z ozirom na prostor pa kaže življenje koeksistentne elemente, ki so tako tesno zvezani med seboj, da bi ne mogel noben izmed njih pripadati obenem dvema raznima organizmoma: „vsako živo bitje je sklenjen sistem fenomenov, izključujoč vsako deležnost drugih sistemov (incapable d'interférer avec d'autres systèmes)“. Bistveni znaki, ki ločijo za nas življenje od prostega mehanizma, so torej neprestano spreminjanje aspekta (*Changement continu d'aspect*), nemožnost obračanja fenomenov (*irréversibilité des phénomènes*) in popolna individualnost neke na sebi sklenjene vrste (*individualité parfaite d'une série enfermée en elle-même*); potem takem pa morejo tudi vsa sredstva, ki se jih poslužuje komedija, biti le trojna: 1.) *ponavljanje* (*la répétition*), 2.) *inverzija* in 3.) *interferenca* vrst (*l'inversion et l'interférence des séries*).

1.) *Ponavljjanje*: zdaj ne gre samo za ponavljanje nekih besed, temveč celih situacij, za kombinacijo okoliščin, ki se vedno vračajo. Komika te vrste nastane že, kadar nekoga večkrat zaporedoma srečamo. Na odru spadajo semkaj prizori, ki se ponavljajo, bodisi tako, da se vrše vedno okrog istih oseb, bodisi tako, da se ponavljajo sami okrog različnih oseb. Navadno se vije neka gruča oseb skozi vsa dejanja, dohajajoč v najrazličnejše položaje, pri čemer pa je vendar vedno isti vzpored simetrično si odgovarjajočih dogodkov in srečolovstev. Tako n. pr. Molièrov George Dandin opazi, da ga njegova žena vara, pokliče njene starše na pomoč in se mora končno zopet sam opravičiti. Tu pa tam se ponavljajo tudi isti prizori okrog različnih oseb. Tako tvori često prvo skupino gospoda, drugo pa sluga, ki ponavljajo — seveda po svoje — prizor, ki ga je bila pravkar igrala gospoda. Pri-meri: *Dépit amoureux*, *Amphitryon* in Benediksov: *Der Eigensinn*.

2.) *Inverzija*: misli si osebo v neki situaciji; prizor postane komičen, če se obrne situacija ali če se izmenjajo vloge. V tem smislu je smešna n. pr. dvojna rešitev v „Voyage de M. Perrichon“. Sicer pa se v tem smislu smejemo že obtožencu, ki uči sodnika morale, otroku, ki hoče poučiti svoje starše, sploh vsemu, kar imenujemo „narobe svet“. Iz tega izvira cela kopica tozadevnih veseloigrskih motivov, ki se vrste osobito okrog osebe, ki pade v svoje lastne mreže: zlojezična žena zahteva od svojega moža, da opravlja vse hišne posle; vse je točko za točko natančno označila na listu. Ko pa pade v sod, je njen mož noče rešiti, „kajti tega ni na listu“. Itd.

3.) *Interferenca vrst*. Semkaj spadajoča komika zahteva morda sledečo definicijo: „Neka situacija je vselej komična, kadar pripada istočasno dvema med seboj absolutno neodvisnima vrstama dogodkov, tako da dopušča tolmačenje v dveh, bistveno različnih smislih“. Taka situacija je uresničena že pri vsakem komičnem zamenjavanju oseb; tudi zamenjavanje je situacija, ki ima dva smisla: enega, edino možnega ima v očeh nastopajoče osebe, drugega, resničnega pa za nas gledavce. Mi poznamo pravi smisel situacije, ker nam je pesnik bil že pokazal vse premise; od nastopajočih oseb pa pozna vsaka le eno stran položaja: odtod njihove zmote kakor glede njih okolice tako glede samih sebe. Mi pa kolebamo med obema smisloma in ravno iz tega kolebanja izvira naše veselje nad takim zamenjavanjem. Krivo bi pa bilo, iskati zaradi tega po vzorcu nekaterih filozofov bistvo komike v boju ali istočasnosti dveh nasprotnih sodb. Prvič ne velja ta definicija za vse slučaje, drugič pa je jasno, da je prizor komičnega zamenjavanja le poseben slučaj naše interference neodvisnih vrst, tako da zamenjavanje ni na sebi komično, temveč le kot eksponent takih interferenc. Namesto istočasnih vrst si moremo misliti eno vrsto preteklih in eno vrsto sedanjih dogodkov: če trčita obe vrsti v naši fantaziji skupaj, nastane komika, čeprav ni tu nikakega zamenjavanja. Tega postopanja sta se posluževala n. pr. Daudet in Labiche. Neka ideelna vrsta dogodkov sili v resnično vrsto, neka preteklost morda, ki bi jo dotična oseba rada zakrila in ki se vendar neprestano vdira v sedanjost in ki se mora torej tudi neprestano spravljati v soglasje s situacijami, ki jih hoče podreti. Vselej pa gre za dvoje neodvisnih vrst dogodkov, ki padeta deloma skupaj. Itd.

Naj bo interferenca vrst, inverzija ali ponavljanje, smoter je vedno isti: burka hoče doseči to, „kar smo mi imenovali mehaniziranje življenja“. Resnično življenje je burka v isti meri, v kolikor proizvaja učinke, podobne dogodkom burke, torej v isti meri, v kolikor se samo

sebe pozablja; „kajti če bi na vse pazilo, bi ostalo tudi vselej nepretrgani razvoj, nepovraten napredek in nedeljiva enota.“ Komika dogajanja se more definirati torej tudi kot neka raztresenost reči, kakor leži tudi komika individualnega značaja le v neki fundamentalni raztresenosti dotičnega posameznika. Toda ta raztresenost dogodkov (*distraktion des événements*) je izjema. Njeni učinki so brezpomembni in na vsak način nepopravljivi, tako da tudi nima smisla, da bi se nad njimi smejali. Zato bi človeku gotovo nikdar ne prišlo na um, jih pretiravati in iznajti zanje posebno umetnost, če bi smeh že sam na sebi ne bil neka zabava (si le *rire n'était toujours un plaisir*), ki jo človek išče pri vsaki priliki. „Tako je razložena tudi burka (*vaudeville*) . . . kot veliko umetno pretiravanje izvestne naravne okornosti (*raideur*) reči.“ Le tanka nit veže torej burko z življenjem. Mnogo globlje v pravem življenju pa leže korenine *komedije značaje*, (*comédie de caractère*), katero bomo v prvi vrsti proučevali v zadnjem delu te študije.

(Dalje prihodnjič.)

STANKO KOSOVEL: BREZ BESEDE.

Mnogokrat sem mislil, kaj je cilj življenja,
čemu naša duša pada in se dviga,
kakšna tista vzmet je, ki nikdar ne jenja,
da se v naši krvi proži in podžiga

voljo nam k naporu. Najprej bil sem vere,
da je to globoka in božanska sila,
ki bi proučaval lahko vse večere
jo in ure dneva, ne da bi odkrila

mi skrivnosti svoje. Potlej bil sem nade,
da odgovor dalo samo bo življenje,
kadar nanj jesenski mrak izkustva pade.

Mrak izkustva pal je — ali odgovóra
odnikoder nimam. Moje zadoščenje
krije v pragloboki temi mračna gora.

IVAN ZOREC:

MANA.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“)

„I kod neki hodi Mana? Glej, še zdaj je ni s semnja!“ se je vdova Jeračka bolj pritožila kakor prašala, ko je hitel po stezi pred njeno hišo sosed Kotar.

„Kaj je še ni? No, ta pa zna!“ se je smejal mož.

„O, seveda zna! Na Klancu so včeraj plesali, pa polno sejmarjev je bilo, ki se jim nikamor ni mudilo kakor njej ne. In tako je neki rinila v dedce, da se je že kar ubraniti niso mogli. Pela in pila in plesala je z njimi kakor vrtavka in se obešala po njih, dokler se zaradi nje skoraj stegli niso.“

„Prava reč! Saj se tudi psi spopadejo, če nastane drenj pri psici!“

„O, ti priskut! — Če bi le otrok ne bilo!“

Izza vogala sta se pripodila okoli pet- ali šestletna dečka.

„Teta, kdaj pa pridejo mati?“ je boječe prašal starejši.

„Mati, mati...!“ se je zakremžil mlajši.

„Le pridna bodita, zdajzdaj bodo doma pa vsakemu bodo prinesli takega konjička, ki zad piska“, ju je mirila dobra Jeračka, ki ju je bila pobrala že včeraj in ju napasla in spravila spat, ko sta lačna in zapuščena jokala po materi.

„Otroka sta siroti: oče v Ameriki, mati po sejmi in potepanjih!“ je polglasno dejal Kotar.

„Saj res. Kar pusti ju in še misli ne, kako ju pusti. Kdo ju bo varoval, kdo očedil in kdo jesti dal, to je menda prav nič ne skrbi.“

„Hm. Pa kaj ji je treba hoditi po semnjih? Saj nima česa prodati ne kupiti.“

„Samo zaradi dedcev in veseljačenja se potepa.“

„Vidiš, take ste babnice!“ se je nasmehnil mož, ki se je spomnil, kako vročekrvno je deključila in veselo živela tale, prav tale Jeračka, ko je bilo še mlada vdova. „Take ste, dokler ste za kaj! Lažje je lačno tele odstaviti — ženske ne moreš izlepa!“

„O, kaj boš! Za teboj se jih gotovo ni nikoli dosti drenjalo!“

„Tako bo tudi Mana jezljala, ko jo bo minilo, če jo bo res kdaj minilo.“

Zdrava in lahkomišelná Mana je začela po moških gledati precej, ko ji je mož odšel v Ameriko. V moškega, ki se ji je zdel pravi, je tako dolgo tiščala, da ga je dobila. Marala gá je samo enkrat, potem je pljunila za njim in začela podirati drugega. A ko se je spečala s Pljuskarjevim Nacetom, prav mladim in neizkušnim fantom, ki mu je bil njen mož celo birmanski boter, se je presenečeno ustavila. Šele izpeljanega fanteta, divjajočega v prekipevajočem zdravju in v pokajoči moči, je mamila in ožemala, da so se mu v kratkem ošile rame in zožil obraz; kajti fant je pozabil na vsa okna, ki si jih je bil kdaj zaznamenoval v vročih sanjah, in je visel le pri njej. V nebrzdani strasti je izgubila vso razsodnost in ves sram, da svojega divjega greha že ni več znala skrivati in je začela kar očitno vlačiti fanta s seboj.

Tudi včeraj je bila napregla lahek koleselj, da smo šinili na veseli semenj. Ko sta se razgledala po sejmišču, sta se stisnila v hrupno krčmo. In tu je bilo jesti dosti, piti dosti, da se je miza kar šibila, in je res teklo ž nje. Kajti Košutnikov Jernej je v nemal s svojo harmoniko vesele in bahave sejmarje, da v svoji razigrani objestnosti niso poznali več mere. A ko so se naveličali njegovi gibčni prsti, ga je zasrbel strupenski jezik, da je začel razdirati in robiti prave in neprave, kosmate in nerodne.

„Mana, o predrta Mana“, je vpil glasni Jernej, „ti preljuba in prezvesta ženica vseh ženic —!“

„Na miru me pusti“, je zarežala Mana, „in se brigaj za svoje stvari!“

„I, saj nimam nič svojih stvari; samo tole harmoniko imam, ki jo pa zmerom pestujem. Ti se pa nikar ne jezi, ljubezni polna Mana, saj ti nihče noče hudega. Samo prašal bi te: Glej, mi vsi že ugiblujemo in ugiblujemo, ali petelin kdaj znese jajce ali ne, pa ne uganemo, vidiš. Kaj praviš ti, ki si izkušena in poznaš peteline?“

„Jaz pravim, da ga znese, če kokoš skoči nanj —“, se je začel vtikati Pelinov Janez, ki je bil že nekaj starikav, pa prav majhen in neroden fant.

„Mano sem prašal, — ti pa molči in Boga prosi, da bi prišel še kaj od tal. Dozdaj si rasel kar v tla kakor kravji rep. Prilivaj si in molči, ko govorijo veliki in modri!“

„He-he! Kaj veš!“ je rezgetal zabavljivi Francek, ki je rad ščuval. Morda bo pa le prava, kakor je dejal Janez.“

„E, beži no, kako neki! Potem bi moral tistile Nace vsak dan vsaj dvakrat kokodakati. — Kaj ne, Mana?“

Mana je zardela, ali ni mogla nič, ker je bil krohot prebučen. Nazadnje se je še sama smejala.

Nace godčevih besedi ni dobro razumel in se jim je smejal, ker so se pač vsi smejali.

„No, pa ti povej!“ so sejmarji silili v Jerneja.

„I, saj ne vem dosti. Samo toliko vem, da se iz takega petelinjega jajca izvali pravi kosmati in rogati hudič, ki te lahko precej pocitra.“

„Joj, Nace, pazi!“

„Dà, Nacek, le nesi jajca, drugače bi jih kdo drugi. Ali kmalu izfrfraj iz gnezda, da še sam ne zvališ hudiča. Pa hudič bo, če ne prej, pa tačas, ko se Tone vrne!“

„E, bo že Bog dal, da bo za vse prav!“

„Saj res! Kaj bi ga motili in plašili, potiej bi Mana morda res sama kokljala!“

Mana se je bila v jezi že nekoliko napila. Gorela je iz okroglih udov v zdravo napeta lica in je precenjevala razmajane moške. V hlepečem hrepenenju je tolkla ob mizo in klicala vina. Za pikanje se ni zmenila več.

„Tako je prav!“ jo je hvalil in miril Petanov Jože, močan in velik fant. „Kaj bi se držala za tisto malo reč! Saj ni hudega, če smo veseli in malo jezični.“

„Z Nacetom pojdiva plesat“, je pomagal Jernej. „Plesat pojdiva, da bomo videli, kako ga vzameš v roke.“

„Koga, Naceta?“ so hoteli vedeti poredneži.

„I, kdo bi pulil besede in jih pretikal kakor klin pri pljužnjah!“

Pa s plesom ni bilo nič; zakaj v krčmo so privrveli še drugi sejmarji in so jo čisto zamašili. Ko so začeli peti, jim je pomagala vsa velika družba.

Eno rožo bi ti dala,
pa nič ne diši.
Ampak kako bi dišala,
če ljubezni ž njo ni? . . .

Petanov Jože je zavriskal in primaknil svoj kozarec.

„Pijmo skupaj, Mana, pa veseli bodimo! Kaj bi si življenje delali težje kakor že je! — Nace, toči in pij, če si res za kaj!“

Mana je veselo pogledala mladega velikana in se mu je za spoznanje primaknila.

„In ti, Nace, ali dobodi cigar, da si vtakneva vsak eno pod nos, ali pa daj za vino. Če ne, dam jaz pri tej priči!“

Ko je Nace skočil za smotkami, je padla Jožetova velika roka pod mizo. Njegove svetle in iskre oči so mlatile razgreto Mano, da je pobesila svoj živi pogled in je nalahko prikimala.

Jernej, godec godčevski, jo je gledal kakor žaba jajca in se je smejal.

„Sreča se ne da tako hitro ujeti za rep!“ se je glasno pridušil sejmar, ki ni dobro prodal.

„Da se, da!“ je ugovarjal Jernej in je gledal vročo Mano.

„Dà, ampak večkrat je treba poseči za njim“, je pribil drug sejmar.

„I, seveda! Brez tega ni nič“, se je smejal poredni godec in je mežikal Mani.

„Po praznem posežeš — malokdaj ti zlomek ostane v rokah!“ sta dognala sejmarja.

„Jože, Mana, recita, da to ni res!“ je od samega smeha rdel Jernej. Tudi Mana in Jože sta rdela, s smehom sta se pa bolj silila kakor ne.

„Jernej, napravi katero in ne sitnari!“ je prosil plečati Jože.

„I, kajpa, za Mano jo moramo urezati, ki ima tako prebito srečo. Blagor ji, ker ve, zakaj je na svetu in ker kokodaka in kokodaka noč in dan.“

„Tak daj ga no —!“ je ščuvala.

„Jerneja pa že ne — nikoli! Kdo pa bi nam godel in lagal?“

„No, le čakaj!“ se je godec vdajal. „Samo še tole se zmenimo: Tistegale Janeza gledam, ki tako zvesto posluša, da kar glavo postrani drži, kakor bi ga bila grlica udarila, in ki v tla raste; pa premišljam, ali bi mu zlil, da bi prišel še kaj prida od tal, tole vino, ki ga tako počasi pije, za vrat ali pod noge.“

„Kako to?“

„Saj to je! Najprej se moramo zmeniti, da vem kje prilivati: Ali raste človek od nog proti glavi, ali raste od glave proti nogam?“

„Kar sam odloči!“

„I, saj ne vem, kako je prav. Zato pa stopita brž dva moža k meni, da bom sam izpil vino, ki bi ga rad prilival Janezu.“

„Tak nalij se že, pa meh raztegni!“

„Dva moža, trdna in pravih rok, sem; drugače ne gre!“

„Zakaj ne, no?“

„Zato, ker je treba pri temle vinu, ki je kislo kakor čiški vrisk, vsaj treh: Enega, ki vliwa v onega, ki pije, in enega, ki tega drži, da ne uide pred takim vinom!“

Zdaj se je Jerneja lotil sam krčmar, ki pa mu ni prav mogel do kože. Vsi drugi so pomagali jezljavemu godcu.

Med glasnim besedičenjem in velikim smehom se je zmračilo. Svetiljka pod stropom je motno zabrlela, in Jože je z dolgim pogledom potipal nemirno Mano in je šel počasi ven. Kmalu za njim se je zmuzala pa še ona, ki je ves čas pazljivo točila Nacetu.

(Konec prihodnjic.)

FRANJO ROŠ:

IZ POLNIH ČAŠ.

Široko sije površina vod
in vsa samo smehljajev je igranje.
Nebo je svoj visoki molk mirno
v razgretim blesku potopilo vanje;
v tišini sanj, v vesoljstvu src leži —
poljub.

Cez vode čoln in v njem si ti z menoj.
Šumeč v globokem hladu gozd krog vsega.
Iz polnih prsi borov, bukev, smrek
do naju to duhteče zdravje sega,
jaz sem ga zdrav in že sem ga pijan
in ti.

Tako zori poletje in zori
mladost teh dni, živi samo od cvetja
in božje luči. O, že presvetla
so razodetja, iz omam zavzetja
in pretežko je to bogastvo src —
mladost!

Ti vse imaš, vse nama daš, mladost!
Prepolnih čaš že vino prekipeva.
O daj, da ti napijeva midvá
iz te mladosti, ki ji mej ne véva,
iz te krvi, ki že v nebo gori,
tebi, življenje!

Dr. FRANCE GORŠIČ:

O SAMORASTLEM PRAVU.

Moderno pravoznanstvo razmika tesne meje dosedanje pravne vede, ki se je bavila zgolj z raziskovanjem pravnih stavkov, ki so v spisanem pravu. Mislili so, da je vesoljno pravo izgotovljeno in s pravnimi stavki završeno, ter da so pravni stavki izključno pa tudi popolnoma zbrani le v spisanih zakonih. Zbirali so torej stvarino, ki jo dajejo zakoni, ter so v knjištvu in v pravosodju sestavljali, razlagali in ukoriščali spoznatke edine te metode. Čez ozke mejnike zakonov so posegali redkokdaj, jedva da so pravnih stavkov iskali tudi v pravnem knjištvu (v Nemcih) pa v pravosodju (v Francozih). Splošno so v nemar puščali takozvano „pravo navad,“ katero so smatrali za toli majhno in malenkostno, da se nihče ni trudil iskati ga ali celo razglabljal, po kaki metodi bi se imelo vršiti iskanje. Trgovinsko pravo je bilo edino torišče, na katerem so se oslanjali na dejansko rabo. Tukaj so priznavali trgovski običaj ali usanco, ki jo je vzprejelo in ki ji je nekoliko pozornosti posvečalo pravno znanstvo. Ves ostali pozor so uporabili za pravo preteklosti, ki so v njem iskali pravnih stavkov in ki so po njem učili, da spoznavš po tem potu razvoj prava, hkrati s tem pa tudi pravo sedanjosti, ki je zasidrano v pravu preteklosti. Vrhunec te formalistične metode je brez dvoma stekel Brinz, ki je v svojih pandektah (§ 32) izrekel, da vrzeli v pravu sploh nikakih ni.

Ta prizadevanja ponehujejo, odkar je do dobrega dognano, da se more spoznavati pravo preteklosti le ob pravu sedanjosti, a ne narobe. Pravna zgodovina uči nauk o razvoju prava, a učena je samo na ta nauk; za doznavanje in spoznavanje sedanjega prava ne zaleže nič. Kadar uvajajo mlade pravnike v pravno vedo, se ozirajo v Ameriki in na Angleškem na pravno zgodovino le toliko in takrat, kolikor in kadar je treba slušateljem postaneke zato objasniti, da bi sedanjo obliko pravnega ustroja še bolje razumeli. Tam je pravna zgodovina specialna veda in pravnemu znanstvu le pomožna veda. Od tam je prišlo novo razodetje, čigar vpliv je, da se na formalni logiki zgrajeno pojmovno sestave seseda vase, in da je filologija, prej pravni vedi posestrima, posehmal pravni vedi le še za deklo grobih del. V ta časovni tok je odločno kot vodnica vstopila specialna filozofija, kateri se je pravna

veda od njega dni rada in poslušno podrejevala. Pojemovno modroslovno metodo je strla *Bergsonova teorija*, ki pomenja proti statični Heraklitovi filozofiji dinamično vedo. Ona proglašča to, kar postaja in ki se vedno izpreminja, da je po potu mene prostora za postanek novega. S tem je pojem dogospodaril, ž njim pa je zavrženo, kar je zmerom enako, enkrat za vselej ustaljeno, enakomerno bitno. Bergsonov postoj pomenja razvoj. Ni poti od pojma do dejstvenosti. Bergsonu znači v pojmi živeti toliko, kakor živeti življenje onostran resničnosti. Metoda mu je pravi empirizem, ki gre za tem, da si ogleda izvirnik koliko mogoče od blizu, zakaj življenje izvirnika ti je dojeti, da moreš začutiti z nekako intelektualno avskultacijo, kako diha duša. Pravi empirizem je prava metafizika, svobodna pojmovstva stare metafizike. Bergson terja neposrednost. To izraža točno s tem, da načeloma terja intuicijo. Časovni duh veje po vsej filozofiji, ergo tudi po pravoznanstvu. Zajemljivo je, da se je pravoznanstvo nekako instinktivno zavzelo za pravilnost spoznatkov angloamerikanskega pravnega sistema in s tem točno potrdilo pravilo, da je podrejeno modroslovju, katero je svojo visoko nalogo še točneje rešilo, podavši sebi in pravoznanstvu bergsonizem. V zakonu je torej utemeljen preobrat, ki se vrši v modroslovju in posebno v vzgojeslovju, a hkrati tudi v pravoznanstvu. Ta preobrat zahteva konec vsemogoštva in vsevladja mehničnega prirodoslovja. Moderno pravoznanstvo zameta vsakršno pojemovno jurisprudenco ter uči, da je pravo funkcija življenja, in da je zato, bilo v zakonjeno pravo ali ne, vsako pravo polno številnih vrzeli, saj se oblikuje in mineva ob življenju. Teh vrzeli ne zalepiš z logičnimi pojemovnimi izpeljavami, niti jih ne zadelaš z neznanstvenim pravnim čustvom, ampak zapolniš jih zgolj ob večšem in metodičnem raziskovanju, z opazovalno metodo, ki dojema in doznava resnico in pravico. Knjižnico naj nadomesti proučevanje življenja in prometa. Praksa je poklicana, da vodi.

Da razvoja, stanja, mene in ginevanja svojega prava nič ne poznamo, tega je kriva dosedanja metodologična struja, ki je s pomočjo formalne logike neki svet ustvarjala, ki je popolnoma različen od dejstvenega sveta. Ta skremženi svet stoji liki stena pred raziskovavcem, ki ne vidi dejstev. On gleda po knjigah in iz njih projicira in riše na steno pred seboj nekaj, kar nima z življenjem nobenega ali vsaj malo opravka, pa si domišlja, da je vlovil življenje na risbo. Pravniški velikan, čigar pomen za pravoznanstvo strmo vstaja iz hotenih in nehotenih postaj praviških imperijalistov, naš *Baltazar Bogišić* je izvrstno orisal to pismouštvo o priliki, ko je bil nekoliko časa v Avstriji

nad Emsom med sami trdimi Nemci, kmeti, ki so mu povedali več pravnih rab, ki se tičejo rodbinskega prava. Takrat je Bogišić zapisal besede, da ti običaji niso „nikako bez značaja za nauku. Čudnovato je, da učeni Nemci to zanemaruju! To se može valjda objasniti nekom neodoljivom naklonošću učenoga Nemca, osobito pravnika, motriti svet gotovo izključivo kroza pismenost!“ Bogišić je premotrival to reč z drugega stališča, nego nemškorski pandektarji. On je predhodnik pravnih znanstvenikov bodočnosti in s tem predhodnik samega bergsonizma. Pač je bil *Beseler* s pojmovnimi konstrukcijami ustvaril nauk o narodnem pravu in o pravniškem pravu in govoril je tudi o metodah doznave, toda niti on ni splezal čez steno, marveč ostal pri besedah, da risba na steni ni življenje. Metode ni iztaknil. Metoda, ki dovede do doznave dejstvenega prava, je bila fantom, kakor so se fantom zdele Beselerjeve podmene. Bogišić je bil, ki si je bil svest, da je treba črpati življenje, njega pravne rabe. Dela ni pričel s pojmovnimi zaključki. Celo, ko je bilo gradivo zbrano, gradiva ni predelal tako vsestransko, kakor bi bilo pričakovati. Njegov cilj je bil, doznati pravne rabe južnih Slovanov po empiričnem potu. Izum te metode pomenja njegov *Naputak* (Zagreb 1866), ki ga je več ko 800 prašanj obsegajočega v 4000 primerkih razposlal. Že on je vedel, da more en sam človek zbrati le majhen del pravnih rab majhnega okraja, in da ne pride do cilja, ako bi vse življenje potujoč in pohiševajoč venomer samo nabiral: zato mu je bila rešitev v kolaborizmu. Po tem potu je zbral gradivo, ki ga je obelodanil kot *Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena* (Zagreb 1874). Tako je bil Bogišić prvi zbiravec samorastlega prava, oznanjevalec modernega pravoznanstva, prvi metodik in skala, na kateri se zida pravna veda, osvobojena nemškorskih spon. Koliko časa je preteklo od tedaj, ko je bil v Nemce zadegal očitak, da imajo pojmovna očala, toda okoreležem se je rodil isti spoznanek stoprav v zadnjem desetletju! Zlasti tik pred svetovno vojno so se podvicali in so prostodušno pritrjevali, da so opravičeni vsi očitki zaostalosti in nižje cene, da, priznavali so, da ne poznajo niti prava svoje rodbine, češ, res je, da to pravo ni pravo, ki je v pandektah, skozi katere so — „kroza pismenost“ — motrili svoje rodbinske odnošaje in zbog njih zametali — z neodoljivo nenaklonjenostjo — metode, po katerih bi se jim bil svet prikazal neposredno. Tako pa obsega njihovo nepoznanje sveta vse panoge modernega prometnega prava, tudi trgovinsko pravo, pa vse tisto zasebno pravo, ki ni v pravnih stavkih spisanih zakonov, vsa temeljna poglavja civilnega prava, tukaj pa posebno agrarno

ustavo, zakupno pogodbo, dedno pravo, rodbinsko pravo, pred vsem še imovinsko pravo zakoncev. To-le neznano, od učenega prava različno, dejstveno pravo je samorastlo pravo. Spoznanje večje cene angleškega prava je bilo bridko, ker so ga spoznali in razgloabili prav v zadnjem času, predno se je pričel krvavi ples za svetovno nadvlado. Za fantom se je morala izkazati Adickesova misel o elitnih sodnikih, angleškim in ameriškanskim sodnikom sličnih, za nedosegljiv cilj vse dotlej, dokler ne bo vede, ki bo učila vse tiste pravne stavke, katerih ni v izličenem pravu, tisto pravo, ki so ga nazvali *prosto pravo*. Prosto pravo pomeni vedo, samorastlo pravo pomeni metodo. Ona uči norme, ki sledé iz dejstev prava, ta pa zbira pravna dejstva, ki so nespisana v življenju, v narodu in v prometu, in ki pomenijo méno pravnih naprav v primerjanju s spisanim pravom. Na Nemškem je ta pokret stoprav v začetkih, krdelce prosvetljencev se še bori za načelno priznanje proti večini stari-
nov. Boj za metodo je še nejasen. Toda vedo, da je treba prevrniti oni prosluli nemškorski pravni sistem. Gotovo prodro tudi oni do spoznatka, da je treba kreniti na Bogišičevo pot in iti med narod po gradivo. Epigoni njegovi bodo, ali pa bodo motrili svet, kakor so ga do sedaj. Tertium non datur. Za ukoriščanje spoznatkov, ki jih bodo luščili iz gradiva po potih posploševanja in uprepraščanja, za to metodo pravne vede bo še težka pravniška vojna, ki bo nam prihranjena: mi stojimo pred novo zakonodajo.

Veliko je delo, ki ga je treba opraviti. Uspeh je varen in je v dogledni bodočnosti. Uzakonitev civilnega prava nas ne more prehiteti, ako ne bomo predolgo oklevali. Smernice so jasne. Moč države tiči v zakonih narodnega gospodarstva. Knjižnica te tukaj pusti na cedilu. Nadomesti ti jo proučevanje življenja in prometa. Imamo vedo, ki se peča z gospodarskimi in socijalnimi stvarmi. Imenuje se socijologija, t. j. ona veda, ki obsega socijalno vedo, narodno gospodarstvo, statistiko in politiko. Prašanje je, v kakem razmerju je pravoznanstvo napram socijologiji. Pravo je družabna prikazen, in zato je pravoznanstvo del družabnih ved, ki jih je francoski filozof Auguste Comte nazval za socijologijo. Kakor pa se je to ime, socijologija, sprejelo v ožjem pomenu za skupek teoretičnih družabnih ved, tako kaže deliti pravoznanstvo v *teoretično pravno vedo* pa *praktično pravno vedo* ali *jurisprudence*, ter *prišteti socijologiji v ožjem smislu le teoretično pravno vedo* ali *teorijo o pravu*, da jo odločimo od praktične pravne vede, praktične jurisprudence ali jurisprudence vobče kot svoje panoge. *Socijologija prava je po Ehrichu znanstveni nauk o pravu.*

Pravna socijologija mora pričeti s tem, da zbere in da prouči samorastlo pravo po znanstveni metodi. Pravno življenje moramo opazovati neposredno. To opazovanje obsega dve doznavanji: doznavanje gospodarskega življenja in doznavanje pravne prakse.

S tem je očitano področje pravnega socijologa. Namen pravosodja, v njegovem okviru pa zlasti sojenja, je, da po eni strani pravilno raziskuje resnico, po drugi strani pa mu je določati pravico, t. j. pravilno tvoriti vrednostne presoje in pretehtovati interese. Za prvo funkcijo ti je treba znanja pravnega dušeslovja, ki je brezsporno del specialne filozofije. Za drugo funkcijo ti je treba dojemka in doznatka prava, sicer ti je neznan največji del vede, kako je raziskovati resnico in pravico. Izhodišče je dejstvo, da zakon in pravo navad, kolikor je to-le do sedaj vpoštevano, nista vse pravo. Kako je iskati ono drugo, neznano, a živeče pravo? Socijologični pravnik da liki anatom pod svojo lupo *konkretni primer*, konkretno rabo, konkretno določbo, konkretno listino. *On ne motri prava ali* — kakor nekateri oponašajo — *prava navad in prometnih običajev*. Prava ne more nihče opazovati, pravo se da le zaključevati iz konkretnih opazovanj. *Opazovati moreš le konkretne stvari*. Stoprv, ko zbereš uspehe cele vrste konkretnih primerov, ki si jih opazoval, se ti odkrije *bistvo vseh primerov*. Sedaj je čas, da preideš na splošnost. Po tem potu izprevidiš, kakor izvaja Fuchs slično, da n. pr. niso vse kupne pogodbe narejene po enem kopitu, ampak da so zelo različne. Nekaj drugega je, ako proda trgovec čevlje, nego če proda tovarno, in zopet drugo je, če proda dediščino. Bistvene razlike so, kadar proda proizvajavec veleindustrijalcu, kadar proda tovarnar prekupečevavcu, kadar proda prekupečevavec trgovcu, kadar proda prodajavec porabniku. Ko je treba soditi o sporih, ki izvirajo iz teh kupcij, so si svesti, da vseh teh kupov ne smejo metati v en lonec. In že sedaj ne sodijo kar po enem kopitu. Kje je vzrok tej različni odvrstitvi? Razliko povzročajo *socijalne razmere*, ki povzročajo različne prometne odnose in različne prometne potrebe. Da svoj konkretni pravni primer pravilno očleniš, moraš dobro poznati socijalno razmerje. Izsledok tvojega raziskovanja bo donese, kamen za sestav, ki ga je zgraditi po metodi, ki dovede do doznave prava, t. j. po potu posploševanja in uprepraščanja. Tako dojdeš do doznave onega prava, ki mu pravijo Nemci prosto pravo, prosto zategadelj, ker je še nespisano in neukoriščno. Ta končni spoznatek ni zgolj podlaga za merilo, kadar sodiš o sličnih pravnih primerih, marveč del sestava pravnega reda je, ki se po njem dejanjsko ravna grajska družba. Socijologija prava je opazovalna veda, kateri je treba gradivo priskrbeti po empiričnem potu.

Določbe uzakonjenega prava nudijo vobče in v rečenem okviru primeroma le majhen koeficijent popustljivosti in prožnosti, kadar včlenjaš pravne primere po različnosti prometnih odnošajev in prometnih potreb, različnih s stališča socialnih razmer. V novejšem času so iztaknili, da se lahko zgradi na temelju določbe o prirojenih pravicah (§ 16. o. g. z.) cel sistem takozvanih zasebnih pravic osebnosti, dočim so prej sodili, da je rečeno načelo odveč in praktično brez pomena. Wellspacher bi s tem paragrafom rad zlepil priznavo osebnostnih pravic, ki postajajo zmerom bolj važne (člen 28. švicarskega g. z., dalje Kohler, Gierke, Regelsberger, Dernburg, Hellwig, Krainz). In še več primerov bi se dalo navesti, da potiskajo moderne teorije pod kalupe starih paragrafov, a vsi so s torišča konstruktivnega pojmovstva in so nam dokazi smešnosti stare metode. Nas zanima na tem mestu neka druga prikazen, in sicer ta, ki bi nastala, ako bi si sodniki za kak konkretni primer osvojili in v dotičnem primeru praktično uveljavili n. pr. gori rečeno Wellspacherjevo teorijo. Imeli bi pred seboj pojav, da se isti ali slični primeri v mejah prava države različno ocenjujejo. Takih primerov je bilo vedno dosti. Nanje je opozoril Wurzel („Das juristische Denken“), po katerem navedem nekoliko primerov, a jih pomnožim in opredelim po svoje. Gre za preocentve prava države iz zelo različnih nagibov. Vendar je pravi izvor tako značilen, da mislim, da naj po njem dobi preocentev svoje ime. *Krajevno preocentev* prava države bi nazval, kadar presojaajo grajo hib trgovinska sodišča strože nego podeželska sodišča, čeprav sodijo ta in ona po istem trgovinskem zakonu. Zborna sodišča kaznujejo kazenske prestopke strože, kadar sodijo prvosodnje, negoli jih kaznujejo kot vzklicno sodišče za prestopke, in negoli jih kaznujejo okrajna sodišča kot redne prve stopnje. Tej prikazni bi rekel *instančna preocentev* ali pa *preocentev višjega sojenjstva*. Wurzel pripoveduje, da so pričeli na Dunaju opraščati izvoščke, ker se je bil pocestni promet zelo pospešil, ko so se bili pojavili motorji in avtomobili. Poprej so bili obsodili vsakogar, ki je bil zatožen zaradi prehitre vožnje. Tempora mutantur, ergo: *časovna preocentev prava države*. Poglavitna je naslednja vrsta, ki jo Wurzel imenuje *projekcija*, pravno projekcijo, pravno preocentev v ožjem smislu te besede. Ko so bili v Avstriji odpravili oderuški zakon, je prišla projekcija na goljulijsko, in zapirali so oderuhe kot goljufe. Ko je bil zopet uveden oderuški zakon, je projekcija minila. Projekcija je tako ravnanje, da *pravni pojem formuliranega pravnega stavka neprenarejen ukoristiš pri primerih, ki jih pravni stavek ne obsega, ali ki se o njih vsaj dokazati ne da, da jih obsega*. Na skrajnji meji popustljivosti in

prožnosti stoječ, ki je v pravnem stavku, gledaš pred seboj prepada, a onostran prepada stezo, ki se nanjo čez prepada zavijtiš. Skok s projekcijo. Tudi to-le, čez robove uzakonjenega prava prekipelo dejanjsko pravo je samorastlo pravo, ki ga nismo dojemali, nikar da bi ga bili spisovali. Tudi na tem torišču opaziš jedva prve znake, da hočejo dojeti izredne pojave. Pred pravniki, zlasti pred sodniki, radi katerih se uči skoraj vse pravo na vseučilišču, leži točno in jasno spisan codex. Toda življenje je pestro in se ne ravna po codexu. Kadar dovede sodnika to pestro življenje do prepada, se včasi osokoli in skoči na nemarkirano pot samorastlega prava, ki ga v codexu ni. Dojete pojave predelaš znanstveno in izsledek ti je prosto pravo, s projekcijo, ustvarjeno od samih sodnikov, čuvarjev pravnega reda in pravne sile.

Že v srednjem veku sta domače pravo in vsako takozvano partikularno pravo, zametala cerkev in nemško cesarstvo, ker sta svojo moč razširjevala prav s svojimi spisanimi zakoni. Humanizem se ni brigal za domače pravne naprave, ampak le za antične pravne ustroje. Deželni knezi so bili absolutisti in so mrzeli krajevna prava. Zgodovinska struja na Nemškem (*Savigny, Puchta*) je sicer zgodovinskopravnemu nauku utirala pot prav posebno na torišču prava navad, toda ta prizadevanja so bila toli nagloma prekinjena, ker so jih kesnejše struje puščale v nemar, da je moral *Gény* svoje misli pripeti prav pri *Savignyju* in *Puchti*, da je ustvaril svojo „*libre recherche scientifique*“. Naravnost pogazili so pravo navad v Avstriji, ki ni poznala nobenih prizadevanj nego centralizem, in centralistični nagibi so napotili celo racionaliste, da so pravo navad odklonili, ker so imeli zajemanje zgolj za „višji cilj“ ohranitve države. To preuveličevanje dinastije je porinilo pravno znanost popolnoma v kot. Občni grajski zakon (§ 10.) je kratkomalo izključil pravo navad, pripustivši zgolj to, da se smeš sklicevati na pravne navade le v primerih, v katerih se kak zakon nanje sklicuje.

Vedeli so dobro, da obsega pravo navad tudi narodno pravo, in nakanili so pravo navad v grob pokopati, da bi narodno pravo zatrli. Toda to jim ni uspelo, marveč resničen je ostal rek vodnikov zgodovinske struje, da se organska zveza prava z bitjem in značajem naroda obnese v razvoju časa prav tako, kakor se razvija jezik. Niso zatrli jezika, prav tako niso zatrli narodnega prava, čigar razvoj se nikoli ne umiri. Ne, giblje se in oblikuje se v enomer, kakor se oblikuje vse drugo narodovo. Pravo raste z narodom, preobrazuje se po narodu, pravo gine z narodom, kadar je izgubil svoje posebno svojstvo. *Kakršna je zgodovina narodova, tako je njegovo pravo.* A narodno pravo je,

dokler je narod. Že *Kotljarevskij* (1874) je, govoreč o pravu baltičkih Slovanov, trdil, da je pravo ravno tako zgodovinski spomenik, kakor vse druge prikazni narodovega življenja in njegove izobrazbe, ravno tako kakor jezik, vera, pesništvo, slovstvo, šege in običaji, in da se morajo prikazi pravnega življenja obravnavati med občnimi nalogami kulturne zgodovine. Te besede Kotljarevskega in slični, še starejši izrek *Maciejowskega* (1835) je Slovencem omenil že *Babnik* (1883), ki se je žal zaman nadejal, da dobimo tudi mi s časom dovršen sestav slovenskega prava. Babnik je bil, ki je opozoril, da imajo materijali kodi-fikacije o. g. z. dokaze in gradivo narodnega prava zlasti s Štajerskega in Kranjskega, toda podali so rajši — tako pravi — rimsko pravo, odeto v nemško rjuho.

(Konec prihodnjič.)

IGO GRUDEN:

NARAHLO, TIHO.

Narahlo, tiho bom spustil gardine,
da ne bi luč splašila te iz spanja,
da ne bi solnce zbegalo ti sanj.

Narahlo, tiho sem spustil gardine:
polmrak je v sobi, zrak mehko pozvanja
še ves pretkan od solčnih trepetanj.

Čez postelj je spolzela tvoja roka:
ni kakor cvet, ki v mrak se trudno sklanja,
da vso sladkost do dna prelije vanj?

Zajel sem cvet kot spečega otroka
med svoje dlani, dvignil ga iz spanja —
in moj smehljaj je tiho dahnil nanj.

IVAN ALBREHT:

TOMIJEVE TINE MLADA LETA.

(Dalje.)

VII.

Tini je bila sama z malim Valterjem, ki je zagledal luč sveta v času, ko je bila ona na Kočuh. Dečko je dosegel ravno tisto starost, ko se mladi član človeške družbe iznebi plenit in začenja s poskušanjem v sedenju in z govorico. Bil je droben in suhljat, a zraven živahen in poreden, da je bila Tini vselej jezna, kadar ga je dobila v oskrbo. Ker pa je bilo to do malega vsak dan vsaj nekaj ur, se Tinina jeza sploh ni mogla ohladiti.

Oče je bil v tovarni, mati je šla z Metko v gozd po drva — kakor hodijo delavske žene pri Sv. Jožefu po drva. Tini je sedela z malim na vrtu in je kovala maščevalne naklepe.

„Če bi ustanovila svoje društvo, slovensko?! Rokavčeva Sali, stric, teta“, je naštevila polglasno morebitne člane — „pa bi delali vsi zoper očeta!“

Lepa je bila misel — samo Valter je ni vpošteval! Zdaj je godrnjal, zdaj se je prekucnil na tla in potem — joj! potem je zacvilil s takim visokim glasom, da bi mu bila Tini najraje sedla na usta.

„Bi vsaj molčal“, je pomislila srdito, pa je vendar iskala v mislih drugega sredstva za pokoro zoprnemu bratu. Ko ga je našla, je tekla k plotu in si je oprezno natrgala kopriv.

To je bil obrazek, ko se je vračala — sam smeh in sama dobrot: „Vidiš jih, Valterček moj mali, moj zlati cekinček — take lepe rožice! Glej, glej, mu je dala v roke in pod suknjico pravih, živih kopriv.

„Zdaj pa le cvili — boš vsaj vedel, čemu!“

Mali je zavrisnil, da je šlo skozi ušesa — Tini pa ga je gladila in se je potuhnjeno smejala kraj njega. Ko se ji je zdelo te igre dovolj, je spravila koprive v kraj in je čakala matere. Tako se blestele te male oči — a za njimi je iskalo sto misli primerne laži!

Ko je prišla mati z Metko, jima je Tini že hitela nasproti.

„Valterčku je nekaj — take pike ima —“

„Kaj si pa delala ž njim“, je pogledala grdo.

„Nič, prav nič! Ves čas sem bila pri njem in pela sem mu — in igrala —“

Matilda je med tem stopila k malemu in ga je začela tolažiti — toda Valter ni znal drugega kakor:

„Ojaj, jej!“

Metka je stala ob strani. Navšev je pogledala sestro in je čakala, kdaj pade po njej. Odkar je bila Tini doma, je bila Metka najbolj vesela, kadar je čula njen jok.

To pot je čakala zaman. Mati ni udarila — le na glas je prenišljevala, če se niso morda Valterja lotili mozoljci — ali ošpice — ali garje.

„Gretl (Metko so namreč v času spreobrnjenja povišali tako visoko) in Tini — obe v gozd po češminovo lubje, da hitro skuham malemu mažo!“

Mati je bila zelo razburjena, Tini je bila zelo vesela. Kakor veve-rica je šinila v gozd in je nabirala lubje.

„Naj mu le kuha! Nekaj časa ga bo le bolelo, tega pritlikavca zoprnega!“

Gretl je bila bolj počasna. Češminove bodice ji niso dajale nikake posebne vzpodbude.

„Kar ti nabiraj — saj je zbolel pri tebi“, se je namrdnila proti sestri.

Tini jo je pogledala:

„Lena si, da veš!“

Mlajša sestra ni rekla ničesar, Tini pa je bila vesela, da ji je tako dobro uspelo njeno maščevanje.

V takih večjih in manjših sprtijah je potekal čas. Tini je rastla — njeno spoznavanje se je širilo in njeno pojmovanje. Kmet, ki se giblje vedno pod solncem in je zmerom sam svoj gospod — to je bil njen najvišji vzor. Kadar je mislila na Kočuho, je bila kakor zamaknjena. Polje in gozd, hiša in vrt — vse je plavalo v beli luči pred njo. In ljudje, ki so vsi prijazni — in Rezika in Francelj — pa njena last, njena grahasta piška! Bogve, morda je bil medtem tudi že gospod na Kočuhi, tisti blede gospod iz Celovca.

To so bile Tinine misli. Vse drugo, kar jo je obdajalo, ji je bilo zoprno. Oče Tomi je polagoma spoznal položaj in je premislil ježno:

„Kakor kamen je ta otrok.“

Kar je premislil, je rekel ženi — in Matilda je bila istega mnenja.

„Ji že preženem njeno trmo!“

Govorila sta nemško — v najbolj nerodnem narečju ponemčenih Slovencev.

„Nikdar mi ne pogleda v oči“, se je pritoževal puškar in poteze na obrazu so dokazovale, da ga je strah pred bodočnostjo in pred rastjo prvorojenke. Pobobnal je s prsti po mizi in je ogledoval ožuljene in oguljene dlani.

„Pa grem.“

S tem je naznačil, da ima važen opravke — pri žganju.

Tini je čula vse in je videla vse — roditelja nista imela posebnih obzirnosti do otrok. Dekle pa se je začelo z radostjo zavedati dejstva, da vendar more kljubovati staršem. — To ji je bila velika slast.

Od matere je dobila Tini ob takih in enakih prilikah vedno svoj krepki del. Toda trma in misel na maščevanje sta ji dajali čudno moč — ni bilo joka in ga ni bilo! Ko je Matilda preskuševala Tinino telesce toliko časa, da je že njo bolela roka, je morala odjenjati. Obupno je zavila oči in je ihtela od jeze. Otrok pa je razmišljal kljub vsem bolečinam z velikim ponosom:

„Jaz pa le ne jokam!“

Kakor dnevi v pratiki, tako je naraščala v mladem srcu zakrknjenost. Hodila je vedno z upognjeno glavo in se ni odzvala nikomur, pa naj si bi jo bil ogovoril kdorkoli. Zato ji je bilo tem bolj mučno, ko je prišel oče neko nedeljo okrog poldne z novico:

„Te dni pojdeš okrog!“

Bilo je v poletju, v najbolj vročih dneh.

„Kam?“

Po dolgem času je izpregovorila Tini zopet enkrat besedo z nasmehom.

„Vabila boš“, je dopovedoval oče nejasno. Čeprav je v njegovi bližini močno dišalo po žganju, je vendar stopila mala tesno k njemu in mu je pričakujoče pogledala v oči. Zdelo se ji je, da pride izpod očetovih brkov zdaj, zdaj — rešilna beseda zanjo. Misel na prostost je zatrla vse pomisleke.

„Kaj bom vabila — kje — kako“, je usipala prašanje na prašanje in je cepetala z nogami. Vsled tega je oče odložil svečanost skrivnosti:

„V Reberjah bo veselica našega društva — zato boš nosila vabila okrog. Hočeš?“

Dekle je prikimalo z usmevom.

„Za letanje je pa precej pripravljena, je hotela začeti mati, toda oče je zamahnil z roko in je s tem naznačil, da zdaj ni časa za karanje. Mirno in zadovoljno — kakor že davno ne — so sedli h kosilu in Tomi je s ponosom ogledoval hčer. Zdaj ko se je uklonila njegovi

želji brez ugovora, je šele opazil, da je za svoje deveto leto nenavadno krepka in velika. Hotela je že prodreti misel, da ji je k temu dokaj pripomoglo bivanje na Kočuhi — toda Tomi je vedel, da je oče in reditelj on, zato je udušil to misel.

„Palica pomaga“, je nadaljeval premišljevanje na glas.

Ko je zagledal ženin začudeni pogled, je pomislil zase:

„Sicer pa kaj! Saj to sem ukrenil le jaz, če bo kdaj iz otroka kaj prida!“

Rad bi bil izrekel to svoje spoznanje — vendar je raje zamolčal, ker ni hotel deliti svojega ponosa z ženo.

„Obleci jo pošteno“, je ukazal Tomi tako oblastno, da se je Tildi zategnil obraz. Nič ni rekla — še ganila se ni — in puškar je začel gubanciti čelo. Nekaj časa je čakal, potem je rekel:

„No —!“

„Kaj pa hočeš od mene? Oblečem naj — kje naj pa vzamem?“

Matilda je bila bela in rdeča v obraz.

„Kar je prinesla s Kočuhe, se je že potrgalo — novega pa tako nima nič“, je pojasnila osorno.

„Pa pojdi in kupi! Pri Strmecu v Reberjah dobiš izgotovljeno!“

Tini je zavrisnila, tako se je začudila očetovemu ukazu. Toda — zgodilo se je! Puškar je odštel denar in je še poučil ženo, kje mora iti v prodajalno in kaj mora reči, da bo dobila.

„Tako glej, da dobiš njega — Strmec je tudi pri nas — bo tako vedel.“

Žena je nekaj zamomljala in je odšla. Gretl je jokala, zakaj ne dobi tudi ona nove obleke — toda oče je prekinil modro:

„Tini ist grob!“

S tem je bilo konec godrnjanja — a Tinici je vzešla kakor v polsnu misel, da je morda vendarle dobro biti doma...

Ko se je mati vrnila, so pomerili, poskusili in oblekli. Rdeča, preprosta oblekca je bila — s širokim črnim pasom. Ko je bilo dekle oblečeno, sta rekla oče in mati hkratu:

„Kakor ulito!“

Tini se je sicer namrdnila, da ji je stvar prevelika, vendar je bila zadovoljna. Nekam potolažena in ponosna je odšla z očetom.

Ko je šla po vasi, je začutila Tini — dom. Hišice med borovjem in brinjem in smrekami, hišice med sadnim drevjem, hišice sredi majhnih njiv — vse na malce valovitem svetu — to je bil Sv. Jožef! Še nikdar ni Tini videla lepote v tem kraju tako kakor to nedeljo...

Tam, kjer cesta deli vas, čepi v bregu cerkvice — samotarka; tiha počiva med drevjem.

Kakor sta šla — povsod so z oken vabile cvetke. Rožmarin je kraljeval nad klinčki, bele drobtinice so se vzpenjale nad resedami — vse, vse je bilo lepo za Tinico tisti dan. Brza in živahna je šla z očetom in ko sta prišla do razsežnih travnikov pred Reberjami, se ni mogla krotiti, da ne bi bila tupatam skakljaje napravila ovinka s ceste. Oče ji ni branil — samo s pogledom jo je posvaril in še to ne ostro.

Ko sta dospela v trg, je Tinici upadel pogum.

„Kam pa greva pravzaprav?“

„Boš videla“, je pomiril oče radovednost. V Reberjah sta zavila naravnost v občinsko pisarno. Plaha in boječa je stopila Tini za očetom.

V mali pisarni je bilo zbrane obilo dece. Med njo se je sukal gospod Müller, a kot občinski zastopnik je pozdravljal ta mladi zbor gospod Strmec, trgovec in županov namestnik v Reberjah.

Ko je bila zbrana vsa družba, so zasedli svoje prostore vsi: gospod Tomi Gornik (Hornigg — je bilo zapisano v imeniku članov), gospod Strmec (Stehrmitz — se je blestelo to ime v isti listini) in v sredi med njima sam gospod Müller. Slednji se je dvignil in je s svečanim glasom razložil pomen tega mladinskega sestanka.

O vseh navzočih mladih prijateljicah in prijateljih je prepričan, da so dobri Nemci — da znajo ceniti blagor tega dejstva. V šoli, na sodniji, pri pošti — nikjer ni mogoče koraka brez nemščine.

Ponos starejših pa je — mladina. To je tista nežna kal, ki zbuja v osivelih glavah vedre misli! Mladina — veselje in radost sedanjosti, ponos in nada za bodočnost! Tega veselega dejstva se zaveda tudi on in vsi člani društva — zato hoče imeti društvo baš mladino za svojega glasnika!

Po tem prijaznem ščegetanju si je gospod Müller nekoliko oddahnil in je nato razložil, da hoče društvo prirediti v kratkem času veliko veselico. Ne iz koristlovstva, ampak zato, da pridejo ljudje skupaj in se spoznajo. Tudi tistim, ki še tavajo v temi in se bore zoper lastni blagor, naj se odpro oči! Da bo uspeh čim večji, bodo mlade prijateljice in prijatelji raznašali po okolici vabila. Nedorčnost, mladost naj govori! Kjer je mladost, tam je resnica in moč!

„Deutsches Wort ins deutsche Kärnten“, je zaključil govornik in oba gospoda in vsa deca so se odzvali trikrat krepko:

„Heil!“

Za tem so razdelili vabila. Gospod Müller je še nasvetoval, naj si vsak deček dne hrastovo pero v gumbnico, a deklice naj si pripno plavice na prsi. To bodi vidno znamenje zanje.

Po teh pripravih in odlokih se je razšel mladi zbor —

VIII.

Kdor si je kdaj ogledoval deco na narodnih mejah, se je gotovo čudil bojzljivosti in omahljivosti teh mladih človeških bitij. To so bilke, ki jih pripogne vsaka najrahljša sapica, vosek, ki se preliva iz oblike v obliko. Taka je bila Tini! Očetova prijaznost, nova obleka, plavica na prsih, spomin na zveneče besede v občinski pisarni — vse to se je trlo v njeni duši; kipelo in vrvelo je tako krepko, da je zatrla vse druge vtise in misli. Poleg tega — svoboda — proste noge in proste roke — hej, na Kočuho! . . .

Komaj se je v ponedeljek začelo svitati, je že odbrzela z doma. Na roki torbico z nemškim trakom, a v torbici vabila — tako je hitela proti kraju njenih najlepših spominov.

Ko je prišla v Ždovlje, je hitela od hiše do hiše.

„To so dali v Reberjah“, je pojasnila kratko, — je položila vabilo na mizo ali na stol in je šla.

Kraj vasi se je oddahnila.

„Povsod nisem bila — pa nič ne de“, se je potolažila in je krenila s ceste po bližnji poljski poti proti Kočuhi. Nekoliko razburjenosti jo je spremljalo po tej poti. Mislila je na dan, ko je bežala z doma — in na dan, ko se je vračala z očetom nazaj. Spomini s Kočuhe so vstajali, vsaka podrobnost je oživila — kakor solnce jo je objemala minulosť! Med vse to je planila medla senca. Stric Vrtnik gotovo ne mara za tako opravilo, kakršno ina ona zdaj... Gledali jo bodo postrani — vsi, vsi... še Francelj!

To je bilo ime, ki ga je Tini vselej izrekla s pobožnostjo. Misli na vse tiste dni, kar jih je preživela na Kočuhi, so se sukale samo okrog tega imena. Kakor odrešenja je čakala trenutka, ko se bo mogla zopet razgovoriti z bratrancem. Zdaj pa —

„Najbolje je, če ne grem na Kočuho —“

Toda komaj je bila misel dovršena, je že vedela Tini, da s tem sklepom ni nič...

Sredi polja med Ždovljami in Kočuho leži vas Loka. Tja je krenila Tini, da bi dobila več časa za premišljevanje. Šla je od hiše do hiše — toda veselja ni imela nič več s tem opraviлом.

„Kaj je to“, je bilo navadno prašanje tu in tam.

„Vabilo na veselico“, je pojasnila Tini in je zapazila z nevoljo, da je njen glas zategnjen in len kot glas beračev, ki nadlegujejo romarje na Macnu.

„Kje“, so poizvedovali mestoma.

„V Reberjah —“

„Kar sami naj se vesele, jim povej!“

Drugje so zopet pritrdjevali, češ, da je to nekaj lepega in da pridejo. Ponekod so ji še povedali hiše, kamor naj gotovo nese vabila. In so jo pohvalili in so ji dali kruha in strdi.

Tini — kakor je bila zmotena in zbegana — se je čutila vsled hvale zelo povišano in je mislila na hiše, kjer je bila sprejeta prijazno, z veliko častjo. Tiste, ki so jo zavrnil, je obsodila v svojih mislih za zoprne in neumne godrnjače. Teh je bilo na Loki največ.

Vzduh je žarel in solnce je že stalo visoko, ko je prišla Tini na kraj vasi. Bila je utrujena in žejna in je mislila na dom. Zdaj bi je mati morda ne tepla... Lahko bi počivala vse popoldne, a zjutraj bi šla zopet na delo...

„S Kočuho tako ni nič“, je sklenila brez nade in je krenila proti domu — toda le par korakov. Kakor je bilo hudo, spomini so vendarle zmagali.

„Že napravim kako“, se je potolažila z brezskrbnostjo mladih dni in je urno odšla naravnost proti Vrtnikovim —

Kakor jo je bila pustila, tako je stala hiša sama in zasanjana sredi drevja. Iz dimnika se je valil dim in od daleč je že dišalo po kosilu. Tini je postala — še se je mučila glavica s premišljevanjem — potem je vstopila z odločnostjo:

„Dober dan!“

Iz kuhinje se je ozrla teta, v eni roki kuhalnico, z drugo je držala za predpasnik, ki si je brisala ž njim potni obraz.

Tinico je malce spreletaval strah, teta pa je rekla samo:

„Joj — Tini!“

Mala je premislila:

„Saj ni res tako hudo!“ Z veselim glasom je pojasnila:

„Danes pa nisem ušla!“

„Tako si gosposka“, je stopila teta Mica bliže in je začela ogledovati mlado sorodnico.

„Danes vabim —“

Teta se je nasmehnila:

„Pa ne na svatbo?“

Tini je pozabila na vse drugo in je hitela razkazovat gradove svojih misli:

„O, še vse drugače! Veselica bo v Reberjah — ves Rož pride skupaj. Rdeče in zelene lučke bodo tam in peli bodo in plesali — oh, še vse mogoče, da sama ne vem kaj.“

Teto Vrtnico je mučila radovednost:

„Ali bo kmalu?“

Tini ji je ponudila vabilo.

„A, to je tisto, kjer je tvoj atej zraven“, se je namrdnila teta.

Tini je pokimala:

„Zato sem tudi dobila obleko! Je morala mama kar precej ponjo, čeprav je bila nedelja —“

Vrtnica je skimala z glavo in ni rekla ničesar. Ponudila je mali mleka in kruha in jo je peljala v sobo:

„Kar tukaj počakaj, bo kmalu kosilo!“

„Kje pa je Francelj?“

„Žanjemo — so vsi na polju! Pridejo vsak čas domov“, je še pojasnila teta in se je vrnila v kuhinjo.

(Dalje prihodnjič.)

MIRAN JARC:

V ROKAH HLAD.

V rokah hlad, v pogledu Vašem molk in mir.

Kak tuja Vaša soba, kak mračen deževen dan je. —

Ah, saj se nikdar nisva razodela
drug drugemu. O, čutite kak težijo
v tem zadnjem hipu, zamolčane sanje.

A že v daljave, čez obzorje Vam oči strmijo,
kjer solnce, morje, vse le spev ubran je.

MARIJA KMETOVA:

VEČERNA.

Joj, ti koraki, sinko moj!

Od blizu, od daleč prihajajo, s te ceste, z one udarjajo. Pa ni eden ni tvoj, sinko moj. Pred mano je luč, za mano je senca, ali v sredi si ti, si ti in tvoj obraz, tvoj beli, beli obraz.

Ko si bil še majhen, sinko moj, ali veš, ko si bil še majhen, sinko moj, kako so živele v mojih tvoje oči, kako so drhtele besede tvoje in so polzele po mojih, sinko moj?

Med belim cvetjem so se igrali tvoji dnevi in jaz sem ti bila solnce in Bog in zemlja, sinko moj.

Ti si bil jaz in jaz sem bila ti.

Dolgo, sinko moj.

Ali prišla so leta, sinko moj, in kakor sen si se odmikal od mene, sinko moj, in nisi videl krvavih solzá mojega srcá, sinko moj. Kako me bolelo je to, kako me boli, še in še!

Joj, ti koraki, sinko moj!

Zakaj te ri?

Zakaj ti nisem več Bog in zemlja in nebó? Zdaj na drugih potih ti misli živijo, zdaj v drugih očeh ti nebesa žarijo.

Zdaj nisem več v tebi, sinko moj.

In vendar si moj, tako moj!

Nevesto mlado imaš.

Saj vem, saj razumem; saj vem, saj vem. Bila sem — ali zdaj me ni, ker me biti ne sme.

Ne sme, sinko moj.

Hud si, če te čakam, če skrbim; hud si, če trpim.

Ali glej, sinko moj, ko si pa moj, ali veš, ali veš, sinko moj?

Ah, saj ne veš!

Saj ne veš, kako mi silno je težkó, ko se misli v tebe vpletajo, ko se želje v tvoje vgnetajo, ko si povsod le ti, le ti.

Ali tebe ni, daleč si, čeprav mi gledaš v oči in mi stiskaš rokó, to mojo velo, velo rokó.

Joj, ti koraki, sinko moj!

Od blizu, od daleč prihajajo, s te ceste, z one udarjajo, pa ni eden ni tvoj, sinko moj!

Saj prideš, saj vem, kakor snoči, tako nocoj, sinko moj. In oči tvoje z očitkom se v moje zazró, in meni je težkó in meni bo hudó, sinko moj!

„Zakaj bediš?“

„Tako, saj veš, skrbim in spati ne morem...“

„Ah, te skrbi...“ In ležeš in pojdeš v sanje z njo.

Saj mene ni več, saj me ne bó, sinko moj!

Razumeti ne morem, da umreti moram, da moram, ko še živim, sinko moj!

Ali ti veš vse to, moj Bog?

Joj, ti koraki, sinko moj!

A. GRADNIK:

NA GORIŠKEM GRADU.

Si, Ivan Gradnik, mojih dedov ded?

Je tvoja kri, ki v mojih žilah pluje?

Je tvoja bôl, ki v mojem srcu kljuje?

In sólza ta — je tvoje bôli sled?

Na Brda gledam in na kraški svet,
v Vipavsko stran in tja, kjer Krn vzdiguje
svoj vrh v oblake in vseeno čuje
sestrice svoje žalostni šepet.

Glej, tam od mórja do zibéli Soče,
o ded moj, narod še pod jarmom stoče,
od gospodarja milosti proseč.

Kaj govoriš mi, ded? O ne, nikoli!
Če srce moje čuti tvoje bôli,
naj tudi tilnik čuti rajši — meč.

Opomba pis.: Ivan Gradnik je bil vodja kmečkega punta na Goriškem l. 1713. Bil je obglavljen v Gorici na Travniku pred soho sv. Ignacija.

◁ KNJIŽEVNA POROČILA. ▷

Šorli Ivo: Sorodstvo v prvem členu. Povest. V Celovcu. Družba Sv. Mohorja. 1919. 128 str.

Pisatelj obravnava v tej gorko in gladko napisani „povesti“ star problem naše literature, enega naših največjih problemov sploh. „Sorodstvo v prvem členu“ je med človekom, ki je prišel s kmetov in postal „gospod“ in med domačo zemljo, na kateri so ostali njegovi starši, njegovi bratje in sestre. Kakor pisatelj sam, tako si tudi mi vsi želimo, da to sorodstvo ostane živo, da ta „žlahta“ ne postane „raztrgana plahla“. Čim ožje sorodstvo je nujno potrebno za enoviti razvoj naše narodne kulture, sicer utonemo v puhlem in neplodnem parvenijstvu.

V tej ali oni obliki so se s tem problemom ukvarjali vsi naši literati. Od Vodnika, ki ga navdušujejo „na žgancih tropine in kisló zelje“ preko Koseskega, ki je v svoji gromki „Kdo je mar?“ še najbolj poudaril veselje, da ima Slovenec sposobnosti celo za to, da postane — gospod, gre nepretrgana črta vse do naših dni. Najgloblje je ta problem zgrabil Župančič v svoji „Dumi“. Kako prožeta je s tem problemom naša literatura — in kako je v tem res „domača“ — se vidi pri nas na tem, da niti pisatelji niso čutili potrebe, da ustvarijo kako posebno „Heimatkunst“, kakor jo imajo n. pr. Nemci, in da je tudi kritiki niso zahtevali. Ugovor, da nas je v to sililo naše ozko geografsko in duševno obzorje, velja le deloma; prej bi se lahko reklo, da je to naravna posledica pri narodu z mlado kulturo in vseskozi demokratičnim duhom. Na polju literature, torej na polju duha, je to „sorodstvo v prvem členu“ res ostalo vedno zavestno, živo, gorko — in je baš s tem ustvarilo tako sijajne sadove. In na polju materialne kulture? —

Ce človek razmišlja vse to, se mu zdi, da je Šorli ta problem zajel nekoliko preplitvo. Vsa koncepcija problema je mučna in ta neprijetni občutek komaj nekoliko ublaži misel, da je stvar vendar napisana in celo že natisnjena davno pred prevratom. Ali ni problem preveč mehaniziran s tem, da dobi mladi Kos za ženo kar pravcato grofico? Tako dobimo čudno zmes situacij, v katerih se literarnemu izobražencu mešajo predstave in občutki, ki jih je imel ob groficah grabljicah Gessnerjevega rokokoja in „ljudomili“ cesarici Mariji Tereziji našega Cankarja. Človek ima neprijeten občutek in skoro ga je sram, ko vidi, kako je slovenski literat kar počenil pred majesteto, ki je ni. Oziroma, da ima vsaj ta občutek v kosteh, ker uči in prepričuje svoje „sorodstvo v prvem členu“, da tega ni treba. — Zunanja svoboda nam ne pomaga prav nič, dokler ne bomo tudi na znotraj svobodni, v dnu svoje duše!

Toda stvar navsezadnje vendar ni namenjena literarnim izobražencem, ampak ljudem, ki jih literarne reminiscence ne motijo. Res je, res je pa tudi, da ta apologija ni prva — pri Mohorjevi družbi je bil že velik napredek, ko se je smelo pri njej pisati ugodno o „gospodih“, ki niso bili „gospodje“ čisto posebne uniforme — in da doslej še nobena taka apologija ni uspela. Boljši in učinkovitejši ko vsak katekizem, vsaka moralna je dober zgled!

V Šorlijevi povesti tudi ni nobenega pravega problema, ker ni nobenega izrazitega konflikta. Značilno je, da se vsi konflikti, če jih smemo tako imenovati,

kar jih je v tej povesti, vrše samo med gospódo. Tukaj je pisatelj svoj namen res dosegel, samo da ga tako ni nameraval. Ljudje, ki jim je povest namenjena, bodo z mirno vestjo lahko spet rekli (kar pa že tako vedó in česar se prav dobro zavedajo): „Nič niso drugačni ko mi, krvavi so pod kožo kakor mi“.

Lahkota, s katero Šorli ustvarja in njegova literarna gibčnost zakrivita tu in tam, da tema ni enotno izvedena ali da se kažejo mestoma stilistične neuglajenosti. Od koncepcije do spisa je pri njem navadno kratek skok; tako se vse prerad hitro zadovolji z najdeno fabulo ali idejo in jo vrže na papir, ne da bi jo poglobil v problem in konstruktivno razmislil. Od tod prihaja pri njem, da sledi dobri ekspoziciji medel, brezbarven konec, da njegove povesti ne kažejo tiste potrebne trajne črte in napetosti, kakor struna. Pravi eksemplj za to je tudi ta njegova povest.

Šorli dobro pozna „sorodstvo v prvem členu“, pozna umovanje in govorjenje naših kmetov, ki pri njem niso „literarni“, zato se njegove kmetске povesti prijetno beró. Mohorjani bodo pač tudi na tej knjigi imeli svojo zabavo, dasi mogoče ne tam, kjer si pisatelj sam želi. Pravega pisatelja „Mohorjana“ pa v kljub njemu še vedno čakamo.

J. A. G.

Melik Anton: Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. II. del. Tiskovna zadruga. Ljubljana 1920. (Pota in cilji. Zbirka poljudno-znanstvenih spisov. 2. in 3. zv.) 313 + (7) str. 42 K.

Drugi zvezek Melikove Zgodovine Srbov, Hrvatov in Slovencev obdeluje dobo od konca 15. stoletja pa do najnovejšega časa. Dispozicija knjige je enaka oni prvega zvezka. Kakor v tem, se tudi v drugem vrste poglavja približno po hronološkem redu in obdelujejo vsako zase posamezne dobe novejše slovenske, hrvatske ali pa srbske zgodovine. Avtor je skušal snov obvladati v obliki zgodovinskih slik. Tak način obdelave ima svoje dobre in slabe strani. Uporabljal ga je n. pr. Gruden v svoji „Zgodovini slovenskega naroda“. V tem delu, namenjenem za najširše ljudske sloje, se mi zdi podajanje v obliki historičnih slik na mestu. Ne pa toliko v Melikovi knjigi, ki ima pač višje zahteve. Pisatelj je sicer neke dele naše zgodovine prav dobro strnil o obliko zaokroženih zgodovinskih slik; sem štejem poglavja, katera so že po svoji snovi pripravna za tak način historičnega podajanja, n. pr. „turški boji“, „srbsko osvobodilno gibanje“, „leto 1848“. Kar se pa ni dalo povedati v okviru takih zakroženih enot, to je moral avtor, če je hotel ostati pri svoji metodi, razkosati v obilico manjših sličic in epizod (n. pr. Uskoki, Vojna krajina, Hajduki, Zrinjsko-Frankopanska zarota) ter jih stlačiti v poglavja s splošnimi naslovi, katera pa ne odgovarjajo vedno vsebini; pod „Hrvatska v XVIII. stoletju“ so n. pr. obdelane, žal le prekratko, reforme Marije Terezije in Jožefa II. na slovenskih tleh. Pri razkosanju svoje snovi na slike in sličice pa porablja in vpoštevata pisatelj le premalo velike gibalne sile novejše evropske zgodovine, ki so imele nedvomno velik vpliv na potek zgodovine južnih Slovanov od 16. stoletja dalje. Da so kmetški upori in reformacijsko gibanje združeni v enem poglavju, se mi zdi popolnoma na mestu, vendar bi vzrokom splošne narave, ki so privedli pri nas do puntanja kmetov in razširjanja reformacije, posvetil vendar le nekoliko več besedi. Istotako bi napisal o vplivih francoske revolucije ter vseh onih gibalnih silah, ki so privedle do narodnega preporoda v 19. stoletju, malo več strani. Sem spada posebno vpliv romantike. Vse preveč je v knjigi še vedno poudarjena politična zgodovina s svojimi imeni in letnicami. Splošna kulturna

zgodovina je, akoravno ni imel pisatelj, kakor omenja v predgovoru prvega dela, namena posebno pažnjo posvečati kulturni zgodovini, vendar le premalo vpoštrevana. Književna zgodovina, katero je avtor za 16., 17. in 18. stoletje v kratkih besedah vsaj omenil, je za 19. stoletje popolnoma odpadla. Istotako bi radi zvedeli malo več o razvoju umetnosti na naših tleh, z besedami, da „se je sicer umetnost pri nas precej povzdignila, kar se je zgodilo pod italijanskim vplivom (str. 122), je obdelano to poglavje slovenske kulturne zgodovine 17. in 18. stoletja. Tako sili na škodo podajanja genetičnega razvoja novejše zgodovine južnih Slovanov sicer pregledno popisovanje političnih dogodkov le preveč v ospredje. V svoji šolski knjigi je avtor znal obilico političnih dogodkov s spretno razdelitvijo snovi, katera ustreza novim, s političnim preobratom nastalim zahtevam našega srednješolskega pouka, znatno omiliti. („Zgodovina srednjega veka za nižje razrede srednjih in njim sorodnih šol“. Ljubljana 1920. Založila jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. — 8°. [4] + 129 [3] str.).

Na koncu svoje knjige je pridal Melik še „Seznam glavne pregledne literature o zgodovini Srbov, Hrvatov in Slovencev“. Ta seznam obsega res le najglavnejša pregledna dela o naši zgodovini, toda želel bi si ga veliko obširnejšega. Posebno z ozirom na to, ker pisatelj v tekstu knjige ne omenja nikjer pod črto literature. V takem pregledu bi morala biti zabeležena poleg glavnih sistematičnih del tudi vsa ona dela o posameznih dobah, epizodah, močeh in prašanjih iz naše zgodovine, ki so si ohranila do danes svojo znanstveno vrednost. Poleg tega bi pa želel pridan tudi seznam in ocenitev vrednosti glavnih virov za našo zgodovino, ter knjig in arhivov, kjer so ti viri dostopni raziskovalcu. Tak pregled literature in virov bi izvrstno služil vsakomur, ki bi se hotel poglobiti v to ali ono dobo, v to ali drugo prašanje zgodovine južnih Slovanov; novinec v naši zgodovini do danes še nima knjige, ki bi mu bila v takih slučajih zanesljiv in pregleden vodnik.

Milko Kos.

F. M. Dostojevskij: Bele noči. Mali junak. Preložil dr. Vlado Borštnik. V Ljubljani 1920. Natisnila in založila Zvezna tiskarna. (Narodna knjižnica, snopič 10.—12.)

Deli „Bele noči“ in „Mali junak“ spadata med začetna dela Dostojevskega, dasi je izšel „Mali junak“ prvič šele leta 1857. Nastajajoči Dostojevskij opazuje v teh dveh delih predvsem manjše pojave notranjega življenja, toda točnost in jasnost njegovega opazovanja pripravljata in označujeta poznejšega večjega analizatorja elementarnih pojavov človeške duševnosti. Slabejša stran obeh del je zunanji proces, ki naj povzroča in spremlja resnično in edino zanimivo dejanje. Posebno slaboten je v tem oziru „Mali junak“. Kakor prejšnja vrlina, tako je tudi ta slabost spremljala Dostojevskega v poznejših delih, tako da teži skoro vse njegove velike romane nekaka neokretnost in nedodelanost. O velikih idejah poznejšega Dostojevskega tu še ni sledu, vsaj v direktni obliki ne. Le včasih zablisle tu in tam za njegovim pripovedovanjem in opazovanjem poznejša sila ideje in čustva. Razen tega je vse njegovo delo te dobe nalahno ovito s francosko tenčico — sentimentalnostjo (George Sand), ki Dostojevskemu nikakor ni lastna in katere se je pozneje tudi popolnoma oprostil.

Prevod je oskrbel dr. Borštnik — slabo. Sicer obvlada ruščino bolj kot prevajavci, ki sem jih do sedaj imel priliko kontrolirati, toda še vedno ne zadostno. V njegovem prevodu še vedno najdem več mest, ki mi govorijo, da prevajavec ni

razumel ruskega teksta. Evo par primerov: Na strani 36. stoji v 5. vrsti v prevodu: „...dasi je ta čudak pravzaprav naravnost izvrsten človek; obenem pa si ta čudak ne more kaj...“ Kdo? Že po smislu bi človek sodil, da odhajajoči prijatelj primerja čudaka z mačico. Isto prav tudi ruski tekst, v prevodu pa se here, kakor da obratno „čudak“ primerja odhajajočega prijatelja z mačico. — Na str. 38. stoji v zadnji vrsti: „Evo v kaj se je zamislil...“ Resnici in smislu odgovarjajoče bi bilo: „Evo, zamislil se je o nečem.“ Še bolj jarko je mesto na 42. str. v predpredzadnji vrsti: „Zakaj, povejte, Nastenka, zakaj se v takih trenutkih nekako zoži duh?“ „Zoži duh“ je dobeseden, toda nesmiseln prevod ruskega izraza, ki v oni zvezi pomeni: „...zakaj v takih trenutkih človeku nekako zastaja dihanje?“ — Na str. 52. prevaja dr. Borštnik v 4. vrsti od spodaj: „In prišel je v naše polnadstropje nov stanovalec...“ — „Ali je bil ta stanovalec tudi star?“ Kdo pa je bil še star? Prašanje je popolnoma napačno razumljeno. Glasiti bi se moralo približno: „Torej je bil pred njim že neki drug, stari (v pomenu prejšnji) stanovalec?“ Če se prašanje stavi tako, tedaj odpade vsa ona zmešnjava, ki nastane iz popolnoma jasnega mesta vsled napačne prestave. Absurdno je razumljena tudi partija prvega stavka na 58. str.: „...toda naš stanovalec je ves tisti večer tako lepo gledal name, tako lepo govoril, da sem takoj sprevidela, da bi me rad drugo jutro preskusil, če bi šla sama z njim“. V resnici se glasi mesto takole: „...tako lepo govoril, da sem takoj sprevidela, da me je zjutraj preskušal, ko mi je predlagal, naj grem sama z njim“. Saj ji je res predlagal ono jutro, pogledajte si mesto na koncu 56. in v začetku 57. strani. — Na str. 73. v 19. vrsti: „spoštujem ga pa zato nič manj. Veste, da se mi zdi, da stoji on nekako nad menoj“. Stati bi moralo: „...vendar ga pa jaz nekako preveč spoštujem in to bi vendar pomenilo, da nisva enakovredna (ali pa: drug za drugega)“. V tem prašanju je skrit dvom in strah za ravnotežje v bodočem življenju. To bi po mojem mnenju ne smelo uiti niti poprečnemu bralcu. V prevodu je vse uničeno. — Kakor v „Belih nočeh“, tako je seveda tudi v „Malem junaku“. Na str. 128. stoji v stavku, ki se prične v 5. vrsti: „Hlapca ... sta morala imeti posebna navodila.“ Iz originala berem sledeče: „Nekako podobno čustvo je prešlo tudi na hlapca...“ Ona „posebna navodila“ zbude v bralcu neko pozornost, ki je brezpredmetna in ki trga logično skladnost položaja itd. Od precej pogostih mest sem navedel ta, da ž njimi odmerim prevajanje znanje, ki bi moralo biti znatno popolnejše, če naj bi bilo pogoj za uspešno prevajanje. In sicer prvi, najenostavnejši in najnujnejši pogoj. Jasno je seveda, čim bolj se bližam tistim drugim zahtevam, ki sledijo za to prvo, tem manj najdem. Volje in pridnosti dr. Borštniku ne odrekam, toda popolnoma mu manjka vsega drugega. Slovenščino obvlada slabo, njegov jezik je suh in trd, tako da me mestoma spominja na stare latinske vadbe. Tudi njegov besedni zaklad je boren, čeprav ga menda izpopolnjuje iz Pleteršnika. Frazo „nakuriti jo“ sem v knjigi srečal tolikokrat, da mi je presedala. S tako pomanjkljivim in okornim aparatom je težko razprezati tiste tanke, tajne niti, ki vežejo pripovedovanje v organsko celoto, tudi če bi človek imel oko zanje. Toda dr. Borštnik tudi tega očesa nima. Nemogoče se mi zdi, da bi mogel človek finega čuta za umetnost dopustiti in prenesti tako rezko disharmonijo, kot jo povzročajo v celoti ona navedena mesta. Saj so to vendar *logične* napake, ki trgajo smisel in enotnost vsega ostalega. Prevajanje neobčutljivost sega pa še dalje, tako da ne ulovi niti poente. Ze vsak pozoren bravec mora občutiti iskro, ki v onem momentu udari iz snovi, v kateri se je zbirala energija od prejšnjega poudarjenega trenutka.

Na str. 91. v 4. vrsti piše Nastenka: „Ko bi mogla ljubiti hkratu vaju oba! O, da bi bili vi — on!“ To mesto je tak moment. Tukaj se spomni junak „Belih noči“ Nastenkinih lastnih besed, ki mu jih je rekla pred kratkim: „Zakaj ni on — vi?“ in pristavi: „Spomnil sem se tvojih lastnih besed, Nastenka!“ Vzklika: „Zakaj ni on — vi!“ in „O, da bi bili vi — on!“ sta vendar tečaja velikega doživljaja. Dr. Borštnik je poento uničil. Njegov junak ponovi enostavno iste besede, ki mu jih Nastenka piše (ne onih, ki mu jih je rekla nekoč na str. 73., vrsta 7. in 8.): „O, da bi bili vi — on!“ in kljub temu pravi: „Pomnil sem tvoje besede, Nastenka!“ — Tako mesto bi moral prevajavec nositi s seboj preko cele knjige, ne pa preko dvajsetih strani.

Knjiga je opremljena s precej skromnim uvodom, ki prinaša življenjepisne podatke o Dostojevskem. Pri delih navaja le naslove in par splošnih besed o vsakem. Edino o „Bratih Karamazovih“ pove nekaj več, dasi ne govori toliko o njih, kolikor o svoji nejevoljici nad „boljševizmom“. „Bratje Karamazovi“, pravi, so ono delo, v katerem je izrazil Dostojevskij najbolj jasno bodoče poslanstvo Rusije, ki je po njegovem prepričanju edina poklicana, da ustvari nove temelje življenja, toda ne na načelih „boljševizma“, ampak sledeč „večno resničnim, nepopačenim naukom Kristovim“. Ne bom lovil besed, opozarjam pa, da tudi v principu ni razrešitve v „Bratih Karamazovih“, temveč — vse šele naznačeno in težko je reči celo to, komu bi Dostojevskij naklonil svojo ljubezen: ali Ivanu, ali Fedji, ali Mitji.

Josip Vidmar.

Markič Mihael: Izpopolnjena in izenostavljena silogistika. (Dalje.)

Ker pa sta naši dve nekvantitativni razmerji naravnost *tipični* sploh za vse senikaj spadajoče, to je *dvočlenske* sodbe (z vsako tako sodbo izrekam ali, da je [ni] nekaj to in ono, ali, da je [ni] nekaj tako in tako!), sledi iz tega neposredno, da tudi pri *vseh teh sodbah*, ki v resnici vsebujejo dvoje členov, namreč Markičev „subjekt“ in „predikativ“ (orel — ptič, miza — zelena), ravno razmerje med tema njhovima členoma *kot takima* ni absolutno nobeno količinsko razmerje, tako da izključujejo torej tudi *sploh vse dvočlenske sodbe kot take* vsako spremenev v kake „enačbe“. Kar je tukaj nad vse zanimivo, je to, da je razmerje med „subjektom“ in „predikativom“ kot tako absolutno nekvantitativnega značaja sploh pri vseh, torej tudi pri vseh onih dvočlenskih sodbah, ki merijo *še razen tega* na neko kvantitativno razmerje, to je tudi pri vseh „matematičnih“ sodbah v strogem pomenu besede. „Tu se ne nahaja nobena težkoča. Med dvema predmetoma more vladati obenem cela kopica razmerij, izmed katerih se ne da nobeno „reducirati“ na druge: oseba *x* more *obenem* a) biti *slučna* osebi *y*, b) biti *sin* osebe *y*, c) stati na *desni strani* osebe *y* itd. in infinitum. Ravno tako pa more med dvema predmetoma *S* in *P* vladati *obenem* a) razmerje med „subjektom“ in „predikativom“, b) pa še cela kopica drugih, eventuelno tudi kvantitativno-matematičnih razmerij. Če pa se nam je bilo razmerje med „subjektom“ in „predikativom“ kot tako izkazalo kot absolutno nekoličinskega značaja, tedaj ostane gledanje *tega* razmerja med dvema predmetoma *S* in *P* pod vidikom *kakršne koli količine* tudi tedaj skrajno napačno, če vlada *razen tega* razmerja med *S* in *P* še kako količinsko razmerje, in sicer ravno tako napačno, kakor bi bilo napačno, zamenjavati v zgorajšnjem primeru sinovsko razmerje z razmerjem slinosti itd. S tem pa sem se dokopal do rezultata, ki je fundamentalnega pomena za pravilno

pojmovanje logike in njenega edino možnega razmerja z matematiko. Sam priznam, da so gori orisane prosto-nahajalne sodbe tukaj za nas manjšega pomena, ker se vse figure tradicijske silogistike tičejo le dvočlenskih sodeb, to je sodeb s subjektom in predikativom (M-P, S-M, S-P; P-M, S-M, S-P; M-P, M-S, S-P; P-M, M-S, S-P). *Toda vse te figure so kot „logične“ in s tem najsplošnejše figure sklepanja tičejo le dotičnih sodbenih členskih razmerij kot takih, to je le kot razmerij med „subjekti“ in „predikativi“ kot takimi, puščajoč na stran vsa druga razmerja med temi subjekti in predikativi.* Zato pa ostanejo ravno „logični“ zakoni sklepanja veljavni za vse slučaje, naj so potem dotični subjekti in predikativi na sebi tudi kvantitativnega značaja ali ne, ker ostane naše „logično“, to je nekoličinsko razmerje med njimi *kot takimi* (kot „členi“ sodeb ali dejstev) v vsakem slučaju kot tako ohranjeno. Iz tega pa sledi neposredno dvojje: Sklepanje po navodilu silogistike kot tako ni, kakor trdi to n. pr. Markič, nočeno izvajanje „nove enačbe iz danih enačb“, in sicer enostavno zato ne, ker gre pri posameznih sodbah vsakega silogizma le za orisano nekoličinsko razmerje med subjektom in predikativom vsake sodeb in torej za absolutno nobeno „enačbo“. Drugič pa je zdaj iznova tudi od te strani jasno razmerje matematike napram logiki. Matematika se zanima za količine, oziroma za količinska razmerja. Matematične sodbe se razlikujejo od drugih le v tem, da stoje njih subjekti in predikativi razen tega *logično-nekvantitativnega* še tudi v nekem kvantitativnem medsebojnem razmerju. Ker pa se prvo razmerje (razmerje med subjekti in predikativi kot takimi) ne tiče teh sodeb kot „matematičnih“, — temveč kot dvočlenskih sodeb sploh, drugo (kvantitativno) razmerje pa le kot sodeb posebne vrste, namreč kot „matematičnih“ dvočlenskih sodeb, je zopet razvidno, da se n. pr. logični zakoni silogističnega sklepanja absolutno ne dajo spremeniti v neke matematične zakone, ker nasprotno ti zadnji, tičejo se posebnih dvočlenskih sodeb, prve, tičejo se dvočlenskih sodeb sploh, nujno *predpostavljajo*. Temeljna hiba vse matematične logike te vrste je torej v tem, da zamenjava absolutno nekoličinsko in sploh pri vsaki dvočlenski sodbi nahajajoče se razmerje med „subjektom“ in „predikativom“ kot tako z le eventualno poleg tega razmerja nahajajočim se količinskim razmerjem med tema predmetoma. —

Tako zamenjavanje bi bilo seveda izključeno, če bi si dotični matematični logiki ogledali vsaj nekaj natančnejše *bistvo sodeb*, to je se poleg matematike le nekaj globlje pečali tudi s — psihologijo in spoznavno teorijo. Le ker se pri tem vsepovsod izhaja iz krivih psihološko-spoznavnoteoretičnih premis, še tudi čisto dosledno vedno bolj izgublja vsak čut za razliko med „logičnim“ in „matematičnim“. In če se v taboru teh logikov sliši večkrat očitke napram psihologom, spoznavnim teoretikom in „filozofskim“ logikom, češ da jim delamo krivico, „ker ne poznamo matematike“, tedaj laliko ostrino tega očitka obrnem narobe: Vi delate krivico nam, ker ne poznate psihologije in spoznavne teorije. Razlika pri vsem tem je ta, da se mi strokovno pečamo *tudi* s psihologijo in spoznavno teorijo, vi pa izhajate, da dosežete matematiziranje logike, že v naprej s čisto določenih psihološko-spoznavnoteoretičnih stališč. V tem smislu pa ostanemo tudi od vaše strani nazadnje vendar le mi kompetentni, da izrečemo tozadevno zadnjo besedo, v tem smislu ne delate krivice samo nam, temveč tudi — stvari.

Na takih enostranskih psihološko-spoznavnoteoretičnih premisah sloni, kakor sem bil to že podrobno orisal, tudi Markičev spis. V naslednjem hočem še torej pokazati napačnost teh premis, kar bo obenem pomenilo najboljše, ker čisto ima-

nentno kritiko tega spisa. Ze v uvodu določa avtor ozko vez logike z matematiko, oziroma njenimi enačbami, „ki odgovarjajo sodbam v logiki“; silogistika mu odgovarja pri tem matematičnim pravilom izvajanja novih enačb iz danih enačb, „kar je vendar tudi sklepanje . . .“ Ozkega stika med logiko in matematiko ne zanikam; vendar pa je treba še posebnega dokaza za trditev, da so enačbe matematični korelati logičnih sodeb. Ta dokaz skuša podati Markič sam šele pozneje. Ze zdaj pa moram ugotoviti: izvajanje enačb je gotovo tudi neko sklepanje; sledi pa iz tega, da je vsako sklepanje izvajanje enačb?

Takoj v pričetku sledečih Markičevih pozitivnih izvajanj se najde njegova gori omenjena definicija sodeb, na kateri slone tudi vse poznejše misli. Ta važnost njegove definicije sodeb za poznejša razmotrivanja odseva tudi iz njegovih lastnih besed: „Poprej pa je treba nekatere termine, ki jih bom rabil v tem spisu, natančneje opredeliti“. Le na podlagi svoje definicije sodeb lahko naš avtor pride na misel, da je matematična enačba: $y = \varphi(x)$ analogon sodbi. „Sodba ali istinitev je neka relacija obsežkov subjektnega in predikativnega pojma, ‚relacija‘ v najširšem pomenu besede“. Ta definicija je napačna kakor s čisto psihološkega tako s spoznavnoteoretičnega stališča. Sodba ali istinitev prvič sploh ni nobena relacija. Ze gori sem mogel govoriti o sodbah ali istinitvah, ki nimajo nobenih predikativov in s tem nobenega „drugega člena“; semkaj spadajo sodbe ali istinitve kakor: bog je, kentavra ni, deži, gori, živim (= jaz sem), ni ga itd. V tem stiku opozarjam le še na to, da bi napačno ravnal oni, ki bi, da izkaže tudi te sodbe za dvočlenske, iskal njihov „drugi člen“ v dotičnem „je“, „ni“, „sem“ itd. Ti „je“, „ni“, „sem“, „nisem“ itd. so namreč le znaki za dotične sodbe same na eni in za neposredne predmetne korelate teh sodb samih na drugi strani. Sodba ali istinitev je svojevrsten doživljaj (in že radi tega nobena relacija: doživljaji niso relacije!) polarnega, namreč afirmativnega ali nikalnega značaja; sodbe ali istinitve razpadajo same, t. j. kot doživljaji svoje vrste v afirmacije in zanikanja in se ravno radi tega strogo razlikujejo n. pr. od predstav, ki stoje popolnoma izven tega nasprotja. Ravnotako pa odgovarja tem sodbam (afirmacijam-zanikanjem) kot takim svojevrsten korelat na njih predmetni strani, po katerem se določa njih neposredni predmetni „smisel“; kakor je vsaka sodba (doživljaj) ali afirmativna ali nikalna, tako je neposredni predmetni smisel vsake sodbe ali pozitiven ali negativen (je, ni, sem, nisem . . .) Ta neposredni predmetni smisel vsake sodbe se naj glasi *dejstvo*. „Dejstvo“ torej ni sodba (doživljaj), temveč le nje smisel. Kakor pa se vsaka sodba kot doživljaj s polarnim značajem bistveno razlikuje od enostavnih predstav, ki stoje izven nasprotja: afirmacija-zanikanje, tako se tudi na predmetni strani vsako „dejstvo“ kot vselej ali pozitivna ali negativna predmetnost bistveno razlikuje od enostavnih predmetov kakor: voda, plameč, miza, jaz, bog . . ., ki stoje tudi popolnoma izven tega nasprotja in se naj glasijo *osnovni predmeti* ali kratko *osnove*. Analogija med sodbo in dejstvom je še globlja. Vsaka sodba zahteva kot taka še drug doživljaj, n. pr. predstavo onega predmeta, o katerem se naj nekaj sodi: Kdor hoče izreči sodbo, n. pr. da ta miza je ali da te mize ni, da ta miza je, oziroma ni zelena itd., mora v prvi vrsti doživeti še predstavo mize, predstavo mize in barve itd. Te predstave niso istovetne z dotičnimi sodbami samimi, temveč le neobhodne psihološke podlage teh sodeb. Ravno tako jasno pa je, da ni dejstva brez gori omenjenih osnov, ki se jih tiče ali na katerih sloni; dejstvo: miza je (ni) — sloni na predmetu miza, dejstvo: miza je (ni) zelena — na predmetih miza in barva itd. Tudi tukaj ne smemo teh

predmetov (miza, barva . . .) istovetiti z dotičnimi dejstvi samimi, ki so vselej ali pozitivna ali negativna, dočim stoje osnove izven tega nasprotja. Dejstvo ni osnova, ima pa vselej eno ali več osnov za svoje neobhodne *predmetne člene*. Podrobno je torej razmerje med sodbo in dejstvom tole: Vsaka sodba ali istinitiv ima svoj neposredni predmetni smisel, ki ni istoveten s sodbo samo: neposredni predmetni smisel afirmativne sodbe je vselej neko pozitivno, — neposredni predmetni smisel nikalne sodbe pa vselej neko negativno dejstvo. Vsaka sodba sloni na enem ali na več drugih doživljajih (predstavah!) kot na svojih psiholoških podlagah, vsako dejstvo pa na enem ali več drugih predmetih (osnovah!) kot na svojih predmetnih členih. Že iz te analize pa jasno sledi, kje leži napaka v ravnanju onega, ki prišteva tudi gori omenjene enočlenske sodbe (sodbe brez predikativov) k tradicijskim dvočlenskimi, češ da kažejo tudi prve po dvoje členov, n. pr. „bog“ in „je“, „kentavr“ in „ni“, „dež“ in „je“, „jaz“ in „sem“ (= biti) itd. Psihologi in logiki te vrste zamenjavajo na eklatanten način razmerje med psihološko podlago sodbe in sodbo samo, oziroma razmerje med predmetnim členom dejstva in dejstvom samim z razmerjem med dvema psihološkima podlagama neke sodbe samima, oziroma z razmerjem med dvema predmetnima členoma nekega dejstva samima. Pri problemu tzv. „dvočlenskih“ sodb kakor: miza je (ni) zelena, gora je (ni) visoka, vreme je (ni) lepo itd. pa gre le za *zadnje* razmerje, t. j. le zato, da nimajo te sodbe le ene, temveč najmanj *dvoje* psiholoških podlag (predstavo mize in predstavo barve, predstavo gore in predstavo višine, predstavo vremena in predstavo n. pr. jasnosti itd.), oziroma da nimajo tem sodbam odgovarjajoča dejstva le enega, temveč najmanj dvoje predmetnih členov (miza in barva, gora in višina, vreme in jasnost itd.). Ravno radi tega so te sodbe in njim odgovarjajoča dejstva v resnici *dvočlenske* sodbe in *dvočlenska* dejstva: njih prvi člen zavzema mesto psihološkega, oziroma predmetnega subjekta, njih drugi člen pa mesto psihološkega, oziroma predmetnega predikativa. Iz istih razlogov pa zaslužijo zdaj gori omenjene sodbe in odnosna dejstva kakor: bog je, boga ni, (sodba n. pr. „ateista“), kentavra ni, deži, gori, živim itd. v resnici le naziv *enočlenskih* sodb in dejstev, ker očitujejo te sodbe, oziroma ta dejstva le po eno psihološko podlago, oziroma le po en predmetni člen, namreč le psihološki, oziroma predmetni subjekt, dočim jim absolutno manjka tiste druge psihološke podlage, oziroma tistega drugega predmetnega člena, ki zavzema pri dvočlenskih sodbah, oziroma dejstvih mesto psihološkega, oziroma predmetnega predikativa. Iz tega pa zdaj neposredno sledi, da je v psihološkem in spoznavno-teoretičnem oziru popolnoma krivo, smatrati te sodbe, oziroma njim odgovarjajoča dejstva za neke „relacije“. Vsaka relacija zahteva nujno najmanj dvoje členov svojega bista — kot relacija (razmerje) *med* tema členoma. Naše enočlenske sodbe, oziroma naša enočlenska dejstva pa očitujejo le po eno psihološko podlago, oziroma le po en člen svojega bista in izključujejo kot take torej že v principu n. pr. Markičevo definicijo: sodba je relacija (med subjektom in predikativom). In vendar so tudi te enočlenske sodbe, oziroma ta enočlenska dejstva prave in polne sodbe, oziroma prava in polna dejstva, ki jih neštetokrat doživljamo, oziroma izrekamo v znanosti in vsakdanjem življenju. Že na podlagi tega pa lahko domnevamo, da ne velja Markičeva definicija niti za ostale, t. j. v resnici dvočlenske sodbe in njih predmetne smisle.

In faktično se pokaže ta domneva kmalu resnična, če s tega vidika še enkrat premostrimo našo zgorajšnjo občno analizo sodb, oziroma dejstva. O vseh sodbah

brez izjeme sem gori moral ugotoviti, da so kot take svojevrstni doživljaji, ki se bistveno razlikujejo kakor od enostavnih predstav tako — pristavim zdaj — od drugih doživljajev (čustev in stremljenj). Podrobno sem razvil to v svojih spisih „Uvod v filozofijo“ in „Uvod v predmetno teorijo I.“, ki izideta še tekom tega leta. Tukaj radi omejenega prostora le ponovim, da so se izjalovili vsi poizkusi, reducirati sodbe na predstave, oziroma na neko „vezanje“ ali „ločenje“ predstav, ravnotako pa tudi vsi poskusi, pojmovati sodbe po vzorcu čustev ali stremljenj. Tudi sodbe ali istinitve (splošno: *misli*) so *doživljaji prvinskega značaja*, zavzemajoči v duševnosti mesto duševnega elementa poleg drugih duševnih elementov (predstav, čustev, stremljenj). Iz tega pa sledi z vso jasnostjo, da je popolnoma nesmiselno, smatrati katerekoli — bodisi enočlenske, bodisi dvočlenske — sodbe same za neke „relacije“, če tudi za „relacije v najširšem pomenu besede“. Doživljaj ni nobena „relacija“ (razmerje), temveč svojevrstna *realnost*, ki se razlikuje od drugih (n. pr. fizikalnih) realnosti v prvi vrsti v tem, da jo *neposredno doživljamo*. Sodbe same so pa svojevrstni doživljaji, svojevrstne, namreč *psihične realnosti*. Zdaj lahko tudi natančno pokažemo točko, na kateri se v psihološkem oziru moti tisti, ki smatra vsaj vse dvočlenske sodbe same za neke relacije. Vsaka taka sodba sloni namreč, kakor sem gori rekel, najmanj na dveh *drugih* doživljajih kot na svojih psiholoških podlagah. Tako ima dvočlenska *sodba*: miza je (ni) zelena, železo je (ni) vroče itd. za svoji psihološki podlagi *predstavi mize in barve, železa in toplote* itd. Jasno pa je, da morajo *ti drugi doživljaji*, če naj nastopajo kot psihološke podlage neke sodbe, stati med seboj v čisto določenem *razmerju*; to njihovo medsebojno razmerje mora biti drugo, če naj nastopajo kot podlage dotične *nikalne* (n. pr. miza *ni* zelena), drugo, če naj nastopajo kot podlage dotične *afirmativne sodbe* (n. pr. miza *je* zelena) in zopet drugo, kadar sploh ne nastopajo kot podlage kake sodbe, temveč kadar jih brez vsake naknadne sodbe iz najraznejših razlogov enostavno istočasno doživljamo (n. pr. gledajoč brez vsake *tozadevne* nadaljnje *misli* pasante na cesti). Potemtakem pa leži napaka onega, ki smatra vsaj dvočlenske sodbe same za neke relacije, v tem, da na nedopusten način zamenjava *razmerje* med dvema doživljajema kot psihološkima podlagama neke sodbe s *to sodbo samo*. Sodba pa je, kakor smo videli, lasten doživljaj, ki ga je ostro ločiti od drugih doživljajev, ki nastopajo kot njegove psihološke podlage, še bolj pa od *razmerja*, v katerem se morajo nahajati ti drugi doživljaji — kot podlage neke sodbe: razmerje (relacija) ni doživljaj!

Morda mi kdo oporeče, da veljajo ta izvajanja za dvočlenske sodbe pač le v psihološkem smislu, da pa še ostane pri tem vendar odprto prašanje, ali se sme vsaj gori orisani neposredni *predmetni* smisel vsake dvočlenske sodbe, torej vsako dvočlensko „dejstvo“ smatrati za neko relacijo ali ne. Da tudi to ne gre, je zdaj lahko pokazati. Mi vemo že, da enočlenska dejstva [n. pr. *Bog je (ni)*, kentavra *ni*, *ni* ga itd.] sama niso nobene relacije, ker ni „relacije“ z le po enim členom; ravno tako že vemo, da zamenjava tisti, ki hoče tudi ta dejstva smatrati za dvočlenska, ta dejstva sama z razmerjem med njimi in njihovim edinim členom. Potemtakem pa moramo zdaj pripisovati tudi vsem dvočlenskimi dejstvom nerelativen značaj, in sicer iz tistih razlogov, zaradi katerih smo ugotovili ta značaj gori tudi pri dvočlenskih sodbah: tozadevna analogija med sodbo in dejstvom je namreč popolna. Dvočlenska dejstva kakor: miza *je (ni) zelena*, gora *je (ni)*

kamenita itd. očitujejo seveda vselej najmanj po dva člena (miza in barva, gora in kamenje itd.), ki morata stati v gotovem medsebojnem razmerju, ako naj nastopata kot člena tega ali onega dejstva („je“ — „ni“): tudi tukaj pa zamenjava to razmerje med dvema predmetoma kot členoma nekega dejstva s tem dejstvom samim, kdor smatra to dejstvo samo za neko „relacijo“. Ta nerelativen značaj dvočlenskega dejstva samega se pa da razen s pomočjo analogije k dvočlenski sodbi še posebe dokazati: vsako nasprotno nazivanje vede v logično nedovoljen regresus in infinitum. Smisel vsake dvočlenske sodbe je namreč ravno v tem, da to in ono *razmerje* med tema in onima predmetoma (miza — barva itd.) v resnici *je* ali *ni*, se *nahaja* ali se *ne nahaja* itd. Iz tega pa nujno sledi, da ta „je“ ali „ni“, oziroma to nahajanje ali nenahajanje nekega razmerja ni in ne more biti istovetno s tem razmerjem samim, ki ostane ravno „to in ono razmerje“, ali se kje nahaja ali ne, to je vedel, kakor znano, že stari Kant s svojo slovito kritiko takozv. ontološkega dokaza za eksistenco božjo. Potemtakem se pa zaplete v regressus in infinitum, kdor smatra naše nahajanje ali nenahajanje (*je* — *ni*), torej dotično dejstvo samo le za odnosno razmerje med členoma tega dejstva: pri dvočlenski trditvi gre ravno za to, da to razmerje *je* ali *ni*, gledé tega zadnjega „razmerja zopet, da *je* ali *ni* itd. in infinitum. Da je dvočlensko (in enočlensko) dejstvo — „razmerje“, bi torej sploh nikdar ne mogli priti do katerekoli faktične trditve! *Sodbe na eni in dejstva na drugi strani niso nobene relacije.*

Lazarević L.: Beležke iz okupiranog Beograda (1915—1918). Beograd 1919. Cena 3 din.

To je v mali četverki 144 strani obsežna, v cirilici pisana knjižica, ki na svoj in poseben način poroča, kaj so počenjali Nemci in Madžari v premaganem Beogradu. Beležke, ki jih je okoli stoštirideset, ugotavljajo večinoma samo gmotne krivice in gnev poražene državnosti proti zmagoviti tuji oblasti. Lazarevićev srd se obrača proti „Germancem“ (t. j. nemški državi) in proti Avstro-Ogrski. Kdor je torej nosil, prisiljeno nosil uniformo avstro-ogrškega vojaka, mu je bil Nemec, Madžar, torej prava zver. Obenem priznava, da je bilo med njimi tudi nekaj *ljudi* s človeškim srcem. Ti so pač bili Čehi in naši ljudje. Ne vsi, to je gotovo. Te in vse one, ki so srbsko junaško pleme strahovali po devizi: „Ausrotten die lausige Package!“ ima v mislih, ko piše uvodoma: „Naši računi s neprijateljima nisu prečišćeni. Ostavićemo u *amanet* deci svojoj, da se obračunaju s onima, koji su nas žive jeli“. A kako sedanji Srbi, torej oni, ki so toliko pretrpeli, „obračunavaju“ s svojimi nekdanjimi trinogi, povem tole: Po „ujedinjenju“ so n. pr. morali vsi naši aktivni in neaktivni častniki in vojaški uradniki, ki so hoteli tudi v novi državi ohraniti svoje dotedanje čine, prigrisati s posebnim obrazcem in z gotovimi izpričaninimi dokazili svojo prošnjo za sprejem v *srbsko* vojsko. To so seveda storili vsi dobri jugoslovansko in mnogi — nemško in madžarsko čuteči častniki in uradniki, bodisi iz prepričanja, bodisi iz — potrebe. In kaj se je zgodilo? Kljub izvestjem častniških preiskovalnih sosvetov („aprobativnih komisij“), kljub opozarjanju po časnikih in naših poslancih, so bili nemudoma in kljub našim protestom sprejeti — Nemci in Madžari, a naši komaj po dveh letih ali celo do danes še ne! Podobno je z uradništvom v državni službi na Hrvatskem in v Slavoniji. Na Slovenskem je v tem oziru bolje, ker je tedanja „Narodna vlada“ storila, kar je bilo mogoče, kljub upravno nesposobnemu in trmoglavemu Beogradu!

Knjižica, ki je po svoji vsebini nepopolna in pomanjkljiva — iz premagane Beograda bi znal celo jaz, ki nisem bil nikoli tam, več in temeljitejše povedati —, bo imela morda nekoliko vrednosti za kulturnega zgodovinarja; kakršne koli umetniške vrednosti nikakor nima. Tega se je zavedal morda tudi pisatelj sam, ker bi jo bil drugače napisal v spodobnejšem jeziku! Kajti v tem čudnem zmašilu, ki se slabo bere kakor časniški izrezki okorno urejevanih dnevnih novic, kar mrgolijo germanizmi (!), turcizmi in neki čudni izrazi, ki so najbrž — klasična beogradščina; pravih in lepih srbskih besedi je malo! Bog torej L. Lazareviću, ki ni istoveten z Lazo Lazarevićem, odpusti njegove jezikovne neokusnosti — človek mu jih ne more!

Ivan Zorec.

KRONIKA.

Prešeren in Župančič v angleščini. V londonskem listu „The New Age“ (A weekly review of politics, literature, and art.) dne 28. februarja 1918 je na str. 353-4. priobčil P. Selver poleg svojih prevodov iz Jovana Dučića, Vojislava Ilića, Milana Rakića, Alekse Šantića, Svetislava Stejanovića tudi prevod Prešernovega soneta „Življenje je ječa, čas v nji rabelj hudi“ in Župančičevega „Vseh živih dan“. Prevoda se glasita:

From the „Sonnetts of Unhappiness“.

Life is a jail, and time grim warder there,
Sorrow the bride made young for him each day;
Wee and despair faithfully serve his sway,
And rue, his watcher with unwearied care.

Sweet death, O do not overlong forbear,
Thou key, thou portal, thou entrancing way
That guideth us from places of dismay
Yonder where moulder gnaws the gyves we wear.

Yonder where ranges no pursuing foe,
Yonder where we elude their evil plot,
Yonder where man is rid of every woe.

Yonder, where bedded in a murky grot,
Sleeps, whoso lays him there to sleep below,
That the shrill din of griefs awakes him not.

Ascension day.

To-day an Ascension Day I divine,
My heart, how it surges and simmers,
My spirit silkily glimmers,
As though it had drunk of magical wine.

Mark ye not? Yonder, from forests of gloom,
Hurricanes rage,
Fierce thunderings boom,
And from out of the haze comes the fitful blaze
Of a blood-red light, like a sword to the sight —
'Tis the dawn of a coming age.

O brothers apace, towards life's trace!
At the blood-red sword do not waver,
This sword was not shaped for the braver,
And for him who is hale,
Only tombs this sword overturns, and
But fallen dwellings it burns, and
He who is strong shall prevail.

O brothers, brothers, the time is at hand!
O brothers, brothers, how do ye stand?
Are your fields yet garnished for reaping?
Fair stars are in the ascendant,
Seed falls that is golden-resplendent —
Are your fields yet garnished for reaping?

Shake ye stifling dreams away!
At lightning speed comes Ascension Day —
In vain shall he cry who now goes astray —
He only shall view it who bears the array!

Razen tega je prinesel list v prevodu Helene Brotham „The death of the mother of the Yougovitch“ (str. 184.) in obširno razpravo Janka Lavrina: „Dostoyevsky and Certain of his Problems“.

„Društvo prijateljev humanistične gimnazije“ v Ljubljani razpošilja sledeči oglas: „Dne 19. junija t. l. se je v Ljubljani ustanovilo društvo prijateljev humanistične gimnazije. Namen društva je v § 1. pravil tako-le izražen: „Z živo besedo in potom tiska braniti in pospeševati po vsem ozemlju države SHS obstoj in nadaljnji razvoj humanistične gimnazije, ki je nje bistvo in ideja ta, da se nudi srednješolski mladini z enakomerno gojitvijo tako eksaktnih — matematike in prirodoslovja — kakor tudi zgodovinskojezikoslovnih ved — zgodovine, materinščine in narodne kulture, jezika in kulture starih Grkov in Rimljanov — kolikor mogoče harmonično zaokrožena, splošna izobrazba“.

V zvezi s tem § 1. § pravil takoj v začetku izjavljamo, da naše delovanje ne bo nikdar naperjeno proti izrazito realistični izobrazbi, ki jo goje realke, marveč hočemo le neokrnjeno ohraniti kulturno poslanstvo humanistične gimnazije, ker smo sploh zoper vsako polovičarstvo na kateremkoli polju. In zdaj k stvari!

Društvo prijateljev humanistične gimnazije! Ime naj Vam ne bo v spotiko; saj ne izraža vsega našega programa. Izbrali smo to ime zato, ker ta tip srednje šole še najbolj posreduje tisto humanistično izobrazbo, ki se mi hočemo zanj boriti, in pa, ker se v boju zoper ta tip srednje šole najjasneje kažejo naši kulturi tako pogubne tendence.

Ne bomo tu odgovarjali na vse brezštevilne ugovore zoper humanistično izobrazbo, niti ne bomo naštevati raznih razlogov, ki govore zanjo, ker vse to najdete deloma v 'Pedagoškem Letopisu', II. zv. (1902), v članku: 'Grščina ob prehodu v 20. stoletje', deloma pa jih boste našli v knjigi petrograjskega vseučiliškega profesorja T. Zielinskega 'Antika in mi', ki bo izšla v slovenskem prevodu še letos okrog Božiča. Tu naj poudarimo samo to, da nam je klasična izobrazba nujno potrebna zato, ker brez nje ne razumemo kulture sedanjosti, ki je vsa zgrajena na antiki. Humanistična izobrazba nas vodi h koreninam in virom tiste kulture, ki se nadaljuje in še danes živi ne-le v življenju našega naroda, ampak vseh civiliziranih narodov Evrope. Z drugo besedo: potrebna nam je humanistična izobrazba, da razumemo *kontinuiteto* (nepretrgan stik) naše in občečloveške kulture *doslej* in da nas bo ta kontinuiteta varovala vseh nepotrebnih blodenj in stranpotov *zanaprej*.

Študij antike ni reakcionarstvo, ni sredstvo zoper vznik novih, zdravih idej, da si se je resnično že zlorabljal v reakcionarne namene. Tako je v 70 letih prejšnjega stoletja ruski naučni minister Aleksej Tolstoj v humanistični gimnaziji videl sredstvo zoper nihiliste. Nasprotno, stari klasiki so bili v vseh velikih dobah dvetisočletne zgodovine neusahljiv vir svobodoljubja in silne domovinske ljubezni. Ne, humanizem ni anacijonalen, iz njega je marveč naravno vzniklo vsako narodnostno gibanje v civilizirani Evropi.

Spoznavanje in popolno doživetje starega sveta, kakor ga spoznavamo in osebno doživljamo ob čitanju grških in latinskih pisateljev, je pa tudi za našo državo naravnost življenjskega pomena: po poldrugem tisočletju sta v naši državi zopet spojena Orijent in Okcident, dva tako različna svetova, vsak s svojo dušo in svojimi stremeljenji; duševne enotnosti v naši državi ne bomo nikdar dosegli, vključ vsemu prizadevanju ne bomo premagali medsebojnega nerazumevanja in v presojanju drug drugega kulture ne bomo pravični, če se ne bomo trudili, da prav do dna razumemo *psiho* teh dveh svetov; tega pa brez ljubeznipolne in požrtvovalne poglobitve v grški in latinski svet, ne samo stari, ampak tudi srednji in novi, ne bomo zmogli. Sili nas pa k temu upoznavanju — z istega državnškega stališča — tudi ozir na naše sosede na jugu, na jugovzhodu in vzhodu, ki pripadajo k isti kulturni sferi.

V času, ko surovi materijalizem kakor besen drvi okrog po svetu, treba podpirati duševno gibanje ljudi, ki se zavedajo, da so še druge, neminljive vrednote na svetu, ki se sicer ne dajo izraziti v kronah, dinarjih ali frankih; v času, ko se je pobesnelemu materijalizmu žalibog posrečilo, spreti narode med seboj in ljudi spremeniti v volkodlake, Vas vabimo, da pristopite k našemu društvu, ki mu je najvišji smoter *humanitas*, plemenita človečnost, tista, ki omogoči, da more človek poleg človeka mirno in srečno bivati, tista, ki o njej pravi pregovor: *homo homini deus*. Za to plemenitost mora vzgajati svojo mladino vsaka srednja šola, bodi tega ali onega tipa. Humanistična gimnazija ima po našem trdnem uverjenju v svoji snovi in metodi uspešno sredstvo za to. Pa še več! Ta *humanitas*, katere vidni izraz je po Ciceronu (*De oratore* I, 1, 33) omikano govorjenje (*sermo facetus ac nulla in re rudis*), je v prvi vrsti — kakor trdi Ciceron na istem mestu — preobrazila svet ter divja, raztresena ljudstva zbrala v družbo in jih civilizirala, prav ista *humanitas* je pač tudi v največji meri pripomogla, da je Rim toliko tako raznovrstnih narodov in ljudstev združil v občudovanja vredno enoto, v *imperium Romanum*. In pred podobno nalogo stoji sedaj naša država.

Naj bi ta humanitas — na to bo merilo vse naše delovanje in s to željo prihajamo tudi k Vam — zopet pokazala svojo čudotvorno moč!“

Letna članarina znaša 2 K, ustanovna 40 K. Sedež društva je v Ljubljani (I. državna gimnazija).

Naši prevodi. Dr. V. Molè je deloma že prevedel, deloma še namerava prevesti sledeča dela: a) iz poljščine: *Wyspiański*, *Warszawianka*; *Zulawski*, *Na srebrnym globie*; b) iz švedščine: *V. Rydberg*, *Vapensmeden*; *Verner van Heidenstam*, *Karolinerna*; *Selma Lagerlöf*, *Gösta Berling*, *En Herrgårdssägen*; *Bengt Berg*, *Genezaret*; c) iz danščine: izbrana dela *J. P. Jacobsena* in *Pontoppidana* *Lykke Per*; d) iz norveščine: glavna dela *Knut Hamsuna* in vsa dela *Ibsena*.

NOVE KNJIGE.

Uredništvo je prejelo v oceno sledeče knjige (z zvezdico * označene so natisnjene v cirilici):

* **Andrić, Ivo.** Ex Ponto. Beograd. S. B. Cvijanović. 1920. 109 str. 6 din.

Cankar, Ivan. Tri povitky. Přeložil dr. Bohuš Vybíral. V Praze. A. Neubert. 1918. 269 str. 9-80 č. K. (Pestré květy, sv. 8.)

Coloma, L. Kraljica-mučenica. Zgodovinski roman iz 16. stoletja. Po šesti izdaji prevel Franc Poljanec. Prvi del. Ljubljana. Katoliška bukvarna. 1919. 384 str. Z doklado vred 30 K, vez. 42 K.

* **Crnjanski, Miloš.** Priče o muškom. Beograd. S. B. Cvijanović. 1920. 116 str. 7 d. (Moderna biblioteka 17.)

Levstik, Fran. Poezije II. III. Uredil C. Golar. V Ljubljani. Jugoslovanska knjigarna. 1920. 190 + 192 str. Po 12 K, vez. 24 K z doklado vred.

* **Miličić, Sibe.** Knjiga radosti. Beograd. Geza Kon. 1920. 94 str. 3-50 din.

* **Nikolić, M.** Sonja. Beograd. S. B. Cvijanović. 1920. 100 str. 5 din.

* **Odavić, R. J.** Hej, Sloveni... Dramska epizoda iz srpsko-austrijskog rata. Drugo izdanje. Beograd. S. B. Cvijanović. 1920. 32 str. 1-50 din.

* **Payot, Jules.** Intelektualni rad i volja. Nastavak „Vaspitanja volje“. S francuskog Jov. M. Jovanović. Beograd. S. B. Cvijanović. 1920. 171 str. 6 din.

Popijevke, Hrvatske pučke, iz Medjumurja. Drugi svezak. Sabrao, harmonizovao i izdao Vinko Zganec. Zagreb. 1920. 64 str. 30 K.

Rus, Jože. Glavni statistički podaci o državi Srba, Hrvata i Slovenaca. Prema stanju od 1910., odnosno 1914. godine. V Ljubljani. Učiteljska tiskarna. 1920. 12 str. + 13 tab. 12 K.

* **Wilde, Oscar.** Slika Dorijana Greja. Preveo s engleskoga Artur Šnajder. Zagreb. Stj. Kugli. [1920.] 218 str. 50 K.

Zemljevidi: a) Slovenske dežele in Istra. 1:750.000. b) Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. (Politični pregled in železnice.) 1:2.500.000. — Oba založila „Jugoslovanska knjigarna“ v Ljubljani. 1920. Po 8-40 K z doklado.

Tiskovna zadruga v Ljubljani.

Sodna ulica šte. 6.

Od novembra 1916 do novembra 1920.

Med svetovnim viharjem so prišli tudi za slovensko knjigo težki, kritični časi: delovanje «Slovenske matice» je bilo nasilno ustavljeno in naši založniki so po večini opustili izdajanje knjig. V teh resnih trenutkih se je v pravem umevanju zahtev naše sodobnosti ustanovila v Ljubljani meseca novembra 1916 «Tiskovna zadruga». Najprej je zasigurala obstoj «Ljubljanskemu Zvonu», ki je v dolgi dobi svojega obstanka določeval smer našemu slovstvu ter vzgajal in zbiral okoli sebe naše najboljše pripovednike, pesnike in kritike. Istočasno si je zadruga načrtala obširen program za izdajanje svojih publikacij: zalagati proizvode živčih pisateljev, izdajati zbrana dela slovenskih klasikov, smoteno gojiti prevodno književnost ter s poljudno-znanstvenimi spisi reševati aktualna vprašanja in seznanjati občinstvo o kulturnih pridobitvah sedanje dobe. Koliko je mogla kljub splošnim neugodnim razmeram tekom štiriletnega obstoja udeležiti svoje načrte, o tem govori pričujoči seznam njenih publikacij. Ako se bo tudi občinstvo zavedalo globokega pomena tega podjetja ter ga zadostno podpiralo pri tem važnem narodnem delu, tedaj bo tempo izdajanja hitrejši in naša prosveta bogatejša.

To the Hon. Secy of

THE DEPARTMENT OF THE INTERIOR

WASHINGTON, D. C.

Dear Sir:

I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 10th inst.

and in reply to inform you that the same has been forwarded to the proper authorities for their consideration.

I am, Sir, very respectfully,

Yours very truly,

Wm. H. Hunt

Chief Clerk of the Department

Enclosed for you are two copies of a report of the

Commissioner of the General Land Office, dated the 10th inst.

I. „LJUBLJANSKI ZVON.“

Mesečnik za književnost in prosveto. XL. letnik.
Urednik dr. Joža Glonar.

«Ljubljanski Zvon» je naš najboljši in najvplivnejši beletristični mesečnik. Med svoje sodelavce šteje naše priznane književnike. V člankih, književnih poročilih in v kroniki vpoštevajo Zvon nove naloge, ki jih je dobila naša inteligenca v osvobojeni in povečani domovini.

Za leto 1920 stane 90 K, za pol leta 45 K, za četrt leta 23 K; posamezna številka 10 K.

Letnik 1919 stane 60 K; letnika 1917 in 1918 sta pošla.

*

Cankarjev zbornik. Uredil dr. Joža Glonar.
(V tisku.) Prvotno namenjen kot posebna številka Ljubljanskega Zvona, izide v samostojni knjigi.

*

II. PESMI IN LEPOSLOVJE.

Ante Debeljak, Solnce in sence. 1919. 8°. 94 str.
Broš. 10 K, vez. 15 K.*

«Vse lastnosti te zbirke in posebnosti, ki so osobito lastne francoskim stihotvorcem, ki jim kumuje galski esprit, so v našem slovstvu nekaj novega, vsled česar je treba to odlično knjigo pesmi pozdraviti kot izraz pri nas doslej še nezastopane smeri artizma.»

Miran Jarc: *Ljubljanski Zvon* 1920, 117.

«Notranja stran pesmi je položena v blestečo zunanjo formo, iskano novo, polno nakopičenih rim in blestečih verzov.»

Iv. Dornik: *Dom in svet* 1920, 86.

* Cene vezanim knjigam so nestalne.

F. Golar, Rožni grm. 1919. 16°. 111 str. Broš. 10 K. vez. 14 K.

«V slikanju intimnega življenja ali v izrazih one mi-
stične poglobitve človeka v naravo, ko se oba spoji v
eno in zapoje na Golarjeva usta naše polje, naš gozd,
naša mati zemlja, ko se oglase v njegovih besedah pra-
stare skrivnosti, slišne ali vendar komaj zaslutene in ne
umljive, pa je Golar včasih naravnost nedosežen.»

Dr. J. A. Glonar: Lj. Zvon 1919, 311.

«Kot svečenik stopa skozi naravo, ko da bi se bal,
da ne pogazi katere cvetke, da ne oskruni njenega diha;
v njem je smeh; žalosti in obupa ne pozna; narava mu
je radost in zdravje samo... Toliko čistega in narav-
nega optimizma smo videli malokje.»

France Bevk: Dom in svet 1919, 166.

Nova zbirka Golarjevih «Pesmi» se pripravlja za
prihodnjo Veliko noč.

Simon Jenko, Pesmi. Uredil dr. Joža Glonar.
1920. 8°. 124 str. Broš. 10 K. vez. 15 K.

Za 50letnico pesnikove smrti je priredil dr. Joža
Glonar tretjo izdajo njegovih pesmi. Zbirka prinaša
izbor Jenkovih pesmi in je posebno pripravna za šole.

Stritarjeva antologija. Uredil in uvod napisal
dr. Ivan Prijatelj. 1919. V. 8°. (IV) + 247 str.
Broš. 18 K. vez. 24 K.

«Eno tretjino knjige zavzema uvod, ki je literarna
razprava o Stritarjevi književnosti in sintetična ocenitev
njegove pesniške osebnosti. Dr. Prijatelj je najsposobnejši
in stilistično najverziranjši slovstveni estetičar Stritarjeve
dobe... Stritarjeva antologija bo zasebni in salonski
knjižnici cenen okras in slovenski srednji šoli dobrodošel
tekst. Prijateljev uvod je in bo ostal eden najlepših lite-
rarnih študijev v slovenskem jeziku.»

Dr. Iv. Pregelj v Dom in svetu 1919, 236.

Damir Feigel, Tik za fronto. (Humoreske.) V tisku.

V rokopisu: Ant. Novačan, Veleja. Drama. — Fr. Milčinski, Drobiž. (Humoreske.)

*

III. „SLOVENSKI PISATELJI.“

Urednik dr. Iv. Prijatelj.

Izdaje so namenjene za široke sloje čitajočega občinstva, kateremu se naj stavijo naši pisci jasno ter razločno pred oči. V ta namen naj završuje vsakega pisca poljudna ocena in izčrpen življenjepis, vložen v okvir dobe in njenih duševnih struj. Vsak zvezek bo opremljen s primernim uvodom in potrebnimi opazkami, pojasnjujočimi spise dotičnega zvezka. V izdajah se bodo uvaževali tudi pisateljevi osnutki in načrti, v kolikor ne zanimajo samo slovenskega zgodovinarja, ampak tudi širše občinstvo. Med literarno ostalino spada tudi korespondenca, dragocen vir za študij pisateljevega notranjega in zunanjega življenja, ki se je pri dosedanjih izdajah skoro naravnost odklanjala.

Po teh načelih je urejena nova izdaja Jurčičevih spisov, ki hoče podati vse njegove leposlovne izvirne in preložene, dovršene in nedovršene spise, njegove kritične in biografske eseje, publicistične podlistke, najvažnejše politične članke, pisateljev življenjepis in njegovo korespondenco.

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Druga izdaja. Uredil dr. Ivan Prijatelj.

I. zvezek: Urednikov uvod (I—XXIV). Pesmi. Narodne pravljice in pripovedke. Spomini na deda. Prazna vera. Uboštvo in bogastvo. Jesenska noč med slovenskimi polharji. Juri Kozjak. Domen. — Urednikove opombe (str. 463—503). 1919. 8°. XXIV + 503 str. Broš. 20 K.

II. zvezek: Urednikov uvod (I—XVI). Spomini starega Slovenca. Tihotapec. Juri Kobila. Dva prijatelja. Vrban Smukova ženitev. Grad Rojinje. — Urednikove opombe (str. 397—415). 8°. XVI+415 str. Broš. 22 K.

III. zvezek: Klosterski žolnir. Deseti brat. (V tisku.)

Simona Jenka zbrani spisi. Uredil dr. Joža Glonar. (Izide ob novem letu 1921.)

V bližnji bodočnosti izidejo v tej zbirki zbrani spisi dr. I. Tavčarja, Fr. Maslja-Podlimbarskega, Jos. Stareta, Jos. Stritarja i. dr.

*

IV. „PREVODNA KNJIŽNICA.“

Za izbor prevodov velja načelo, da naj se prelagajo izključno dela trajne umetniške vrednosti in obščekulturne važnosti. Pri „Prevodni knjižnici“ sodelujejo naši preskušeni, najboljši prevajatelji. Uredništvo prevodov iz slovanskih literatur je prevzel dr. Iv. Prijatelj, za romanske A. Debeljak. —

Izšla so sledeča dela:

1. F. M. Dostojevskij, **Besi**. Roman v treh delih. Preložil Vladimir Levstik. 1919. V. 8° 760 str. V dveh zvezkih, broš. 36 K, vez. v eni knjigi 46 K.

«Ni si lahko misliti ugodnejšega časa za seznanjenje slovenskih čitateljev z Dostojevskega velikim romanom **«Besi»** kakor so časi, ki jih preživljamo sedaj, ko odmeva skoroda v naših najzapuščenejših vaseh odmev silnega viharja, ki pretresa že poldrugo leto «veliko sveto Rusijo».»

«Nedosežna velikost duha Dostojevskega leži v njegovi nedosegljivi intuitivni zmožnosti, vživljati se v nepregledne prepade človeške duše in ustvarjati iz sebe žive tipe perverznih eksistenc...»

«Značaji in osebnosti, ki jih je ustvarila genialnost Dostojevskega, so neprecenljiv zaklad psihopatološko karakterijološke literature; vseskozi mojstrsko očitani tipi, kakor jih ne premore vsa svetovna literatura.»

Dr. Alfred Šerko: Lj. Zvon 1919, 336, 341.

«Besif' so delo elementarne sugestivnosti, mogočno v barvi kakor v zasnutku; ne vem, kateri roman bi se mogel kosati z njih demonskim tempom, ki se miče počasi, v širokih tokovih na višek in zagrim odondot v bliskovito, navpično, vseuničujočo katastrofo. Smelo moremo reči, da ni napisal Dostojevskij v umetniškem pogledu nič vzornejšega od «Besov» vzlic senzacionalni snovi, ki prekipeva dogajanja in vkleplje bravca s svojo — skoraj bi rekel — kolportažno brezspnostjo od začetka do konca.» *Vladimir Levstik v Slov. narodu 24. maja 1919.*

«Zato bodo Besi za inteligenta, kot roman študija, kjer pisatelj z nedosledno umetnostjo grebe in rije po človeški notranjosti, razgrinja sleherni gib in utrip srca na dlani — velik užitek.»

F. S. Finžgar v Dom in svet 1919, 299.

2. Edmond de Goncourt, Dekle Eliza. Preložil Pastuškin. 1919. V. 8°. 112 str. Broš. 10 K, vezano 16 K.

Dasi se giblje roman v oplozkih krogih vlačugarstva, vendar je pisan s tenkočutjem in obzirnostjo za npravno čustvovanje. Njegova etična vrednost se izkaže v popolnem propadu pcestnice, ki v svoji ljubavni obrti ubije vo jaka ljubimca in je obsojena na giljotino, a nazadnje pomiloščena na dosmrtno poboljševalnico, kjer izhira v strogem molku. Spoznavamo skrajne globine človeške družbe, njene nedostatke in trdote. Poleg tega nam poda gorenji prevod s svojim predgovorom in zaglavkom jasno sliko o smereh in nalogah naturalističnega romana. Vsa teorija je ponazorjena v pričujočem delu.

3. Miguel Cervantes, Tri novele. Iz španščine preložil dr. Ivo Šorli. 1920. V. 8°. 96 str. Broš. 10 K, vez. 16 K.

Vsebina: Predgovor. Prevara z ženitvijo. Moč krvi. Rinconete in Cortadillo.

4. Anatole France, Pingvinski otok. (L'île des Pingouins). Poslovenil Anton Debeljak, 1920. V. 8°. XIII + 287 str. Broš. 42 K.

Pred nami se razvija v parodističnih slikah povestnica pingvinov, učlovečenih ptičev, vse do današnjega dne, z razgledom v anarhično bodočnost. Pisatelj se roga sholastičnemu dlakocepstvu, ponazorjuje postanek lastnine in dinastij, izvor bajk in legend, osvetli nekaj strani umetnostne in književne zgodovine, predoči plastično srednji vek in preide na sodobnost, govori o zlorabah militarizma in menišstva, vmes pa o ljubavnih spletkah ministrov. — Med sodobnimi francoskimi pripovedniki zavzema A. France prvo mesto. Prevajatelj je dodal pregled pisateljevega delovanja.

5. Henri Barbusse, Ogenj. Poslovenil A. Debeljak. (V tisku.)

H. Barbussov roman «La Feu» je eden najbolj slovečih knjižnih proizvodov v poslednji dobi. Avtor, ki je živel kot prostak poldrugo leto v svetovni vojni, opisuje z nedosežnimi, živimi potezami življenje v strelskih jarkih in pred njimi. Vsaka stran diha strašno resnico in dokazuje osebno doživetje. Za dolгими realističnimi odstavki groze in gorja prisije svetla nada, vera v napredek človeštva. Izvirnik je dosegel v dveh letih doslej največjo naklado, namreč 230 tisoč izvodov.

*

Naslednje knjige bodo prinesle te-le prevode: Leonida Andrejeva Povesti v Jos. Vidmarjevem prevodu; Costerjev roman «Tyll Ulenspiegel» (poslov. A. Debeljak); Fogazzaro, Svetnik (poslov. Pastuškin); Dostojevskega «Selo Stepančikovo» (Vladimir Levstik); Flaubertov roman «Salambo» (Debeljak); Swiftovo «Potovanje v tuje dežele» (Iv. Mulaček); A. Lokarjev prevod Konstantinova «Baj Ganju» itd.

V. SHAKESPEARJEVA DRAMATIČNA DELA.

Prevel Oton Župančič.

I. Sen kresne noči. (1920). 8°. 128 str. Broširano 22 K, vez. 28 K.

«Uvod in opazke je napisal Jakob Kelemina. Opazke so jedrnat in za razumevanje popolnoma zadostne. . . . Opremo knjige je zasnoval prav okusno J. Vavpotič v duhu angleške ornamentike. — Kar se prevoda samega tiče, bi opozoril najprvo na eno prednost, ki bi morala biti sicer samoposebi umevna, a je pri prevodih pogosto pogršamo: je slovenski. Druga lastnost njegova je, da se vsebinsko drži strogo originala in se bori z izrazom, da se pribori do tiste vsebine, ki jo je Sh. podal. Borba za izraz, ki Ž. odlikuje med vsemi našimi pisatelji, se vidi tudi tu, pokaže se posebno pri prestavi težkih mest z besednimi igrami in pod. Župančič tako elementarno in neoporečno prevaja nove izraze, kakor to dela edino pravi umetnik — narod. Originalu se prilagaja celo tako daleč, da boste v prevodu težko našli kak verz več kakor jih ima original. Posebno posrečena je prestava prizorov s priprostimi ljudmi — diletanti . . . Naravnost klasično je prestavil njihova imena.»

Dr. F. Stelč: Dom in svet 1920, 194.

Drama je dosegla letos na ljubljanskem odru popoln uspeh.

II. Macbeth. (V tisku.)

Nadaljnji snopiči prinese O. Župančičeve prevode sledečih dram: Othello, Kar hočete, Komedia zmehšjav, ki so že dovršeni. Njim bodo sledila v kratkih presledkih še ostala glavna Shakespearjeva dramatična dela v Župančičevih prevodih in v enotni elegantni opremi.

*

VI. „PROSVETI IN ZABAVI.“

Opetovano izraženi želji naših javnih knjižnic, da se obnovi leposlovje in poljudno znanstvo, ki leži zakopano v težko dostopnih starejših letnikih naših mesečnikov, hoče Tiskovna zadruga ustreči z novo-ustanovljeno knjižnico «Prosveti in zabavi». V njej se ponatisnejo pred vsem dela onih pisateljev, ki niso uvrščeni v zbirko «Naši pisatelji», ali pa pridejo v njej pozno na vrsto. — Ob splošnem pomanjkanju primernih šolskih izdanj slovenskih književnikov bodo te publikacije dobro služile tudi kot pomožne knjige pri pouku materinščine na srednjih šolah. — Ureditev te zbirke je prevzel prof. dr. J. Šlebinger.

1. zvezek: **Igo Kaš, Dalmatinske povesti.** 1920. 8°. 94 str. Broš. 12 K. (Člani Zveze kulturnih društev dobe knjigo za 9 K.)

V osmih povestih nam predstavlja Igo Kaš z iskreno ljubeznijo Jugoslovana pestro sliko bitja in živja Dalmatincev: pastirje in tihotapce, četaše in ribiče, mornarje in trgovce, domačine in tujce, posebno pa idealne značaje žensk ter romantične pokrajinske motive.

2. zvezek: **Josip Stare, Lisjakova hči.** 1920. 8°. 130 str.

Jos. Stare, pisatelj poljudne občne zgodovine, je kot belletrist nezasluzeno skoro pozabljen. Njegova najboljša povest je «Lisjakova hči», zajeta iz ljubljanskega ozračja polpretekla dobe.

3. zvezek: **Dr. Hinko Dolenc, Izbrani spisi.** (Spomini o Cerknškem jezeru. O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh. Črtice o burji). (V tisku.)

Naslednji snopiči prinese izbrane spise J. Ogrinca; predelano izdajo A. Bartlove povesti «Pomladni vetrovi»; dr. Vošnjakov roman «Pobratimi»; dr. J. Sketovo povest «Milko Vogrin»; izbor Fr. Gestrinovih novel; Fr. Govekarjev roman «V krvi»; Ks. Meškov «Kam plovemo»; Črtice iz domače zgodovine (S.

Rutar, dr. Fr. Kos, I. Vrhovec...); Početke slov. novele itd., itd.

*

VII. KNJIGE ZA MLADINO.

Fran Milčinski, Tolovaj Mataj in druge slovenske pravljice. S 15 risbami Ivana Vavpotiča. 1917. 8°. 148 str. (Razprodano. Pisatelj je pripravil novo, pomnoženo izdajo.)

«Jezik Milčinskega je ritmični jezik vežbanih ljudskih pripovedovalcev, bardov in guslarjev, skoro melodramatičen, stavki jedrnat in kratki, sledba besedi in raba izrazov prava naslada».

Dr. Milj. Zarnik v Lj. Zvonu 1918, 220.

Bob in Tedi, dva neugnanca. Po John-Habbertonovi knjigi «Helenina otročička» slovenski mladini po svoje povedal dr. Ivo Šorli. 1920. V. 8° 109 str. Broš. 24 K, vez. 30 K.

Knjigo je okrasil ilustrator Koželj s celo vrsto izvirnih slik.

Čika Jova-Zmaj, Kalamandarija. Za našo deco poslovenil Alojz Gradnik. 1920. 16°. 72 strani. Vez. 16 K.

Zbirka otroških pesmi presrčne ljubkosti in nežnosti.

V kratkem izda Tiskovna zadruga «Pravljice», ki jih je napisala in ilustrirala ga. Ilka Waschte, in dr. Ivo Šorlijevo mladinsko povest «V deželi Čiribircev».

*

VIII. „POTA IN CILJI.“

Zbirka poljudno-znanstvenih spisov.

I. zvezek: Anton Melik, Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. I. del. 1919. 8°. (IV) + 229 str. Vez. 18 K.

II. zvezek: **Anton Melik, Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev.** II. del. 1920. (IV) + 313 + (V) str. Vez. 42 K.

II. del je izšel tudi v dveh snopičih:

1. snopič (str. 1—168). Vez. 21 K.

2. snopič (169—313 + V.) Vez. 21 K.

«Slovenci se bodo iz te, tudi po zunanji obliki priročne in prikupne Melikove knjige izlahka poučili v velikih obrisih politične zgodovine Jugoslovanov.»

Milko Kos, Lj. Zvon 1920.

III. zvezek: **Dr. Franc Weber, Uvod v filozofijo.** (V tisku.)

V naslednjih zvezkih prineso «Pota in cilji» sledeča dela:

Dr. Ivan Prijatelj, Ruski realizem.

Anton Melik, Zemljepis kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev;

dr. Vlad. Knaflič, Naš nacionalizem;

dr. Fr. Kidrič, Zgodovina slov. reformacije;

dr. Drag. Lončar, Politična zgodovina Slovencev do l. 1918;

dr. Fr. Ilešič, Slike iz srbske in hrvatske književnosti;

dr. Fr. Weber, Etika. Isti pisatelj napiše pregled vsega modroslovnega sistema;

dr. Preobraženski, Slov. kmetijski upori;

dr. J. Glonar posloveni Zelinskega študijo «Duh antike.»

Nadaljnji program te zbirke vsebuje monografije iz naše slovstvene in kulturne zgodovine: Obris slovenske literature. Zois, Vodnik in Kopitar (napiše dr. Iv. Prijatelj). Prešeren. Bleiweis. Levstik. Jurčič. Slovenska romantika. Slov. realizem. Naša moderna. Časništvo. Zgodovina slov. gledališča. Zgodovina slov.

šolstva. Zgodovina naše umetnosti. Slovenska mesta. Obris slovenskih in romanskih literatur itd., itd. — Uredništvo prirodoslovnega oddelka te zbirke je prevzel prof. dr. P. Grošelj.

*

IX. ZBIRKA POLITIČNIH, GO- SPODARSKIH IN SOCIALNIH SPISOV.

I. zvezek: **Dr. Alojz Zalokar, O ljudskem zdravju.** 1918. V. 8°. 80 str. + priloga. Broš. 6 K.

Vsebina: Uvod. Plodovitost. Umrljivost. Naravni prirastek. Padanje števila porodov. Vpliv spolnih bolezni na plodovitost. Umrljivost dojenčev. Vplivi svetovne vojske. Socialno-zdravstvene naloge.

II. zvezek: **Dr. Bogdan Derž, Dojenček.** Njega negovanje in prehrana. 1919. V. 8°. V + 45 str. Broširano 6 K.

Vsebina: Predgovor. Uvod. Razvitek otroka. Negovanje novorojenčka. Hranitev dojenčka. Nekoliko o dojkah. Nenaravna hranitev. Mešano hranjenje. Bolezni dojenčka. Konec.

III. zvezek: **Dr. Jernej Demšar, Spolne bolezni.** Z ilustracijami. 1919. V. 8°. 47 str. + 6 l. slik. Broširano 10 K.

Knjižica je namenjena «širšemu občinstvu, spisana je v resnem smislu in lahkoumevnem, gladkem jeziku... Najbolj važna po mojem mnenju sta sestavka: spolna profilaksa in navodila za bodoče zakonce... V njih tiči jedro vse knjižice kot poljudnozdravniškega spisa.»

Dr. A. B. v Času 1920, 263—4.

IV. zvezek: **Dr. Štefan Sagadin, Naš sadašnji ustavni položaj.** 1920. V. 8°. 79 str. Cena broš. 16 K.

«Dr. Sagadin, ki pozna že po svoji službi kot načelnik v ministrstvu za pripravo konstituante navedene

probleme vseskozi, je storil s to knjigo zelo zaslužno delo. Kot teoretično in praktično dobro izvežban jurist razvija jasno in znanstveno utemeljitvijo velevažna vprašanja naše ustave s pravnega stališča, kar je tem večje važnosti, ker manjka debatam v naši javnosti — vsaj kolikor se dá soditi po časopisju — znanstvene podlage in one stvarne objektivnosti, ki je pri takih problemih neobhodno potrebna. V lepi in tudi za Slovence lahko umljivi srbohrvaščini pisana knjiga bodi širši javnosti toplo priporočena.»

Univ. prof. dr. Leonid Pitamic: Čas 1920, 286.

V. zvezek: **Leonid Pitamic, Pravo in revolucija.** 1920. V. 8°. 23 str. Broš. 8 K.

«Dr. Leonid Pitamic je s tem predavanjem vsekako častno uvedel našo juridično fakulteto in čestitati moramo njemu in fakulteti. Še bolj pa želimo, da bi ta spis preučevali in premisljali naši državniki in politiki. Dr. Pitamic jim je pokazal pravna pota, ki morejo voditi k mirnemu in zdravemu razvoju naše, po naravi tako oblogodarjene države. Pokazal je pa tudi na tisto moč, brez katere je tudi vse pravo brez moči, na moralno silo nas samih ... Možje, ne predpisi!»

Dr. Aleš Ušeničnik: Čas 1920, 284.

VI. zvezek: **Dokumenti o jadranskem vprašanju.** (Angleška bela knjiga.) 1920. V. 8°. 60 str. Broš. 18 K.

Angleški del dokumentov je prevedel Leonid Pitamic, francoski del pa Vladimir Knaflič.

Za razumevanje dogodkov, ki so dovedli do rapalske pogodbe, je potrebno poznanje stališča Italije, Francije, Anglije in Amerike k jadranskemu vprašanju. Iz tu objavljenih dokumentov vidimo, kako je «jadransko vprašanje» bilo le odlašanje sporazumljenih velikih sil do trenutka, ko izgine Wilson. Dokumenti pa obdrže največjo važnost tudi za bodočnost in kažejo smer našega bodočega dela v mednarodni politiki.

VII. zvezek : Dr. Albin Ogris, Borba za jugoslovensko državo. 1920. V. 8°. 96 str. Broš. 32 K.

*

Prihodnji zvezki objavijo sledeče aktualne razprave :

Dr. Lapajne, Mednarodno in medpokrajinsko pravo v državi SHS;

dr. Ambrožič, Nalezljive bolezni;

dr. Vlad. Knaflič, Komunizem.

(Zbirka se nadaljuje.)

X. RAZNO.

Anton Čehov, Sosedje in druge novele. Poslovenil Fran Pogačnik 1920. 8°. Broš. 18 K.

S to zbirko stopa pred nas A. P. Čehov, poleg Maupassanta največ čitan novelist svetovnega slovesa. Fin psiholog obdeluje snov vsestransko ter slika življenje umetnikov, bogatašev in malih ljudi z dosledno realitiko in neizprosno resnicoljubnostjo. Pričujoče novele nam pričajo, kako se je znal lotiti problematične ženske pravi in izpremenljivega ženskega značaja. Delikatne stvari, kakor žensko nezvestobo v zakonu, stremljenje ženske duše, dvigniti se nad vsakdanjost, otresti se lažnive morale in se izpopolniti kakor moški, dalje žensko objestnost in muhavost obvladuje pisatelj z nedosežno lahkoto in dovršenostjo. Knjiga obsega poleg naslovne povesti še nastopne: »Bahje carstvo«, »Veliki in mali Volodja«, »Znameniti ljudje«, »Dobri ljudje« in »Rotchildove gosli«.

Albert Sič, O slovenskih narodnih nošah. 1919. M. 8°. 78 str. Broš. 5 K.

»Drobna knjižica z bogato vsebino je ponatis podlistkov, ki jih je priobtil pisatelj v »Slov. narodu«....

Podlistke je preuredil in nekoliko izpopolnil. Tako je nastala lična in mična knjižica, ki ima v prvi vrsti praktični smoter, povedati sodobnim narodnjakom in narodnjakinjam, kaj je narodno in varovati jih zmot. Vsečina je navzlic malemu prostoru ne le bogata, ampak tudi raznovrstna. ... Besedilo je kratko, bistveno, jedrnato. — Je dosedaj edina knjižica, ki se bavi pregledno s to stvarino. Priporočamo jo toplo.

Dr. J. Mantuani: Dom in svet 1919, 240.

Dr. K. Ozvald, Visokošolski mladini! Kot nastopno predavanje dne 15. aprila govoril — —, vseučiliški profesor. 1920. 8°. 16 str. Broš. 3 K.

Volilni red za ustavotvorno skupščino kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Priredil dr. Štefan Sagadin. 1920. 16°. 99 str. Broš. 16 K.

Knjižica ne obsega le volilnega reda, marveč tudi razlago vseh važnejših paragrafov, zlasti pa navodila za volitev s kroglicami in razvoj proporcne volilnega reda.

Dr. Fran Ilešič, Srbohrvatska slovnica in čitanka. (V tisku.)

Priporočilo častitim naročnikom, Ljubljanskega Zvona

Največja zaloga raznovrstnega papirja, kancelijskega, ovijalnega, raznih šolskih in pisarniških potrebščin. Razglednice en gros et en détail.
Velika knjigoveznica, v kateri se izdelujejo vezi od najpreprostejše do najfinejše.
Platnice in vezi za razne hranilnice in posojilnice.
Tisk na trakove, razne reklamne table v zlatu, aluminiju itd., passepartout v mnogovrstnih izvršitvah. Tisk na žalne (pogrebne) trakove se takoj izvrši.

Tovarnica papirne in kartonažne industrije J. BONAČ SIH, Čopova ulica, Ljubljana.

Vljudno priporoča

Ivan Bonač.

Narodna knjigarna

in trgovina s papirjem

v Ljubljani

Prešernova ul. št. 7

sprejema naročila na
vse tu- in inozemske
časopise, revije ter
vse knjige

**Založništvo
umetniških
razglednic**

**Marija Tičar
Ljubljana**

Manufaktura • moda • konfekcija

Vedno v zalogi: prvovrstno tu- in inozemsko manufakturno in modno blago: solidne obleke, zimske in športne suknje, površniki, za gospode in dečke; pelerine lastnega izdelka ter po najnovejših krojih, dežel in cestni plašči, športne čepice, perilo itd.

Prva kranjska razpošiljalnica SCHWAB & BIZJAK
v Ljubljani, Dvorni trg 3 (pod Narodno kavarno)

Lastni modni atelje

Tiskovna zadruga v Ljubljani

Sodna ulica šte. 6

Novo!

Novo!

SORLI:

Čeb in Toči. Mladinski spis.

Broš. 21 K, vez. 30 K.

CERVANTES-SORLI:

Tri novele.

Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dokumenti o jadranskem opravljanju.

Broš. 18 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

ANTON MELIK:

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev.

II. zvezek, 2. snopič.

Broš. 21 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

SHAKESPEARE-ZUPANČIČ:

Sen kresne noči.

Broš. 22 K, vez. 28 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

LEONID PITAMIC:

Pravo in revolucija.

Broš. 8 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

SIMON JENKO:

Pesmi. Uredil dr. J. Glonar.

Broš. 16 K, vez. 15 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dr. STEFAN SAGADIN:

Naš sadašnji ustavni položaj.

Broš. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dr. K. OZVALD:

Visokošolski mladini.

Broš. 5 K, po pošti prip. 1 K 40 v več.

BOSTOJEVSKIJ:

Best, roman v 4 delih (I. zvezek Prevodne knjižnice.)

Broš. 36 K, vez. 46 K, po pošti prip. 4 K 80 v več.

GONCOURT:

Dekle Eliza, roman. (II. zvezek Prevodne knjižnice.)

Broš. 10 K, vez. 12 K 80 v, po pošti priporočeno 2 K več.

Stritarjeva antologija z obširnimi uvodom dr. I. Prijatelja.

Broš. 18 K, vez. 22 K, po pošti prip. 2 K 80 v več.

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Druga izdaja. Uredil dr. I. Prijatelj.

I. zvezek. Broš. 18 K, po pošti prip. 3 K 80 v.

II. zvezek. Broš. 22 K, po pošti prip. 2 K 80 v več.

CVETKO GOLAR:

Rošni grm. Zbirka pesni.

Broš. 8 K, vez. 12 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

ANTE DEBELJAK:

Solnce in senca.

Broš. 10 K, vez. 14 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

ANTON MELIK:

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. I. del 16 K.

II. del. I. snopič, 21 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

A. SIC:

O slovenskih narodnih nošah.

Broš. 4 K, po pošti prip. 1 K 40 v več.

Dr. AL. ZALOKAR:

Ljudsko zdravje.

Broš. 6 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dr. BOGDAN DERČ:

Dojček, njega negovanje in prehrana.

Broš. 5 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dr. J. DEMŠAR:

Spalne bolezni.

Broš. 8 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Ljubljanski Zvon, letnik 1919.

Broš. 60 F, po pošti kot zvezek 1 K 80 v.

OMLADINA

Ljubljana, predal št. 87.

Nove publikacije!

Nove publikacije!

Župančič Oton:

Mlada pota. Broš. 12.—, vez. 16.—.

Petronij - Dr. Glonar:

Pojedina pri Trimalhijonu.

Broš. 9.—, vez. 12.—.

Dr. Ivan Prijatelj:

Aškerčeva čitanka.

Broš. 12.—, vez. 17.—.

Oton Župančič:

Sto ugank. Vez. 3.—.

Vladimir Levstik:

Zapiski Tine Gramontove.

Broš. 7.—, vez. 11.—.

Flaubert - Župančič:

Tri povesti. Broš. 7.—, vez. 11.—.

Chesterton - Župančič:

Cetrtek. Fantastičen roman.

Broš. 7.—, vez. 11.—.

Fran Albrecht:

Mysteria dolorosa.

Broš. 5.—, vez. 9.—.

Tagore:

Rastoči mesec. Vez. 10.—.

Dr. Joža Glonar:

Naš jezik. Broš. 3.—, vez. 5.—.

Milko Brezigar:

Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva. Broš. 6.—.

Dr. R. Nachtigall:

Južnoslovansko-italijanski

spor. Broš. 1.—.

Spominu Ivana Cankarja.

Broš. 2.—.

Navedene cene veljajo le pri direktni naročitvi. — Po pošti pošiljatev K 1.50 več.